

T^a Robuina

CENA QUOTIDIANA

REVISTA DA SAUDE E NUTRICO INTERIO

PARANÁ, 1996

MAR / JUNHO 1996

999703871

ZVEZEK ŠT. 22 (1877), ZAPIS 13

Otroci nabirali v hosti smolo. Nekdo jih vpraša, če jo bodo prodali. 11-letna deklica odgovori:

NE, KAJ ALI TUDI SMOLO
KDO SKUPLJUJE? KO
BI TO ZA GOTOVO
VEDELA, BI BILA
BOLJ PRIDNA,
ZA DENAR BI
SE OPRAVLJALO
TO DELO Z
VEČIM
VESELJEM.

ZVEZEK ŠT. 22 (1877), ZAPIS 3

Skoporite so dostikrat že majhne deklice, da je strah. Služijo si denar pobiraje želod, ježice, jagode, konjske fige itd.

Če ni domačega vinograda, hodijo krast grozdje drugamo, da ulove zanj v N. mestu kak groš.

Pri Mirni je 12 ali 13 letna deklica užgala gozd in veliko kvara naredila, zato ker je čula, da se dobi denar tudi za pepel.

Tribuna

Kazalo

Študentska problematika

Stran 7
Tudi dijaki na ulicah

Stran 10
Zakulisje študentskih protestov v Avstriji

Stran 12
Intervju: dr. Metka Arah

Stran 14
Razpotja nacionalne varnosti

Stran 20
Song for Slovenia

Družbeno-informativna priloga

Stran II
Akademska kultura

Stran IV
Večinski sistem - zakaj pa ne?!

Stran VIII
Usedlina na retorti

Stran IX
Finkiekraut - Bruckner: Novi ljubezenski nered

Stran XIV
Sallie Tisdale: Dragi govori mi pokvarjeno

Kultura

Stran 22
46. Berlinale: Uradno pretežno dolgočasno

Stran 32
Prva dama FV-ja

Stran 34
Pozdrav iz Slovenije - Slovenci v Beogradu

Razvedrilo

Stran 36
Mesi sine, mesi!

Stran 41
Prerok Stane prerokuje

T Glavni urednik: Marko Hercog **T** Odgovorni urednik: Primož Zevnik **T** Študentska problematika: Peter Brecl **T**
Kultura: Gorazd Trušnovec **T** Razvedrilo: Miran Štempihar **T** Družbeno-informativna priloga: Mitja Čander **T**
Urednik fotografije: Matej Fišer **T** Prelom: Simon Ručigaj **T** Lektorica: Simona Slavec **T** Tajnika redakcije: Tanja
Mezga, Božidar Zrinski **T** Prispevke lahko prinesete ali pošljete na uredništvo ali na uradne ure urednikov **T** Tribuna,
Kersnikova 4, 61000 Ljubljana, tel. 131-70-10, faks. 319-448 **T** Tribuna je član European Journalism
Network **T** Poštšina plačana pri pošti 61102 Ljubljana **T** Cena: 0 SIT, 0 ATS, 0 DEM, 0 ITL **T**

Je študent kot gibalno društvo še potreben?

odgovorni urednik revije *Tribuna*, s strani profesorjev pa Docent dr. Marko Uršič, Filozofska fakulteta, Prof. Dr. Janez Kranjc, Pravna fakulteta in pa Prof. Dr. Tomo Pisanski, Fakulteta za matematiko in fiziko in prof. Dr. Gorazd Vestnauer, Faku-

dentske populacije in je požrla vsa ostala zanimanja. Lep primer so pretekle demonstracije, ki so bile skoncentrirane na študentski standard, predvsem na bone, štipendiranje idr. Do tega prihaja zaradi odsotnosti neke globalne zavesti v družbi, da smo del širšega družbenega horizonta. Prav študentje kot mladi intelektualci bi morali, iz

Kakšna je funkcija sociale v zavesti današnjega študenta? Kako danes slovenski študent razume politični angažma? Kako so vplivale družbene in politične spremembe na študentsko stanovsko identiteto? Ali so študenti še vedno slaba vest družbe in njenih mehanizmov? Študentska organizacija kot institucionalno

jedro danes? Vloga in položaj medijev v uveljavitvi mlade in prodorne misli? Kakšna bo prihodna slovenska intelektualna elita? Na ta in podobna vprašanja so je na okrogli mizi v Klubu Nove revije poskušali odgovoriti s strani študentov Igor Brlek, odgovorni urednik *Radia študent*, Mitja Čander, urednik revije *Tribuna* in Primož Zevnik,

lteta za kemijo. Pogovor je vodil Sandi Čolnik.

SOCIALA - študentska velika zgodba

Čander: Sociala je vselej eksistenčni predpogoj pri vseh slojih prebivalstva, zato je ob boju za študentske pravice vselej šlo tudi za boj za študentski standard. Po svoje tipično je, da je sociala postala tudi skrajni intelektualni domet štu-

svoje specifične pozicije, reflektirati širše družbene probleme in ne zgolj tistih, ki so že apriori označeni kot študentska problematika. Vprašamo se lahko, kakšna bo podoba te družbe čez deset let, ki morda ne bo imele izostrene kritične misli in nekako tudi ne posluha za širše probleme, ki niso zgolj problemi mojega lastnega vrtička. Ne gre za konkreten angažma v smeri konkretne akcije, temveč za odpiranje komunikacijskega prostora v

katerem ideje krožijo in sproščajo energijo v prostor. Jasno je da se temeljen premislek dogaja v samotni lastne sobe, vendar pa je nadaljevanje, druga stopnja, izrekanje tega svojega razmisleka tudi o nekih širših problemih, ki so širše narave.

Uršič: Socialni problemi so simptomi neke širše stiske. Gre za status intelektualca v širšem pomenu. Iz študentov veje neka nostalgija po starih angažiranih časih. Mislim da je mimo čas velikih zgodb, čas šestdesetih in sedemdesetih let, ko je bila študentska populacija nek družbeni subjekt. Vpliv intelektualca danes ni več toliko na področju politike, temveč na področju etike in kulture. Najpomembnejša je neka etična drža v odnosu do soljudi, kar je navsezadnje stvar tihega razmisleka v sobi, doma.

Pisanski: Ne strinjam se s tem, da je čas velikih zgodb mimo. Mislim da smo v nekem zatišju. Ni rečeno, da se ne bodo neke stvari ponovile ali da bo prišlo do enega skupnega koordiniranega delovanja študentov in profesorjev, da se bo univerza postavila tako kot univerza.

Kranjec: Vseeno se da govoriti o študentu kot o nekem splošnem pojavu, vendar pa tega pojava ne moremo iztrgati iz nekega splošnega družbenega konteksta. Za ta trenutek je značilno, da ni več dobrih virov, da ni časa, da smo strašansko

zaposleni, da ves čas hitimo. Zato mislim, da bi delali študentom krivico če ne bi priznali, da so v resnici bolj obremenjeni kot prejšnje generacije. In sicer že od malih nog naprej. Lahko rečem da je precej razravan. Druga stvar, ki bistveno vpliva na študentsko angažiranost je popolna vrednostna dezorientacija v naši družbi: Kaj je prav, kaj se spodobi, glede česa sem se dolžan oglašiti, glede česa je pametno da se oglašim in glede česa je bolje, da sem tiho. To na nobeni ravni v naši družbi ni več jasno.

Zevnik: Jasno je, da danes študentska populacija ne more biti več kolektivni subjekt v smislu kakršnega koli globalnega spreminjanja sveta, kot je lahko utopično bila še pred nekaj desetletji. Ravno zato je ta študentska populacija in ŠOU, kot njeno institucionalno jedro, na eni strani nosilec zavzemanja za socialne pravice študentov, po drugi strani pa je pomembno tudi razvijanje tiste mlade energije na različnih področjih in podpiranje tistega, kar presega ta nivo. Splošni družbeni okvirji, velike spremembe in padec totalitarnih režimov, nastanek demokracij, nastanek ene velike zgodbe, so sicer močno vplivali na današnjega študenta. Vendar pa je bila fascinacija nad tem drugačna. To je bilo začudenje nad neko lepo zgodbo in ne nad živim dogodkom,

kar je druga žalostna resnica. Zgodba o ustoličenju države, svobodi njene simbolike, mitologije in njenega večnega raztelesenja pri našem tihem študentu ni igrala velike vloge, ker pač ni bil udeležen v njej. Slišal je že nekaj o njej, vendar to ni bil jasan, živ, trpeč in katarzičen dogodek, o katerem bi lahko premišljeval in se ga radoval.

Kaj pa Univerza?

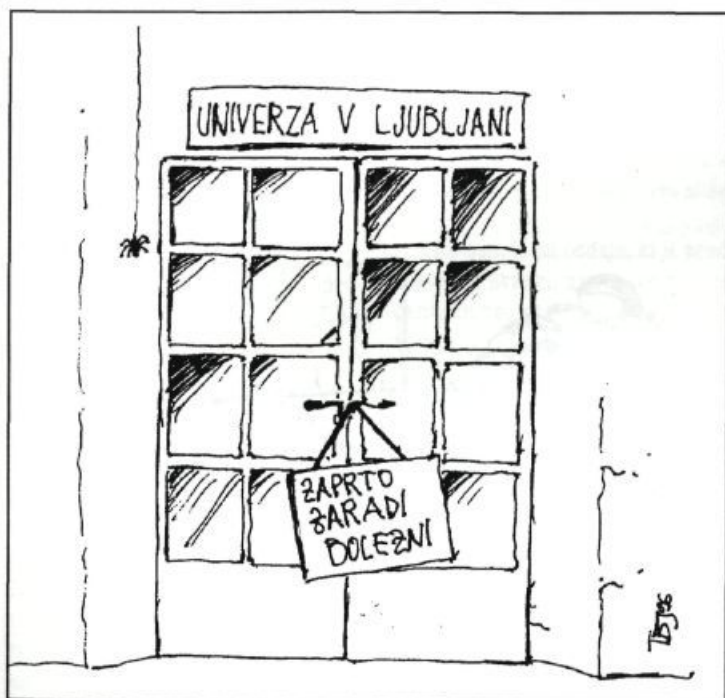
Briek: Velika zgodba na univerzi ni obstajala. Če dam primer filozofske fakultete: knjižnice na fakulteti so bile skoraj tri mesece zaprte. V tem času študentje nismo imeli dostopa do literature. Ko smo septembra vprašali, kako naj sedaj tri mesece izpada študija nadoknadimo, so nam odgovorili, da moramo ravno tako vse opraviti, kot da se v bistvu ni nič zgodilo. Šele s prošnjo in s podporo naših profesorjev so nam odobrili eno obveznost manj, kot smo jo imeli predpisano. Toliko o veliki zgodbi, kar se tiče študentov in osamosvajanja Slovenije. Velika zgodba se zgodi takrat, ko je nek družbeni subjekt, pa naj bodo to študentje ali kdo drug, izzvan, da do tega sploh pride. In kar se tiče naivnosti: Če ni naivnosti, ni velikih zgodb, saj, čim si realist, postaneš že na pol apatik. Ravno sedaj se pri naših sosedih v Avstriji dogaja velika zgodba. Dogaja se, da država posega v avtonomijo univerze, da se klestijo programi, da se ukinejo gostujoči profesorji idr., skratka velik, drastičen poseg v avtonomijo univerze, ki lahko bistveno vpliva na izobraževanje. Imamo ne le študentske demonstracije, ampak tudi profesorje, ki štrajkajo skupaj s študenti. Pri nas, razen v študentskih medijih, se o tem zelo obrobno poroča. Hkrati niti univerza niti ŠOU na te dogodke nista uradno reagirale in pri avstrijskih oblasteh podprle demonstracije. Zavedati pa bi se morali, da dogodki po Evropi kmalu pljusnejo tudi k nam. In če sedaj nobeden ne reagira na tisto, kar se tam dogaja, kako bomo pričakovali, da bodo drugi nas podprli, ko se bo to zgodilo v Sloveniji.

Kranjec: Kar se tiče avstrijskih

razmer, so avstrijske, in zanje je bilo značilno, da je univerza dobila zelo veliko sredstev, ki se sedaj krčijo zaradi splošnega stanja v gospodarstvu. Sprejeti je treba, da univerza ni nad družbo ampak je del družbe. Ni nobenega razloga, da bi morala imeti univerza več sredstev, kot jih ima kateri koli drugi segment v družbi. Potrebno pa je zagotoviti metodologijo ali način, kako bo tisto, kar je pametno financirano. Kriza je v pomanjkanju sredstev za pametne stvari. Za neumnosti jih je vedno preveč. Kaj je univerza oziroma avtonomija univerze, obstaja toliko mnenj kolikor je glav ali pa še nekoliko več. Mi imamo, kot ena redkih držav, v ustavi zagotovljeno avtonomijo državnih univerz, kar pomeni, da mnenja segajo od tega, da univerza izstavi račun in država ga plača, do tega, da je to avtonomija raziskovanja in poučevanja - da je to vsebinska in ne materialna avtonomija. Ker kakor hitro imamo materialno avtonomijo, odpade tista nujna druga polovica financiranja - tisti, ki bo kontroliral porabo. Jasno je, da bomo nekoč morali sprejeti konkretno stališče o tem, kakšne so pristojnosti financiranja pri sprejetju programov idr.

Izobraževanje butalcev

Uršič: Zakaj univerzo imamo je vprašanje, ki je samo vprašljivo, saj univerza ni nek instrument za nekaj izven sebe. Razumem jo v izvornem smislu universitas, kot neko skupnost, ki je avtonomna in kjer je glavni cilj raziskovanje, razvijanje znanja in posedovanje znanja. Če se vprašamo zakaj univerzo imamo, se s tem vzpostavi neka samoumevnost, da mora biti univerza nek angažiran subjekt v politiki. Vprašanje je, če je res to nujno. Pomembnejše je vprašanje, na kakšen način lahko univerza opravlja tisto osnovno funkcijo universitas. Ugotavljam, da univerza postaja podaljšek srednje šole. Da univerza ki naj bi bila vendarle elitna ustanova, ki stremlje k univerzalnemu znanju, k povezovanju naravoslovja z naravoslovjem, k neke vrste skupnosti, bratstvu v tem znanju. Univerza je

bila v zgodovini smatrana kot skupnost, ki razvija in poseduje znanje novim generacijam. Pri nas je postala univerza tako množična ustanova, da večji del univerze funkcioniira kot nekakšna visoka šola. Premisliti bi bilo treba, da se konstituira neka univerza, ki se loči od visokih šol, ki imajo bistveno bolj pragmatične cilje tudi glede svojih diplomantov. Družboslovci in humanisti predvsem ugotavljamo, da je premalo elitizma v pozitivnem smislu.

Vestnavor: Če greste pogledat na fakultete, kamor se vpisejo dijaki, ki povsod drugod odpadejo, je situacija katastrofalna. Tu vlada totalna apatija. Potem se večina, ker ne naredi letnika, vpisuje na višje šole, ki rastejo kot gobe po dežju - ne vem, zakaj jih družba sploh ustanavlja, ker so samo potuha za lenobe in nesposobne - medtem ko za podiplomski študij, ki bi moral dati elito, denarja ni. In nisem še slišal, da bi se študentje pritožili, zakaj ni rednega podiplomskega študija na ljubljanski univerzi. Še nikoli ni iz študentskih vrst prišla pobuda za ustanovitev podiplomskega študija kot rednega študija. Za višje šole so pa vsi pripravljeni. Priznati je treba, da dobra večina študentov gre po liniji najmanjšega upora.

En aktiven - tisoč neaktivnih študentov

Kranjec: Problem motivacije je tako na strani študentov kot na strani predavateljev. Nekdo mora biti gonilna sila. Ne delajmo si utvar da neka organizacija lahko kaj naredi brez truda, samoodpovedi in požrtvovalnosti posameznikov. Če taki posamezniki obstajajo, potem je uspeh večji.

Brlek: Med študenti je po mojem mnenju dovolj samoiniciativnosti. Problem je bolj v artikulaciji in koncentraciji tega študentskega mnenja. Študentski mediji bi morali odigrati ključno vlogo pri povezovanju študentske populacije in skozi kate-tere bi se moralo odraziti študentsko javno mnenje, saj je univerza raztresena po celem mestu in so študentje nepovezani. Globalni študentski mediji, kot so Tribuna in

RADIO ŠTUDENT imajo problem lociranosti in pozicioniranja znotraj globalne študentske politične strukture. V aktu o ustanovitvi Tribune piše, da je del študentske organizacije in ji je njen najvišji organ študentska vlada. V preteklosti se je že dogajalo, da so določena mnenja izzvala finančne blokade s strani študentske vlade. Obstaja problem, da študentski medij ne more pisati tistega kar hoče. Problem študentske organizacije je transparentnost študentskega parlamenta in mehanizmov znotraj ŠOU-a. Ni narobe, da politika je, problem je v tem, da nimaš za kaj zagrabiti saj se lahko neki parcialni interes skrije za obči študentski interes. Zbrišeš Tribuno - obči študentski interes, saj jo nobeden ni kupoval. Zbrišeš Radio študent - obči študentski interes, saj ga noben ni poslušal.

Zevnik: Danes imamo v ŠOU poleg redkih izjem, ki so popolni zanese-njaki, natančno vodeno politiko strankarskih podmladkov, kar je narobe. Zato je na oficialni liniji nemogoče kakršen koli resen diskurz o resnih problemih študentov s slovensko vlado, nemogoč, saj v pogajalski skupini eventualno lahko nastopajo na eni strani strankarski podmladki, na drugi strani pa njihovi šefi. Rezultat takih pogovorov je jase. Študentska organizacija je najbolj politična organizacija od vseh organizacij, ker je tu ogromno denarja, ki si ga niti v sanjah ne znamo predstavljati. Tam kjer je denar, tam je tudi politika. Stranke imajo tu svoje interese. Tam kjer se akumulira ena sama ekipa, kjer ima ena stranka dvotretjinsko večino, začenejajo stvari drseti navzdol in to zato, ker si prilaščajo neposreden vpliv nad vsem, kar jim ni po volji.

Čander: Tudi drugod po svetu je v študentski organizaciji zadeva enaka in normalna. Vrhove šo obvladujejo organizi-

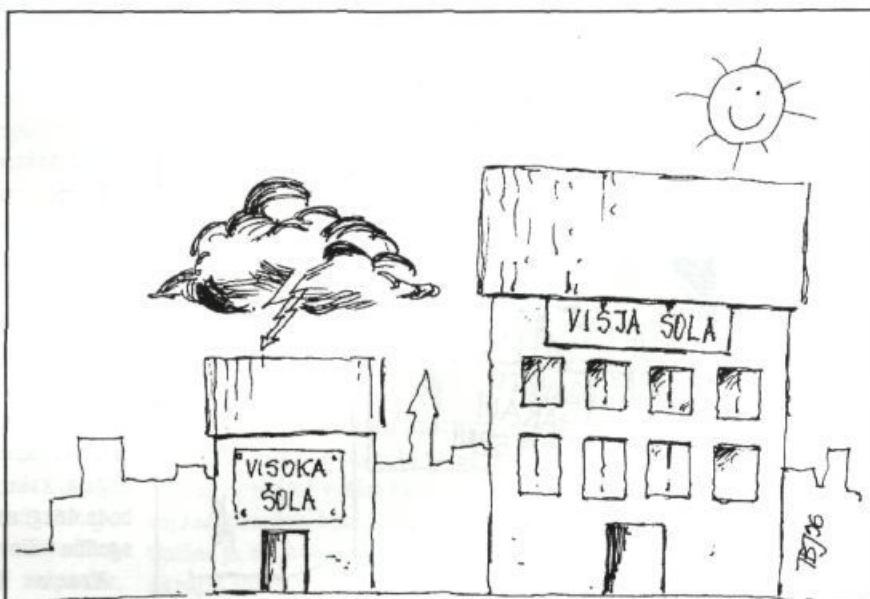
rane skupine študentov, ki so bodisi politično ali kako drugače organizirane. Vprašanje pa je, koliko si zadovoljujejo le svoje ozke interese in koliko širše. Kakršnakoli politična situacija na ŠOU je, je legitimna, zato ker je preprosto rezultat volitev, kakršne pač so. Menim da situacija niti ni tako črnogleda, ker ŠOU ima mehanizme s katerimi podpira najrazličnejše dejavnosti, ki dajejo študentom možnost kreativnosti, ker ima odzadaj relativno visok finančni proračun. Naša skupna želja je, da se te stvari v bodoče ne le ohranjajo na sedanji ravni ampak da se tudi bistveno več v njih vloga, da se bistveno tudi krepi strokovnost in sploh te zadeve.

Kaj študent je oziroma kaj bi moral biti - MORALNI NASVET

Kranjec: Študent je tisti, ki se trudi in ki se prizadeva. Prva naloga je, da se poklicno izobrazi. Del poklicnega izobraževanja je tudi osebnostna izgraditev in verjamem, da je visoka šola tudi - poleg tega da je pedagoška in raziskovalna organizacija, je tudi tista ki izoblikuje osebnost. Osebnost se oblikuje tudi s tem, da prihaja do razprave o strokovnih pa tudi nestrokovnih stvareh. Ta raven razprave je tista ki kaže na splošno kulturno raven študentske in akademske populacije. Razumnik oziroma intelektualce, kar študent postaja in mora postati.

jati - torej ne tehnokrat in ne fah-idiot - ampak razumnik, mora imeti odnos do dogajanj v okolju. Jasno je da prinese vsak iz svojega lastnega domačega okolja svoj vrednostni sistem in zato bodo pogledi nujno različni. In mislim, da je uniformiranje študentske populacije nepotrebno in nasilno. Jasno je, da mora biti študentska populacija pluralna, ravno tako kot mora biti plurarna tudi univerza, tako kot morajo biti strokovna mnenja pluralna - da se tolerira različnost, da se spodbuja kultura dialoga in argumentiranost posameznih mnenj. Študent je so politična sila zato ker so mladi in ravno zato se jih skušajo ujeti v svoje mreže različne smeri oziroma se jih bojijo zaradi njihove mladosti in optimizma, ki je neločljivo povezan z mladostjo in se dajo motivirati. Eno od prizadevanj študenta mora biti, ob tem da se prizadeva, tudi ohranitev tega mladostniškega navdušenja in želje po spreminjanju - tudi trezno glavo, predvsem pa spoštovanje do pravil igre. Da se širi strpnost dialoga, argumentiranje, predvsem pa da se živi in da se pustiti živeti.

Dagmar Vidmar

Tudi dijaki na ulicah

Pogajanja o spremembi mature '96 so bila neuspešna. Zato so na pobudo dijaškega parlamenta Slovenije v torek, 23. aprila, vsi dijaki ob 10. uri zapustili učilnice. Enourni protestna prekinitev pouka naj bi bila opozorilo odgovornim, da dijaki mislijo tokrat popolnoma resno.

Prva konkretna pritožba o pomankljivo dodelani vsebini mature je prišla iz Dolenjske. Novomeški pokrajinski odbor Dijaške sekcije Slovenije (DSS) je predložil tri zahteve po spremembi mature in na njihovo pobudo so na seji, ki je bila 29. januarja sprejeli sklep, ki je narokal zbiranje podpisov slovenskih dijakov za spremembo vsebine postopka mature. Peticija je vsebovala tri zahteve: uvedbo Uršičevih tabel in formul pri izpitu iz matematike, skrčenje seznama literarnih besedil pri SKJ in odpravo slušnega preverjanja znanja pri tujih jezikih (vsaj dokler ne bodo zagotovljeni enaki pogoji za vse). V dobrem mesecu in pol je peticijo podpisalo 5000 dijakov. 18. marca je dijaški parlament trem že omenjenim zahtevam dodal še četrto, in sicer zahtevo po ukinitvi t.i. kavicj oziroma varščin za vpogled v maturitetno izpitno polo. Če je dijak po pisnem preizkusu želel videti svoj maturitetni izdelek, je moral samo za eno polo plačati 2.300,00 tolarjev.

Ker vemo, da je teh izpitnih pol kar nekaj, bi vse skupaj nanese približno 10.000,00 tolarjev, prišteti pa moramo še večje ali manjše potne stroške nekaterih dijakov, saj so bile do sedaj pole na vpogled le v Ljubljani.

Ustanovili so petčlansko pogajalsko komisijo, ki je imela vsa pooblastila, njen mandat pa je potekel 12. aprila. V času pogajanj z Republiško maturitetno komisijo (RMK) in Republiškim izpitnim centrom

so rešili tudi zahtevo po odpravi kavicj. Dijaki, ki imajo status socialno ogroženih, si bodo lahko izpitne pole ogledali takoj po izpiti, in sicer brezplačno, povrnili pa jim bodo tudi potne stroške. Vsem ostalim pa bo to omogočeno po dveh mesecih, saj bodo v tem času poslali maturitetne pole nazaj na matične šole.

Zgodba pa se tukaj še ne konča. Pogajanja so se zataknila pri matematiki. RMK ni pristala na uporabo Uršičevih tabel in formul, zato so dijaki predložili seznam približno tridesetih matematičnih formul, ki bi jim bile v pomoč pri opravljanju

ve po uporabi predlaganih matematičnih formul pri maturi '96 niso sprejeli, pač pa jo bodo z veseljem upoštevali pri oblikovanju maturitetnega kataloga za leto 1998.

Ker se je istega dne iztekel tudi mandat pogajalske komisije dijakov, nadaljni pogovori niso bili mogoči.

Predsednik ŠOU - DSS Primož Novak je odločitev predmetne komisije označil kot čisto manipulacijo in ob tem dejal: "Pokazati jim moramo, da imamo tudi mi določeno moč in če ne gre zlepa, bomo morali svoje cilje doseči kako drugače."

Na seji 15. aprila je dijaški parlament sprejel sklep o enournem bojkotu pouka, ki je bil v torek, 23. aprila 1996, od 10. do 11. ure. Novak je poudaril, da ne gre za stavko, temveč bolj za podaljšan odmor, vsekakor pa za jasen protest.

Značilnost postsocialistične dobe je očitno stavkovna evforija vseh starostnih dimenzij. Če lahko bojkotirajo svoje delovne obveznosti odrasli in zreli ljudje, se ne gre čuditi, da so se s tem sindromom okužile tudi mlajše generacije. Očitno ne moremo več komunicirati na normalen način. Zato ne bodimo preseščeni, če bodo protestno zborovanje naslednji organizirali cicibani iz slovenskih vrtcev.

Barbara Kužnik

(RIC) je prišlo do razumnih kompromisov. Dijaki so odstopili od druge in tretje zahteve, saj sta bili tehnično neizvedljivi v tako kratkem času (skrajšanje seznama literature pri SKJ in odprava slušnega preverjanja pri tujih jezikih). Sporazumno

izpita. S tem so se predstavniki RMK-ja in RIC-a sprva strinjali in menili, da je to primerna rešitev te zahteve. Predmetna komisija pa se je sestala šele 11. aprila in naslednji dan po faksu dijaški sekciji sporočila svojo odločitev, da zahte-

Prejeli smo:

Kranjski študentje so ostali brez svojega medija

Kranj, 11.4.1996: Študentski program na Radiu Kranj, imenovan KRŠ je ukinjen

Študentje so imeli v Kranju svojo oddajo na lokalni komercialni radijski postaji, na sporedu pa je bila vsak četrtek od 19.30 do 24.00. Svoje delo so opravljali popolnoma brezplačno, tako da je odločitev vodstva Radia Kranj, da je oddaja nekomercialna (kljub veliki poslušljivosti) nenavadna in kaže na to, da se v Kranju mora zatreti vse, kar je mladinskega ali

subkulturnega. KRŠa ni več, ali to pomeni, da se glasu študentov in mladine na Gorenjskem ne bo več slišalo?

KRŠ sam je bil oddaja, ki je predstavljala stvari, zanimive za študente in vso ostalo mladino. V njenem programu so se predstavljali mladi umetniki, glasbeniki, popotniki, športniki in sploh vsi, ki se drugje niso imeli možnosti predstaviti. Poleg tega pa je pokrivala še celotno kulturno, izobraževalno in informativno področje, ki je bilo zanimivo za študente.

Anže Jereb, glavni in odgovorni urednik KRŠa

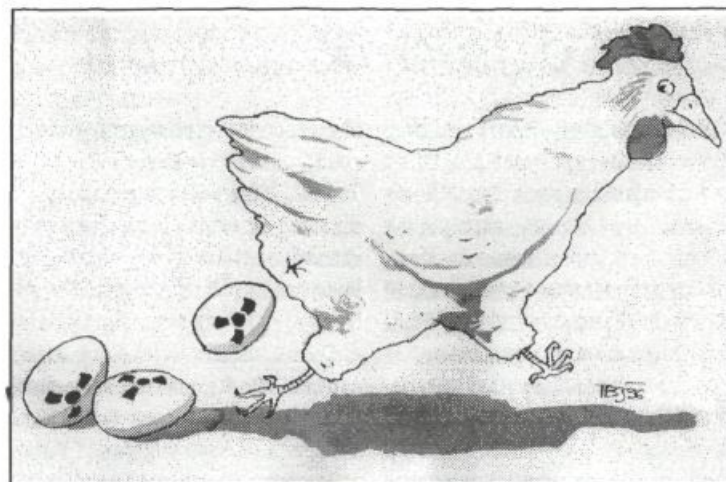
Reaktor v vsako slovensko vas

"Veseli bodimo, da jo (nek) imamo. Raje razmišljajmo še o eni."

V Štihihovi dvorani Cankarjevega doma je 9. aprila potekala javna tribuna z naslovom Zdravo Krško?!, ki so jo organizirali člani avtonomne skupine za trajnostno energijo ASTE: Gorazd Barbič, Marko Hren, Andrej Klemenc, Renata Štribar, Dušan Šuštaršič. Namen javne tribune je bila hkratna predstavitev nasprotujočih si mnenj v zvezi z NEK, soočenje kompleksnejših vizij energetskega razvoja Slovenije in problematizacija aktualnega stanja v zvezi z NEK. ASTE je pripravila tri delavnice, kjer so potekale razprave predvsem o formah odločanja v zvezi z zaprtjem NEK ter ekonom-

skih vidikih različnih opcij v zvezi z NEK. Zadnja, tretja delavnica se je osredotočila na varnostni moment NEK, tej pa je sledila javna razprava.

Andrej Klemenc je opozoril, da je uradna jedrska mednarodna organizacija za ocenitev varnosti NEK slovensko vlado opozorila, naj njena priporočila o izboljšanju varnosti NEK resno upošteva. Dušan Plut meni, da je jedrsko tveganje večje kot pridobitve jedrske energije in da le-ta ne more zagotoviti okoljskega razvoja. Še posebej nevarno za NEK se mu zdi poslabšanje geostrateškega in geopolitičnega položaja NEK, in sicer zaradi bližine vojne in porasta jedrskega terorizma. Posebno nevarnost po njegovem mnenju

predstavlja potresno območje, na katerem NEK leži. Pomemben razlog za zaprtje NEK se mu zdi tudi problem z velikimi količinami radioaktivnih odpadkov.

Predstavniki Društva jedrskih strokovnjakov Slovenije, dr. Andrej Stritar pa je z nazornim prikazom prednosti, ki jih jedrska energija prinaša, naše strahove razblinil. Predčasno zaprtje NEK bi predstavljalo veliko finančno breme, saj bi pomenilo odplačevanje enega in nujemanje drugega kredita za gradnjo nadomestnih energetskih objektov.

Zelene, ki se zavzemajo za večjo uporabo bioenergije, je zavrnil s trditvijo, da uporaba le-te ne bi nadomestila elektrike iz NEK. Ljubezen do NEK je dr. Andrej Stritar potrdil s končnim vzklikom: "Veseli bodimo, da jo imamo. Razmišljajmo raje še o eni."

Predstavniki ASTE so pozvali vse državljane Slovenije, naj se aktivno vključijo v odločanje o usodi NEK.

DPM

Študentska borza

Projekt Študentska borza, ki nastaja ob sodelovanju Študentske organizacije Univerze v Ljubljani in ob pomoči Ljubljanske borze vrednost-

nih papirjev, želi študentom predstaviti delovanje borze in podati osnovna znanja o vrednostnih papirjih.

Mali borzni seminar je eden od podprojektov, ki ga vsako leto organizira AIESEC. Na njem so obravnavane vse glavne gospodarsko-finančne teme, ki so pomembne predvsem za razvoj trga kapitala. Predavanja vodijo priznani strokovnjaki iz različnih ekonomskih področij.

Organizirani so tudi informativni dnevi na ljubljanski borzi, kjer si lahko zaključene skupine od blizu ogledajo potekanje borznih poslov v realnosti, delovanje borznega informacijskega sistema, zvedo nekaj o vrednostnih papirjih, zgodovini borze, trenutnem stanju, privatizaciji in še čem.

Poleg informativnih dni pa za vse tiste, ki bi radi vedeli še kaj več o trgovanju in dogajanju na borzi, novostih na trgu vrednostnih papirjev in drugem, izhaja enkrat mesečno Študentski borzni informator.

Najpomembnejši del celotnega projekta je fiktivno trgovanje. Vsak

študent, ki z oddano prijavnico pristopi k študentski borzi, na začetku dobi 2 milijona fiktivnih tolarjev. S tem denarjem lahko kupuje vrednostne papirje. Najuspešnejše, torej tiste, ki bodo imeli največji dobiček, čakajo nagrade, ki jih prispeva glavni sponzor celotnega projekta, ljubljanska borza. Na ta način bodo študentje pridobili začetna znanja za kasnejše bolj aktivno delovanje na trgu kapitala. Študentje se lahko s prijavnici, ki se dobijo na vsaki INFO točki v Ljubljani, še vedno prijavijo za projekt.

Za vsa dodatna vprašanja se lahko obrnete na vodjo projekta Gregorja Sakoviča ali njegova sodelavca Marka Strela in Kristino Ambrožič in sicer vsak torek in četrtek od 18-20. ure v sobi ŠOEF na Ekonomski fakulteti v Ljubljani.

Nataša Garič

Kamnik - za malo bolj moje mesto

Stvari so - po Murphyju - nagnjene k temu, da se pomikajo na slabše (ko jim to pustimo ali pa nam enostavno uidejo iz rok).

Kamnik, kot srednje veliko mesto, nima kluba, kamor bi šel jutraj na kavo in zvečer na pivo ob gledanju kakšnega "nemainstreamovskega" benda. Kjer bi se kontinuirano odvijala neka ambientalna klubska scena z vsemi pripadajočimi elementi - od izbranih nekonvencionalnih plesnih in gledaliških predstav, performansov, raznovrstnih koncertov, tematskih večerov... Delčku teh, ki se prebijejo naprej, je sedaj namenjeno razstavišče nad kamniško kavarno, srednješolski center, morda še invalidni dom in nekaj izbranih lokalov. Vse to je le delno ustrezno. Premalo.

Ljubljana, kot prestolnica z največjo frekvenco tovrstnega dogajanja, je relativno zelo blizu - oddaljena približno 20 km, vendar vse prevečkrat ta razdalja postane nepremostljiva. Ko se zvečer zasediš v katerem od domačih lokalov, je Ljubljana pač predaleč. In na tej poti te takrat morda čaka srečanje z modrimi kontrolorji prometa, ki bodo na piko (kdove zakaj) vzeli prav tebe. Hvala, ne bi. In tako se iz tedna v teden, iz meseca v mesec, presedaš po lokalnih barih (že pri izbiri le teh se moraš omejiti, kam se boš uvrstil - med šminkerje, metalece, intelektualce...) in čakaš, da se bodo stvari spremenile. Seveda, če jih bodo spremenili drugi. Ti jih boš nadzoroval in dajal potrebne pripombe ter predvsem - kritiziral. Kritika daje baje nov polet. Morda jih boš včasih celo pohvalil. Če si bodo to zares zaslužili. Ali pa boš raje modro molčal. Obstajajo tri vrste ljudi: tisti, ki stvari spreminjajo; tisti, ki spreminjanje opazujejo in tisti, ki se vsemu le čudijo.

ŠTUDENTSKI KLUB KAMNIK pod okriljem kamniškega študentskega servisa ali peščica entuziastičnih posameznikov poskuša stvari izbolj-

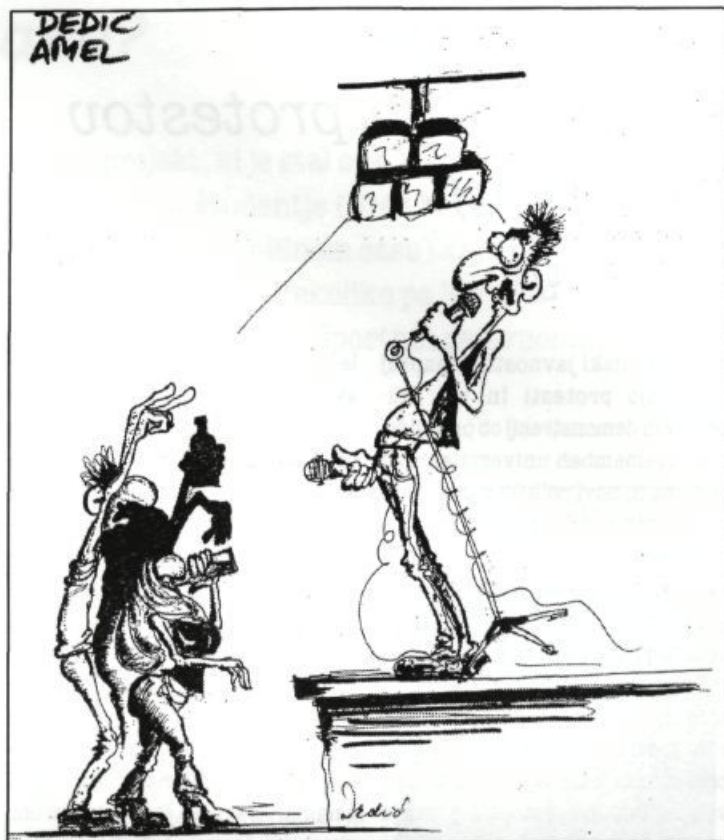
šati. Organizira koncerte v starem kinu, ki osnovnemu namenu že dolgo ne služi več. Krivulja uspešnosti koncertov se dvigne enkrat višje in drugič nižje - kriterij je število obiskovalcev.

Na koncertu 27. januarja 96 je bilo približno 30% občinstva Kamničanov. Dvorano so napolnili predvsem primorci in Ljubljanačani, ki so prišli poslušat TEN FOOT POLE (California) s predskupinama WESTON (NY City) in SCUFFY DOGS (Nova Gorica). Uspeh večer melodičnega punka in hard cora.

Zadnjemu rock koncertu, 5. aprila, je del publike morda odvzel metalski festival v Kranju. Ali pa tudi ne? Kljub vsemu so se bendi primerno predstavili - začetni mariborski punkorovci PET AMBULANCE; za njimi FREILOCH, trije fantje, ki pravijo, naj ne pričakujemo, da nam bodo igrali klezmer, lahko pa ob njihovi glasbi zaplešemo freyloch. Navodila za uporabo niso priložena. Nato sta nastopila nosilna benda večera: DICKY B. HARDY in HIC ET NUNC, značilna predstavnika slovenskega sodobnega rocka, ki sta uspešno prestala prelomnico, imenovano NOVI ROCK in po njej nadaljevala svojo pot le navzgor. Konec lanskega leta sta skupini izdali svoja prvenca pri založbi FV, ki ju zastopa (v sodelovanju s ŠOU). Vrhniški HIT ET NUNC-i imajo za sabo v primerjavi s svojimi grosupeljsko-ljubljanskimi kolegi nekaj daljšo zgodovino, DICKY B. HARDY pa zato dosti bolj skoncentrirano.

"Pet nas je in se imamo dobro, zato namesto da bi se imeli slabo, gremo na vaje in tudi če so bolj slabe kot dobre, se imamo boljše, kot da bi se prekladali po gostilnah, konzumirali ogromne količine kemije, skratka dolgočasili," pravijo SCUFFY DOGS. Jim kdo oporeka?

T. M.

Pravica do bonov tudi izrednim študentom

Ločevanje študentov na redne in izredne formalno-pravno že nekaj časa ne obstaja več. Zakon o visokem šolstvu iz leta 1994 govori namreč le o študentih, brez nadaljnjih delitev na redne in izredne. Navkljub temu pa so v praksi študentje samoplačniki še vedno depriprivilegirani v odnosu do rednih: nimajo pravice do bonov za prehrano, do sob v študentskih domovih, niti niso vpisani v volilni imenik za vsakoletne volitve v študentski parlament. To zadnje najverjetneje ne vzbuja pretirane nejevolje, večji problemi pa nastanejo, ko so tem študentom prikrajšane pravice do uporabe raznoraznih popustov in ostalih socialnih privilegijev.

Odgovorni na ŠOU-u obljublajo, da bodo stvar spremenili. V pogovoru z dekanom pravne fakultete Janezom Kranjcem se je izoblikovalo stališče, da bodo po novi ureditvi vsi študentje imeli volilno pravico (brez izjeme - tudi diplomski in zaposleni).

Nekoliko drugačna rešitev pa se kaže pri podeljevanju socialnih pravic, vstevši bone. Na ŠOU-u pravijo, da se bo zaradi nove terminologije število študentov močno povečalo in da bo potrebno uvesti dodatne kriterije, ki bodo ustrezno omejili število upravičencev, saj vsota, ki jo država trenutno namenja za subvencioniranje študentske prehrane, ne bi zadostovala, če bi bili do bonov upravičeni vsi študenti. Predlagano je bilo več kriterijev, na primer socialni cenzus (dohodek na družinskega člana), starost, študijski uspeh, itd. Vsekakor pa ti dodatni kriteriji ne bodo prizadeli več kot odstotek sedanjih upravičencev, pravijo odgovorni na ŠOU.

B. B.

Iz zakulisja študentskih protestov v sosednji Avstriji

V avstrijski javnosti še naprej odmevajo protesti in val študentskih demonstracij ob predvidenih spremembah univerzitetnega sistema in novi politiki varčevanja za naslednje obdobje štirih let.

Že kar lep čas trajajoče demonstracije in stavke študentov so več kot jasen dokaz nezadovoljstva in odgovor na nedavno predstavljeno politiko varčevanja vlade za naslednjo legislaturno obdobje. Da denarnih sredstev pač nikoli v bistvu ni preveč in da je treba varčevati ali pa vsaj racionalno postopati, je stara zgodba. Ob vpeljevanju take politike se upravičeno počuti socialno še šibkejšo in na robu eksistenčnega propada vrsta družbenih skupin, kot so matere samohranilke, upokojenci, brezposelni, tujci in nenavsezadnje študirajoči del prebivalstva z univerzitetnimi delavci vred.

Tako naj bi se v prihodnje znižale in ponekod celo ukinile prenekatero naslednje ugodnosti za študente: (katerih namen je bil podpirati izobraževajoči se mladež) proste vožnje z mestnimi transportnimi sredstvi, črta se povračilo potnih stroškov za študente, ki živijo v bolj oddaljenih zveznih seželah, socialno šibkejšim se materialna pomoč zniža mesečno za povprečno 20%, po doseženem 25. letu starosti odpade zdravstveno zavarovanje prek staršev in se začenja samostojno plačniško razmerje. Po izračunih naj bi tako vsak študirajoč letno neobhodno potreboval 40 000 avstrijskih šilingov, v katerih še zdaleč ni zajetih nikakršnih stroškov stanarine, študijskega materiala in nenavsezadnje prehrane; saj se ve, da se s praznim želodcem ne da študirati.

Kar se tiče socialne pomoči in zdravstvenega zavarovanja, odvisi

le-ta tudi od "hitrosti" in uspešnosti študija. Po novem predvidenem času naj bi se študij, npr. političnih ved, zaključil v 6 semestrih, dodatna dva se tolerirata za diplomsko nalogo, se pravi po koncu 8. semestra je študent finančno neodvisen in samostojen element družbe. Tako bi bilo, če... Resničnost je največkrat povsem drugačna, saj je že zdaj v uradno 8 semestrih študij nemogoče dokončati. Razlogov za to je več: izpitni roki, vrsta posameznikov in prijav, nepričakovan izpad seminarja, ki bi ga študent želel obiskovati in še vrsta bolj ali manj birokratičnih ovir. Izsledki raziskav kažejo, da povprečna doba študija 11,5 semestra oziroma ta meja je ena izmed nižjih povprečnih dob za zaključek študija. Normalna posledica ob nezadostni finančni podpori je iskanje občasnih del, kar se reflektira ravno na dolžini in uspešnosti študija.

Val ogorčenja se še zdaleč ni polegel in skorajšnjega zaključka demonstracij na programu še ni. Ena izmed študentskih zahtev je jasna, z demonstracijami bodo prenehali, ko bo vlada umaknila svoj varčevalni predlog v celoti, ki je vse prej kot socialno pravičen. Kakšna so realna tla za doseg te zahteve, je vprašljivo, tako kot tudi, kdaj se normalizacija stanja lahko pričakuje. Enomesečni izpad poučevanja, predavanj, obveznih seminarjev in vaj lahko resno ogrozi izpitne roke in zaključek semestra.

Demonstracije pa niso zgolj študentske narave; velik in širok sloj, ki upravičeno ne sprejema odločitev ministrov, so asistentje, lektorji in vsi tisti, ki poučujejo, a so "le" magistri, izredni profesorji ali pa tujci, ki so na praksi in se usposablajo za kasnejše profesorske naloge. Pod

skupnim imenom "Mittelbau", srednji gradnik, jih čaka vrsta reform, kar prispeva k splošnemu poslabšanju že tako ali tako slabega stanja. Planirano je znižanje denarnih prejemkov celo do 40%, odvzem pravice do poučevanja, vodenja vaj. Asistente, ki so profesorjeva desna roka, čaka še več dolžnosti, kot so: popraviljanje nalog, vaj, pregled izpitnih vprašanj in druge birokratske naloge, ki jih nekdo pač more opraviti, pa čeprav za mizeren zaslužek, ki ne zadovolji življenjsko nujnih stroškov.

Predvidena vrsta reform univerzitetnega sistema se dotika tudi tistih, ki so na praksi in izvajajo tako imenovane zunanje poučevalne naloge. Njim odvzeta poučevalna dejavnost se bi tako prenesla na notranje-interne delavce, kar bi se seveda dolgoročno poznalo na kakovosti in ponudbi predavanj, s čimer bi univezi bila odvzeta prav tista raznolikost in pestrost, po kateri slovi, študentu pa okrnjena izbira predavanj in zmanjšana vsebinska ponudba po lastni želji.

Ena izmed domislic vlade je tudi ta, da se postopoma ukinejo(!) predavanja, kjer minimalno število poslušajočih ne presega meje 10 študentov. S takšno reformo bi bila vrsta majhnih institutov odrinjena na rob preživetja in kmalu v prah pozabe, kot so institut za slavistiko, japanologijo, arabistiko, numizmatiko, nizozemščino, kulturologijo in še mnogi drugi, pri katerih je manjše število študentov eden izmed identifikacijskih elementov, ne pa nujno pomanjkljiva zainteresiranost ali pa celo vprašljiva kvaliteta.

Državi je upravičeno očitan neargumentiran poseg v strukturo univerze kot institucije. Vse večji prepad pa se pojavlja ob trditvi, da na mladih pač svet stoji in da je izobraževanje ena izmed elementarnih človeških pravic, zato se dostop do izobraževalnih ustanov mora zagotoviti vsakemu posamezniku. Šolnin, kar je normalen pojav v zahodnem tipu visokošolskega sistema, v Avstriji ni bilo nikoli uvedenih, a se vse zgodbe in utvare o prostem dostopu do univerze s takimi reformami lahko pozabijo. S tako politiko

se bo elitni razred ekonomsko sposobnejših kmalu izkristaliziral.

Nekako boleče je tudi dejstvo, da je vlada sprejela varčevalni projekt brez kakršnihkoli pogovorov s predstavniki študentske vlade oziroma ne da bi jih povprašala za kakršnokoli mnenje.

Univerzitetno dogajanje prav gotovo ni v mrtvilu ali enostavno na počitnicah. Prav nasprotno. Tako intenzivno pestrega programa in seznama dejavnosti ni bilo že lep čas. Kljub izpadu regularnih predavanj je paleta alternativnega dogajanja neizčrpna. Zanimiva je ravno stopnja interne organiziranosti in izvirnosti posameznih frakcij, katerih rezultati so vsakodnevni plenumi, "tiskovne" konference in radijski pogovori z namenom predstaviti naslednje akcije, maratonska predavanja, ki so pred kratkim potekala pod motom "znanost ne pozna odmora!" celih 24 ur in za katere so bili najvztrajnejši nagrajeni s posebno "štrajkarsko" oceno, vse do kulturnih ponudb, kot so filmski maratoni in obvezni vsakovečerni koncerti. Enkrat tedensko je na sporedu večja demonstracija, katerih udeležba je bila do sedaj masovna - celo do 20 000 nezadovoljnih.

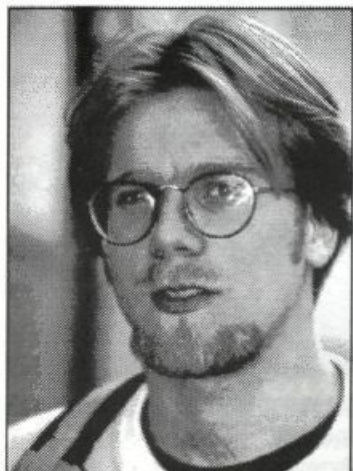
To obdobje navidezne anarhije izžareva resnično nek poseben čar. En izmed globalno gledano vidnejših uspehov je ravno ta, da se je 'študentarija' 90-ih končno prebudila iz svoje apatičnosti in vsesplošne omrtvičenosti ter začela gledati, zavedati se sama sebe, družbenih napak oziroma napak v sistemu in se sprevergla v družbeno širše gibanje samozavedanja, spraševanja po svoji lastni eksistenci pa vse do individualnega razmišljanja najmanjšega člena verige.

Zato demonstrirati še zdaleč ne pomeni sedeti doma in imeti počitnice, marveč biti produktiven, aktiven, saj konec koncev gre za našo skupno prihodnost ne glede na čas in prostor. 68-ta leta poznih 90-ih?

Aleksandra Tehovnik

Kupončki tako, ali kar tako?

Lansko leto je študentski parlament Roku Filipiču odobril projekt, ki je stal cca. 8 milijonov tolarjev (1.5 mio so prispevali sponzorji) in katerega rezultat smo dodiplomski študentje (brez brucev) dobili po pošti konec septembra lani. To je seveda na veliko opevana (predvsem v predvolilnem času) knjižica s popusti. Na ŠOU bi lahko takrat prihranil ogromno denarja, če knjižice ne bi pošiljali, nekoliko pa je vprašljiva tudi njena vsebina...Po mnenju študentov so uporabni predvsem popusti pri pijačah, športnih dejavnostih in v knjigarnah, večina pa jih je neuporabnih. Upajmo, da bo letos boljša...

Sašo Matas, Pravna fakulteta: "Dobro je, da se na ŠOU tudi nekaj dogaja, zato se mi zdi popusti kar vrede, glede na to, da študentje nimamo prav veliko denarja. Sam sem porabil približno deset procentov kuponov predvsem za hrano in pijačo, in dvomim, da jih bo kdo tudi več. Všeč so mi tudi popusti za športne dejavnosti."

Uroš Majcenovič, Fakulteta za družbene vede: "Knjižica popustov, ki jo je študentska organizacija poslala študentom lani, se mi zdi kar dobra pogruntavščina. Nekaj kupončkov sem sicer porabil, tiste za popust pri pijači, večina pa se mi zdi nesmiselnih. Prav teh za pijačo bi lahko bilo več."

Petra Uranjek, Fakulteta za družbene vede: "Zadnji čas je bil, da je študentska vlada končno naredila nekaj za nas študente, pa čeprav le knjižico popustov. Za začetek je to dobro, vendar pa me pri knjižici moti, da so kupončki vnovčljivi predvsem v Ljubljani. Menim tudi, da je pre-

več neuporabnih. Sama sem jih na primer porabila le kakšnih deset, pa še te za popuste pri pijači."

Milan Bostič, Fakulteta za strojništvo: "Knjižica popustov je strel v prazno. Ta ideja ni bila najboljša, lahko bi se spomnili kaj pametnejšega. Nekaj sem jih sicer porabil tudi sam, vendar sem prepričan, da jih je neuporabnih več kot 75%. Mislim, da si je študentska organizacija s tem poceni reklamo. Ta denar, ki so ga porabili za tiskanje in pošiljanje, bi lahko prispevali za študentske bone za prehrano, tako nam ne bi bilo treba na ulice."

Mateja Sitar, Filozofska fakulteta: "Sem prvi letnik, zato knjižice popustov še nisem dobila, ima pa jo moja sestra, in mislim, da ji kar prav pride. Vem, da je uveljavljala popust pri nakupu knjig, zase pa še ne vem, kje jih bom porabila. Na splošno pa so mi taki popusti všeč."

MaČ in P.L.

Intervju: dr. METKA ARAH

Ženevski klub pravnikov je 18. aprila, ob 18. uri organiziral predavanje in razgovor z dr. Metko Arah, avtorico knjige z naslovom "Evropska unija - vizija političnega združevanja". Predavanje z istoimenskim naslovom je bilo na Pravni fakulteti v Ljubljani.

Z dr. Metko Arah smo opravili "pisni" intervju (poslali smo ji tri vprašanja, na katera je odgovorila pisno). Intervju v celoti povzemam.

T Dr. Boštjan M. Zupančič je v knjigi Prvine pravne kulture zapisal zanimivo oceno Evrope kot zavrti, nacionalistične in puerilne. Koliko možnosti bi v luči tega mnenja namenili dejanskemu uspehu EU?

Evropa se brez dvoma ubada s številnimi simptomi nezrelosti in zavrtosti, na katere opozarja profesor Zupančič. V skrajni obliki se izražajo skozi najrazličnejše radikalizme, ki so najbolj opazni v eskalacijah nacionalizma. Če bi te pojave opazovali ločeno od širšega družbenega in gospodarskega konteksta, v katerem se odvijajo, bi lahko dobili vtis, da v svetobolje obrnjena Evropa pač nima dovolj moči za premagovanje tovrstnih slabosti. Pa vendar združevalni procesi, katerih sinonim je Evropska unija, že desetletja vztrajno dokazujejo, da obstaja implicitna formula, ki dokaj učinkovito nevtralizira učinek tovrstnih odklonov od elementarnih načel strpnosti. Ta formula v svoji najbolj abstraktni obliki temelji na postopnosti usklajevanja ra-

zličnih interesov pri doseganju tistih občečloveških ciljev, glede katerih je že zdavnaj dosežen globalni konsenz. Gre za dinamičen proces, ki ne prenese okvirov doslej znanih modelov družbenega povezovanja in organiziranja, še manj pa statično in racionalno opremljen instrumentarij za doseganje zastavljenih ciljev.

Vzemimo za primer Evropsko unijo. Na sedanji stopnji njenega razvoja bi bilo preuranjeno napovedovati končne razsežnosti združevanja. Iz dokumentov je ob strokovni analizi to jasno razvidno, saj ne govorijo o federaciji, temveč o vse tesnejšem približevanju narodov uniji. Pri tem je potrebno upoštevati, da integracija ni nič drugega kot vmesno stanje med ekonomsko in politično unijo, ki pa še vedno ni politična skupnost, kakršno predstavlja država. Nevarnosti, da bi države svojo suverenost izgubile v nasprotju s svojo voljo, torej ni. Še vedno imajo v rokah škarje in platno, saj je temelj njihovega sodelovanja mednarodna pogodba, ne pa ustava. Tako kot vsako pogodbo, so tudi pogodbo o združevanju v Evropsko unijo dolžne spoštovati, od nje pa lahko tudi odstopijo.

Dogajanja v Evropski uniji in okrog nje dokazujejo, da gre za procese, za katere je značilna dejanskost in postopnost. Od njih se ni mogoče izolirati, ker so zgolj regionalni odraz postopoma potekajočih procesov globalizacije. V tem smislu je treba prisluhniti simptomom nezrelosti posameznih držav kot političnih enot toliko, kolikor ti opozarjajo na nevarnost prehitivanja dejansko dosežene stopnje integriranosti; skepsa nedvomno pomembno prispeva k bolj uravnoteženi dinamiki procesa, v

katerem mora biti dovolj prostora za uresničevanje ciljev najrazličnejših interesnih skupin v družbi.

V opisanem smislu Evropska unija zagotovo predstavlja precejšen dosežek. Nacionalno agresivnost skuša nadomestiti s postopnim promoviranjem prednosti funkcionalnega, interesnega in predvsem prostovoljnega sodelovanja, v ospredju katerega je skrb za človeka posameznika. Navsezadnje lahko samo na ta način pričakuje, da bo poistovetenje s skupnimi cilji in njihova postopna uresničitev odprla nove možnosti za spirhalno širjenje in poglobljanje področij sodelovanja.

T Ali EU s.t.i. ŠPANSKIM KOMPROMISOM po vašem mnenju Sloveniji nalaže prevelike oziroma nesorazmerne obveznosti?

Ker je Evropska unija tvorba, ki temelji na mednarodnih pogodbah, se dodatni pogoji, pod katerimi prihaja do priključitve oziroma polnopravne vključitve v njeno članstvo, načeloma določajo individualno. Razumljivo je, da si skuša vsaka država pri pogajanjih o dodatnih pogojih zagotoviti kar največ pros-

tora za zaščito svojih nacionalnih interesov. Ker pa se članstvo v Evropski uniji širi prenosorazmerno z dosežki *acquis politique* in *acquis communautaire*, na strani Evropske unije objektivno narašča pogajalska premoč.

Nove kandidatke so tako prisiljene sprejeti pravila igre, pri snovanju katerih niso sodelovale. Na tej točki nastaja nevarnost, da bi funkcionalno sodelovanje dejansko temeljilo na podrejanju. Vključitev države, ki bi sprejem uveljavljenih pravil igre kljub njihovemu formalnopravnemu prevzemu tako doživljala, bi bilo nevarno za obe strani; spodkopavala bi namreč samo bistvo integracijskega procesa - njegovo dejanskost in postopnost.

V opisanem smislu je v interesu Evropske unije prvenstveno sprejem takšnih članic, ki so dovolj zrele za sprejem obsežnih in zapletenih medsebojnih pravil sodelovanja. Pričakovanje, da bo Slovenija sprostila nepremičninski trg za tujce že v fazi pridruževanja Evropski uniji, pomeni s stališča Evropske unije zgolj pospeševanje procesa postopne harmonizacije. Vsakršno kate-

gorično zavračanje tega pričakovanja utegne zbuditi vtis, da Slovenija za vstop v Evropo preprosto ni dovolj zrela in pripravljena. Pri tem ni mogoče spregledati, da je Evropska unija s svojo zahtevo vendarle spretno nevtralizirala poskuse sosednje Italije, da bi dosegla implicitno revizijo osimskih sporazumov. Zato bi kazalo intelektualno energijo v zvezi s pričakovanji po sprostitvi nepremičninskega trga za tujce prvenstveno usmeriti v snovanje mehanizmov za preprečevanje zlorabe te možnosti.

T V svoji knjigi opisujete oblike sodelovanja EU z drugimi integracijami (arabske, ameriške države); ali lahko potencialno močna naveza EU - azijske države ogrozi že tako skaljene odnose EU z ZDA?

Če izhajamo iz bistva in cilja integriranja, ne. Vendar gospodarske asociacije v azijskem bazenu zaenkrat ne dosegajo ravni sodelovanja, ki bi ga lahko opredelili kot integracijo. To pa seveda ne pomeni, da sedanje trgovinske, gospodarske in vojaške povezave na tem območju ne predstavljajo zametka bodočih integracij. Nasprotno: pričakovati je mogoče, da se bodo tudi v teh regionalnih jedrih sčasoma razvili vzvodi samodejnosti, ki bodo generirali nadaljnje napredovanje procesa globalizacije.

Tem procesom ne bo ušla nobena politične enota ali njihova asociacija, česar se prav dobro zavedajo tudi v ZDA. Še zlasti, ker so se po dokončnem zlomu bipolarnega sistema ZDA znašle sicer v moralno in politično prestižnem, a v gospodarsko in vojaško nezavidljivem položaju edine svetovne velesile. Ta položaj prinaša vse več bremen, ki jih ZDA ob številnih notranjih gospodarskih in družbenih težavah ne bodo mogle vzdržati. Zato je vse bolj opazna politika krepitve regionalnih centrov moči, ki naj postopoma prevzemajo paternalistično vlogo ZDA. Sem spada tudi Evropska unija, ki naj postopoma prevzame skrb in odgovornost za položaj v širši regiji, tudi na vojaškem in

obrambnem področju.

Vsekakor tesnejše navezave Evropske unije na asociacije v azijskem bazenu niso izključene kot razlog za skalitev odnosov z ZDA, vendar manj verjeten, če upoštevamo

potencialno naraščanje politične moči Kitajske in slabljenje gospodarske moči ZDA. Novo ravnotežje moči bodo pri svojih strateških odločitvah na prelomu tisočletja morale upoštevati tudi

ZDA in odgovornost za svetovni red in mir deliti z novimi centri regionalne moči.

Maja Jurić

Razpotja nacionalne varnosti- Obramboslovne raziskave v Sloveniji

(FDV, knjižna zbirka Teorija in praksa, uredil Anton Grizold, 1992, 203 strani)

Knjiga, ki je zbrala med par trdih platnic dela vodilnih slovenskih obramboslovcev, se zdi uradniško kompetentna, navduši ali preseneti pa ne nikjer, in tudi trde platnice so bolj dokaz, da se vojaških tem tudi v mali Sloveniji prime in drži denar, kot napoved presežne vrednosti vsebine. Zdi se suha, fdvjevska, družboslovna, natiskana po naročilu, še najbolj trajno vredna kot spomin na prehod v devetdeseta leta, kot markacija točke na poti. Pusti občutek, da od slovenskega intelektualnega establišmenta ne moremo pričakovati blestečih razmislekov o vojaških vprašanjih, in da bo to morda glavna pomanjkljivost četrte slovenske vojske v tem stoletju. Prvo in drugo slovensko vojsko sta držali pokonci inventivnost amaterjev, tretja - TO - je zrasla iz mešanice samoupravnih teorije in spontane praktične pameti, za to sedanjost bi upali, da bo pobrala dobre plati vseh treh predhodnic, občutek pa govori drugače.

Občutek pravi, da bomo s slovensko vojsko dobili kombinacijo kranjske JLA in lepo zgledajoče igračke, katere najbolj strašljivi del bodo pisarniški tankisti. Da je dokaj spontani aparat, ki se je v svojih boljših plasteh leta 91 prav dobro izkazal, nadomestila s sabo sicer zelo zadovoljna zadeva, ki pa ni sposobna resne avtorefleksije in bi si jo bilo skoraj nevljudno predstavljati v situaciji Vukovarja ali Oluje.

Kako že pravi pesnik? "Gobice, gobice, v božjo mater" (Šalamon). Zlovoljen povzetek "Doktrine vojaške obrambe", ki jo je Vlada Republike Slovenije izdala brezčasno, se pravi brez datuma na listih, objavljena pa je bila konec 1995, bi bil lahko "fraze in samoumevnosti". Bolj dobrovoljen bralec bi rekel, da od birokratov slov-

enske vojske ne moremo terjati izdelka, ki bi se meril s kvaliteto pisanja in razmisleka doktrine ameriških marincev, objavljene in naročljive v knjižni obliki (The United States Marine Corps: Warfighting, 1989, toplo priporočamo!), ki je literarno blesteč izdelek. Ne sovražni G3, ki bi načrtoval napad na onesnaženo sončno deželo, ne skeptični in plašni državljani, ki bi se v živčnosti vojne nevarnosti skušali odločati, ali naj pobegne ali zaupa Slovenski vojski, si s slovensko obrambno doktrino ne moreta dosti pomagati. Oba bi verjetno mikalo povzeti, da v slovenskih vojaških vrhovih - po tej doktrini sodeč - ni intelektualnih veličin, a Slovenci so se marsikdaj dobro borili pod komando, ki ni intelektualno blestela (kot simpatičen primer bi omenil pripoved o izbiri partizanskega vojaškega poveljstva v spominih Josipa Rusa, 1991).

Razlaga, da Slovenija nima resne obrambne doktrine in resnih obrambnih intelektualcev, se ponuja tudi ob "vprašanju F-16". Druga razlaga je, da je nacionalni politični prostor tako usmrajen in obenem tako zasinekuran, da si nihče, ki bi lahko prispeval kaj resnega, ne upa dvigniti pogleda in odpreti ust.

Ker je "vprašanje F-16" zabavno, prisotno in drago, mu dajmo odstavek. Če bi dežela imela resno obrambno doktrino, bi vedela, kaj od svojega bodočega letalstva hoče. Pričakovati, da se bodo slovenski lovci v kakršnem koli resnem konfliktu s komerkoli že spopadli za nebo, se zdi bolj dodatek k povestim in bajkam o Gorjancih. Vojaški aksiom je, da je drugorazredno letalstvo zapravljanje denarja, in če bo imel katerikoli že nasprotnik nekajkrat več istih ali podobnih letal, podobno ali boljše opremo, in vsaj tako dobre pilote, in če ne bo taktičnih presenečenj, bo denar za slovenske supersonike

vržen stran.

Spomnimo se letalstva prastare Juge, in njegovih meseršmitov, ki so jih nemška letala istega tipa pobrisala z neba, in finske izkušnje iz istega časa, ko so žilavi mali brewsterji še kar dobro preživeli proti sovjetski velesili.

Pisec Sobotni prilogi Dela je 13. aprila samozavestno povedal, "stroka se je brez dvoma že odločila, in prav bi bilo, če bi pri milijonskodolarskih odločitvah dali prednost prav njej", in potem naštel, kakšna nemožna letala da so nam "strokovnjaki" priporočali, in z levo roko odpravil vse, kar ni F-16. Prvi ugovor je, da ni videti razloga, da bi slovensko obrambno stroko v vprašanih obrambne strategije morali jemati posebno resno, drugi pa je, da od letalstva lahko želimo predvsem troje, (a) da pri urjenju ostale vojske igra agresorja, (b) da lahko vzleti in hitro prileti do meje v primeru demonstracij moči, (c) da je kolikor mogoče poceni; in morda malo upamo v četrto: da bi preživelo in naredilo kaj škode proti številni in organizacijski premoči.

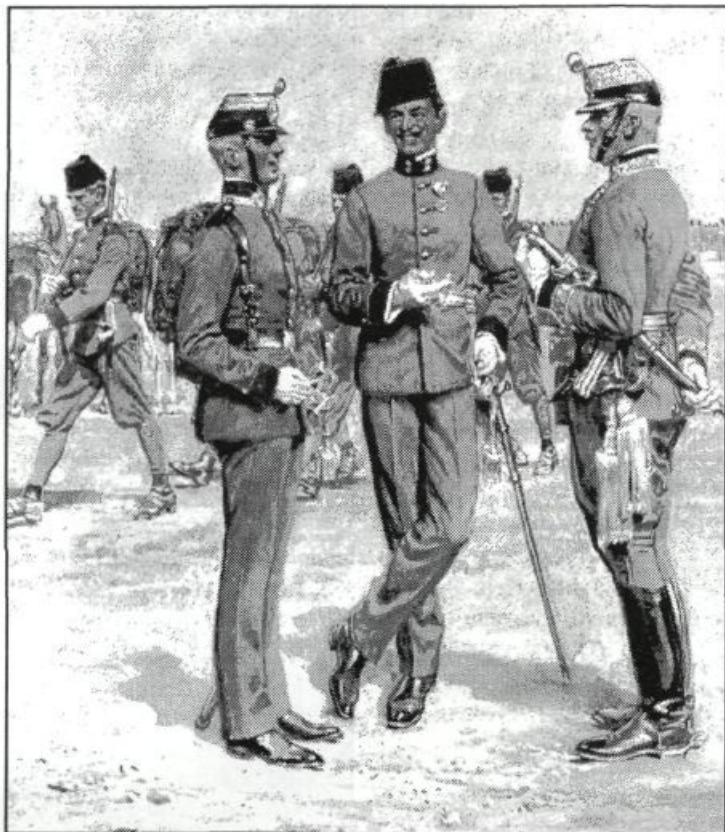
Za prve tri naloge se zdi med naštetimi osmešenimi letali idealen stari žilavi malček A-4. Pri četrti se zdi edini realistični kandidat britanski har-

rier (ki je v ameriški varianti, kot AV-8B res le "dumb bomb truck", "nep-rimeren za zračnoobrambne naloge". Za politične demonstracije varovanja meja bi bil sicer - akademsko gledano - idealen stari britanski lightning, in morda bi bilo smiselno pokazati humor in najeti preživeli primerek v privatni lasti, skupaj s pilotom.

Imeti letalstvo, ki bi lahko bombardiralo Tujdmanovo palačo ali Rim, bi bilo sicer zabavno, in morda marginalno koristno v smislu odvrčanja agresivnosti manj uravnoteženih sosedov, da ne bi bombardirali Ljubljane, a bodimo resni.

Razmišljanju v pompozni paradigmi, ki jo označuje "da bi bili organizacija in oprema letalske in protiletalske komponente slovenske vojske zaokroženi, bosta poleg sistema E "manjkata realizem in humor. Tehnologija, ki se mi zdi najbolj zanimiva za vprašanje obrambne sposobnosti te dežele, so ostrostrelske puške, in osebna oprema rezervistov. In karate kimono. In deset tisoč izvodov Warfightinga, da se slovenska "Stroka" nauči misliti. Tudi tisoč izvodov Sun Tzuja in zbranih del Liddell Harta ne bi škodilo.

S. R.

Howard Gardner: RAZSEŽNOSTI UMA - Teorija o več inteligencah

Založba Tangram; Zbirka naravno učenje, Ljubljana 1995; 468 strani, 10.300 SIT

Colin Rose in Luise Goll

UMETNOST UČENJA - Komplet učbenika in dveh krajših priročnikov ter treh avdio in ene video kasete.

Založba Tangram; Zbirka naravno učenje, Ljubljana 1993; 226 + 64 + 32 strani, 5.400 SIT.

Kot pravi Howard Gardner v uvodu ob deseti obletnici izdaje *Razsežnosti uma* (prvič izšla leta 1983 v Cambridgeu, drugič leta 1993, v slovenskem prevodu pa lani), je v knjigi videl predvsem pri-spevek k razvojni psihologiji in šir-se k vedam o vedenju in spoznavanju. "želel sem razširiti pojmovanje inteligence, tako da bi vključevalo ne le rezultate testov na papirju, marveč tudi vedenje o človeških možganih in posluš za raznolikost človeških kultur".

Med tem, ko je v prvi izdaji inteligenco postavljajl mnogo bolj v glavo posameznika, sedaj pou-darja, da inteligenco v veliki meri določajo priložnosti, ki jih ponujajo različne kulture (od jadrnanja do arhitekture, geometrije, šaha), pa tudi pomen različnih pripomočkov in zapisov za spodbujanje inteligenc pri odras-čajočem otroku.

*Biološki temelji in-
teligence*

Inteligenco Gardner definira kot zmožnost reševanja problemov ali ustvarjanje izdelkov (arte-faktov), ki so cenjeni v enem ali več kultu-rnih okoljih. Takoj zraven zapiše, da ta definicija ne pove ničesar o virih teh zmožnosti, niti o ustre-žnosti sredstvih za njihovo preverjanje.

V nekem smislu je vse, kar bomo kdaj dosegli, zapisano v našem genskem gradivu. Polek tega je razlika med genotipom (sestavo organizma, ki jo določa-ta genska prispevka obeh star-šev) in fenotipom (opazne značilnosti organizma, ki se izrazijo v danem okolju in pod njegovim vplivom) bistvena za razume-vanje vedenjskega in intelektualnega pro-fila vsakega posameznika. Enako pomemben je princip različnosti, saj je vsako bitje enkrateno biološki eksperiment.

Gardner trdi, da je za človekov razvoj značilna precejšnja prožnost in prilagodljivost, zlasti v prvih mesecih življenja, vendar pa na prožnost vplivajo močne genske omejitve, ki delujejo od samega začetka in vodijo razvoj po določenih poteh in ne po kakih drugih.

"Velike spremembe delov možganov, ki spremljajo razlike v izkušnjah, so povezane s spremem-bami na ravni nevtronov, in sicer v številu, vzorcu in kako-vosti sinaptičnih povezav".

*Merila za opredeljevan-
je inteligenc*

Gardner uvede osem neodvis-nih meril za opredeljevanje in-teligenc, ki temeljijo na nevrobi-

oloških in psiholoških kot tudi na atropoloških in kulturnih doka-zih:

- 1) možnost osamitve ob možganski poškodbi
- 2) obstoj genialnih bebcev in čudežnih otrok
- 3) opredeljevanje osnovni postopek ali niz postopkov
- 4) samosvoj potek razvoja in opredeljevanje niz strokovnih dosežkov
- 5) evolucijski potek in evolu-cijska verodostojnost
- 6) podpora s strani eksperi-mentalnih psiholoških nalog
- 7) podpora s strani psihometrijskih dognanj
- 8) dovzetnost za vkodiranje v simbolni sistem.

Sedem inteligenc

Večina ljudi meni, da je in-teligenca ena sama, splošna zmogljivost, ki jo lahko s testi izmerimo, Gardner pa dokazuje, da s testi predvsem merimo jezik-ovno in matematično-logično in-teligenco, ostalih pa ne. Na podla-gi zgoraj omenjenih meril za opredeljevanje inteligenc je definirajl sedem inteligenc: "nepredmetni" obliki inteligence - jezik in glasba - ki ju ne oblikuje in usmerja fizični svet, pač pa odražata zgradbo konkretnih jez-ikov in glasb, "na predmete ve-zane" oblike inteligenc - prostor-ska, logično-matematična, teles-no-gibalna - so podrejene nadzo-ru, ki ga izvajajo zgradba in funkcije konkretnih predmetov, s katerimi posameznik prihaja v stik, "osebni " inteligenci pa odražata niz močnih in medse-bojno tekmujočih omejitev: obstoj človekove lastne osebe in obstoj drugih oseb, načini, kako kultura predstavlja in razlaga samo sebe.

Jezikovna inteligenca je tista intelektualna sposobnost, ki je naje-nakomerneje porazdeljena med ljudmi, saj je jezik naj-pomembnejše oro-dje za delovan-

je v neki družbi. V na-ši kulturi je jezikovna inteligenca daleč na-jbolj povdarjena, saj je osno-vni kriterij za določanje inteligent-nosti osebe. Prav tukaj bi morda lahko opozorili na edino pomanklj-ivost knjige - na njenih straneh se kar pre pogosto pojavljajo slovnične in tipkarske napake, mnogo pa je tu-di nedoslednosti, saj so pojmi včasih zapisani s tuj-ko, drugič pa jih je lektor slovenil.

Glasbena inteligenca je ena izmed najbolj zapostavljenih in-teligenc v zahodni kulturi. Je tista nadarjenost, ki se pokaže že v najzgodnejših obdobjih človeka, hkrati je pa tudi tista, ki potre-buje največ spodbud in truda za vrhunski razvoj. To Gardner dokazuje z izsledki japonskega pedagoga D.T. Suzukija, ki se uk-varja s poučevanjem violine samo dvoletnih otrok (program seveda vključene tudi njihove mame). S to metodo Suzuki v mladih ljudeh izgrajuje trdno vol-jo in nadaljuje Konfucijevo tradicijo, ki uči, da je glasba temelj zrele osebnosti in dobrega državljana.

Logično-matematična je hkrati z jezikovno inteligenco najbolj cenjena in spoštovana pri nas. Že pri malih otrocih se testira pre-poznavanje predmetov, njihovo urejanje in prepoznavanje količine in oblike. Tudi v kasne-jših letih šolanja se na račun te inteligence zapostavlja ostale na-darjenosti. Od začetnega opazo-vanja se razvije v abstraktno mišljenje.

Prostorska inteligenca je izrazito vezana na predmete. Do izraza pride predvsem pri prob-lemih, ki zahtevajo, da si ustvari-mo miselno predstavo. Za to in-teligenco je po-membno pravilno zaznavanje vidnega sveta in iz-vajanje pretvorb. S to inteligenco je zelo povezana tele-sno-gibalna inteligenca, za katero je značilna uporaba lastnega telesa. Visoko je razvita pri plesalcih in igralcih,

kot tudi pri športnikih in obrtnikih.

Gardner poudarja tudi pomen osebne in medosebne inteligence. Med tem ko prva deluje predvsem pri človekovem raziskovanju in spoznavanju lastnih čustev, je medosebna usmerjena k drugim ljudem. Za celovito osebnost je pomembna harmonija obeh, saj uspeh človeka odvisen od poznavanja samega sebe, za poznavanje samega sebe pa so zelo pomembni odzivi okolja na lastna ravnanja.

Teorija v praksi

Na podlagi Gardnerjeve teorije o večih inteligencah in njihovih različnih načinov delovanja sta Colin Rose in Louise Goll pripravili celosten program za uporabo te teorije v praksi. Komplet Umetnost učenja je namenjen teoretični predstavitvi Gardnerjevega pojmovanja inteligence, hkrati pa na zanimiv način ponuja obilo primerov za kar najboljšo uporabo naših možganov za doseganje ciljev. Na dveh avdio kasetah sta zbrali klasično glasbo za ustvarjanje razpoloženja in vzpodbujanje učenja ter za spodbujanje domišljije in učinkovito ponavljanje, na tretji pomirjujoč glas predstavi celotno teorijo - namenjena je verbalnim tipom ljudi, med tem ko z video kaseto pridejo na svoj račun predvsem vizualni tipi. Celotno ponudbo dopolnjujejo učbenik in dva priročnika.

Razsežnosti uma je knjiga, ki ne bo odveč tako družboslovcem kot naravoslovcem, saj na zelo uspešen način združuje običajno ločeni področja, komplet Umetnost učenja pa bo prinesel obilo svežine v največkrat naporno učenje.

P. B.

Primerjalno o zaposlitvi

ZAPOSLOVANJE: približevanje Evropi (urednika Sonja Pirher, Ivan Svetlik), Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 1994. (Zbirka Teorija in praksa)

Ko govorimo o relativni družbeni blaginji in ugodnem življenjskem standardu prebivalstva, ki zagotavlja stabilnost in zmanjšujeta družbeno dezorientiranost, moramo nujno pomisliti na zaposlenost in zaposlitveno politiko v neki nacionalni skupnosti. To je še vedno eden od validnih kazalcev družbenega razvoja in močan stabilizacijski dejavnik, še posebej v času turbulentnih sprememb na področju zaposlitvene politike, kjer smo priče naglo naraščajočim novim, neklasičnim oblikam dela in nenehnega prestrukturiranja posameznih ne-konkurenčnih dejavnosti, kar pa povečuje pritisk na izobraževalne, socialne in druge družbene institucije. Če je to že dolgoletna stvarnost visoko razvitih evropskih držav, kjer se s tovrstnimi problemi že dolgo soočajo in jih tudi ustrezno znansstveno spremljajo, potem je to za našo družbo, ki je še vedno v t.i. tranziciji v tržno ekonomijo in s tem tudi na sledi novim oblikam zaposlovanja, še toliko pomembnejše, pa čeprav gre za zdaj še za teoretske in statistične primerjave. Tako so se na Fakulteti za družbene vede odločili prestopiti k široko zasnovani teoretski in metodološki raziskavi o problemih zaposlovanja in dobljene rezultate primerjati s članicami Evropske unije. V knjigo je vključenih 10 člankov, kjer se njihovi avtorji ukvarjajo z različ-

imi vidiki zaposlitvene problematike, konceptualnimi vprašanji, primerjalnimi metodami, z novo nastajajočim trgom delovne sile, novimi oblikami zaposlovanja ter nenazadnje z metodološko problematiko spremljanja zaposlovanja, s katero se izključno ukvarja Vasja Vehovar. Knjiga tako nadaljuje in pomembno pogloblja domače znanje in poznavanje problematike in ga postavlja ob bok mednarodno primerljivim študijam.

Dušan Šarotar

Kolaps\$™

Ekonomit™

Šegavi pogovor z mag. Tomom Vinščakom

Z mag. Tomom Vinščakom sem se spoznal v Zagrebu februarja letos, ko smo navezovali stike z zagrebškimi etnologi. Takrat mi je obljubil, da bo prišel v Ljubljano predstaviti hrvaški etnološki film o festivalu Yartung v Nepal.

Ob obisku hrvaških študentov etnologije v Sloveniji od 8. do 13. marca letos smo imeli priložnost videti film mag. Toma Vinščaka o tibetanskih budistih v Nepal in njihovem festivalu Yartung (posnet 1. septembra 1993, ob polnem mesecu). Film je bil prvič predvajan izven meja Republike Hrvaške, še pred vsemi letošnjimi filmskimi etnološkimi festivali, zato je lahko vsem, ki ste ga zamudili, vsaj malček žal.

In kdo je mag. Tomo Vinščak? Znanstveni asistent na Etnološkem zavodu Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu.

T Katera so področja vašega raziskovanja?

Tomo: Najprej je seveda tu domača hrvaška etnologija, saj menim, da mora vsak etnolog kot osnovo najbolj poznati svojo narodno etnologijo. Kasneje pa se lahko ukvarja tudi z raziskovanjem v Aziji, Afriki, Ameriki ali kje drugje. Če je spoznal svojo lastno kulturo, potem se bo kot raziskovalec in etnolog povsod dobro znal, ker so nekatere norme obnašanja univerzalne v celotnem svetu.

T Raziskovali ste tudi izven Hrvaške...

Tomo: Ob domači etnologiji se ukvarjam tudi z raziskovanjem narodov in kultur Indije in indijskega podkontinenta, zato ker sem moral ob etnologiji izbrati še B smer. Izbral sem študij indologije, to je študij o indijskih jezikih in kulturah, in poskušal

visokih predelih Himalaje, kjer v glavnem živijo budisti, ki so Tibetanci, najsi bo na nepalski ali tibetanski strani Himalaje. Do nepalskih tibetanskih budistov je lažje priti, zato ker je Nepal bolj odprt in hitreje dobite dovoljenja za raziskave, sam Tibet pa je bil po kitajski okupaciji v petdesetih letih za tujce popolnoma zaprt, sedaj pa tujci lahko pridejo v Tibet, vendar le kot turisti in ne kot raziskovalci, ker bi za to potrebovali posebna dovoljenja, katerih kitajska vlada ne daje preveč rada.

V letu 1993 sem uspel z ekipo, v kateri sta bila dva snemalca, oditi za mesec in pol v Mustang District v Nepal. To je regija visoko v himalajskem področju, razteza se od 2500 m do 4500 m, pov-

tibetanske enklave v Nepal, sedaj sami o sebi govorijo kot o Nepalcih, držijo pa se svojih šeg in navad, verovanj in spoštujejo tibetanski jezik, najsi bo dialekt takali, gurunzi,....

Če vzpostavite dober stik z njimi, lahko dobite celo več etnoloških podatkov, kot bi jih morda v samem Tibetu, ker je prišlo po kitajski okupaciji do mešanja prebivalstva in sedaj na tem področju, velikosti Evrope, živi približno dva milijona Tibetancev in tri milijone Kitajcev. Tibetanci so v svoji domovini manjšina. V petdesetih letih je prišlo tudi do uničevanja tibetanske kulture, rušili so njihova svetišča - gompe, da bi se uničila njihova identiteta. Na srečo Kitajcem to ni popolnoma uspelo in sedaj dovoljujejo, da

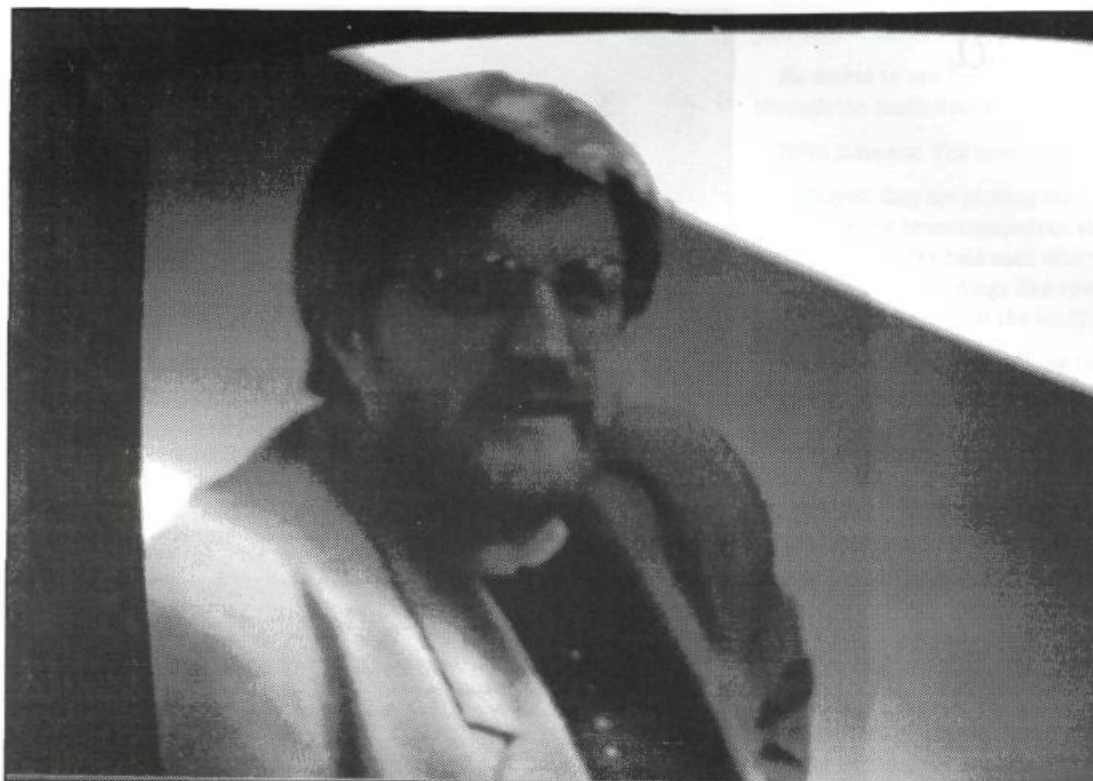

združiti obe smeri - etnologijo Hrvaške in etnologijo Indije. Zato sem študiral sanskrit, pali in še druge jezike indijskega podkontinenta, da bi lahko na terenu neposredno komuniciral z ljudmi.

Moram priznati, da me v zadnjem času posebej privlači raziskovanje v Aziji, še posebej v

šinsko tam nekje kot Gorenjska ali celo manj. Celotno področje lahko prehodite v petih ali šestih dneh. Tu živijo zelo stari narodi, v nižjih predelih so Takali, pa Gurunzi in končno Tibetanci. Vsi spadajo v tibetansko-burmansko jezikovno skupino, mongolsko-tibetansko raso, po veroizpovedi so budisti. Ti narodi so bili vseskozi

se lame vračajo v Tibet, sam Dalaj-lama se še ni vrnil in še vedno živi v Indiji. Dalaj-lama je v zadnjih nekaj letih začel razmišljati o tem, da bi se enkrat do konca tisočletja vrnil v Tibet in da bi se potem umaknil in prepustil nekomu drugemu svoje mesto. Ko o tem vprašate Kitajce, le-ti pravijo, da so se pripravljene pogovarjati o

vsem, razen o odcepitvi. Pripravljeni so dodeliti nekakšno avtonomijo Tibetu.

No, sedaj smo zajadrali v vode, ki so zanimive za vse, ki se želijo ukvarjati s Tibetom in Tibetanci, za etnološke in tudi ostale raziskovalce pa je pomembno, da jih vsaj malo poznajo.

T Posneli ste film o tem področju...

Tomo: Naš glavni cilj je bil, da se audio-vizuelno dokumentira tradicionalne šege in navade. Odšli smo v obdobju leta, ko se pri njih zaključijo vsa poljedelska opravila (avgust, september). Takrat je obdobje festivalov (to besedo uporablja tudi domače prebivalstvo, ki jo je prevzelo od Angležev) Izbrali smo si področje okrog Muktinatha (4000 m n.v.), kjer je veliko svetišče (Višnujev tempelj) in kamor romajo verniki hinduistične in budistične tradicije iz celega sveta. Konec avgusta ali začetek septembra se na dan, ko je polna

luna, odvija festival, ki ga imenujejo Yartung (kar pomeni konec leta). Zberejo se vsi prebivalci okoliških petih vasi, najprej tisti iz bližnjih (priprave trajajo 15 dni), pridejo pa tudi iz drugih regij Dolpa, Zgornjega Mustanga in celo iz Tibeta. Hodijo dneve ali pa jahajo na majnih tibetanskih konjih, da bi prišli na festival.

Predvsem zaradi dobrih stikov z ljudmi na terenu in s pomočjo naših gostiteljev, ki so bili tudi prevajalci (naše znanje tibetanskega jezika je obsegalo manjše število besed), smo uspeli posneti 20-urni material. O tem smo obvestili tudi njihovo Univerzo v Katmanduju, kjer imajo oddelek za nepalsko zgodovino, antropologijo in etnologijo. Dogovorili smo se, da jim bomo šmontirane filme poslali, da jih bodo pokazali njihovim študentom. Iz vsega tega materiala, ki obsega od obreda poroke (klasična tibetanska takali poroka) - ko že govorimo o tem, Tibetanci imajo obrede ob posebnih dnevih v letu, obrede vezane na posameznike (rojstvo, krst, poroka, smrt,...) in pa obrede, ki so za tujce morda najbolj zan-

imivi, izganjanja zlih duhov iz vasi ali posameznikov. Vsako leto se mora vas dvakrat očistiti slabih energij. Dva takšna obreda smo posneli v vaseh Kagbeni in Marpha. Zbere se vsa vas, igrajo na njihova znana dolga tibetanska trobila, lame vodijo obredno povorko, vodeči lama blagoslovlja polja s čangom (šnopsom) in bere obredna besedila, da bi se izgnalo te duhove iz vasi. Vso vas obkrožijo in s tem naredijo nekakšen magični krog, tako da duhovi ne morejo več vstopiti in ne morejo več škodovati vasi. V primeru, da je kakšen posameznik obseden z zlim duhom, lama izvaja celodnevni obred, da bi tega človeka ozdravil in iz njega izgnal zlega duha. Imeli smo priložnost prisostvovati takšnemu obredu v neki gombi in ga posneti, kar je redkost, da so nam oni to dovolili. Tu bi bilo seveda potrebno spregovoriti o tibetanski medicini. Oni menijo, da vse bolezni nastanejo zaradi nepravilnosti v razmerju treh življenjskih sokov (zrak, žolč in sluz) ali pa če nekoga obsede zli duh. To je posebno področje tibetanske medicine... Sicer pa je ta vaš-

ki lama, ki je v bistvu bon lama, pripadnik tiste stare šamanistične religije, ki je bila na tem področju pred prihodom budistov v Tibet, izvajal obred. V tem primeru je šlo za depresijo, obsedenost z zlim duhom pa se lahko kaže tudi kot povečana agresivnost.

En film smo posneli samo o tem. Tema je predvsem o bon budizmu, ki je v svojih osnovah šamanistična, animistična religija. Drugi film smo posneli o prej omenjenem Yartung festivalu, ki je pomemben za celotno področje. S festivalom se zahvalijo božanstvom, da bi s tako dobili dobrobit za vso vas za naslednje leto. Posneli smo tudi film o kanjonu reke Kali-gandaki.

Yeshe l Tomo Vinščak je z ekipo v avgustu in septembru 1993 posnel veliko šeg in navad predvsem s področja Mustang, kjer živi tibetanska manjšina v Nepal, kar pred njimi doslej ni storil še nihče. 20-urni video material so preuredili v pet filmov (Yartung festival, Tibetanski budizem, Vas Kagbeni, Vas Marpha in Kanjon reke Kali-gandaki, ljudje in kraji).

Mag. Tomo Vinščak sodeluje tudi s slovenskimi etnologi že več kot desetletje. Pogovor je zaključil takole: "V tem času, ko je trajala vojna na Hrvaškem, so bili ti stiki malo oslabljeni. Ampak sedaj smo zopet v Ljubljani, stiki se ponovno vzpostavljajo. Vojna se je na srečo končala in kot sem slišal in videl obstajajo pokazatelji, da so že zdaj te povezave boljše kot prej, ko smo bili vsi v isti državi. Upam, da bodo še boljše."

Opomba:

1 yeshe ali geshe = učitelj, profesor (tibetansko)

Matej Poljanšek

Song for Slovenia

I.

All of the countries in the world are at the center of their own maps.

It was in Slovenia watching MTV that I realized that Michael Jackson had become white and lost his soul. It scares me to look at him.

I am troubled by the existence of White Russia, a country I didnt know existed, where my ancestors once must have lived.

I take melodramatic tourist photos of my friends, trying to think of them as portraits against the background of these unknown cities.

In a bar named after Elvis in Koper a sailor sells grass. He doesnt like the American way, he says, all they care about is money. They are ignorant of everything else, he says.

A well-known American actor's television series reruns on PopTV. After discovering that the actor was from the Southern republics of Yugoslavia, his face becomes sensible to me, the deep lines in his cheeks, the dark, thin eyebrows, the intense blue eyes, even his fat mustache; he has an origin suddenly, and I sympathize with him. Even they agree the show is mediocre.

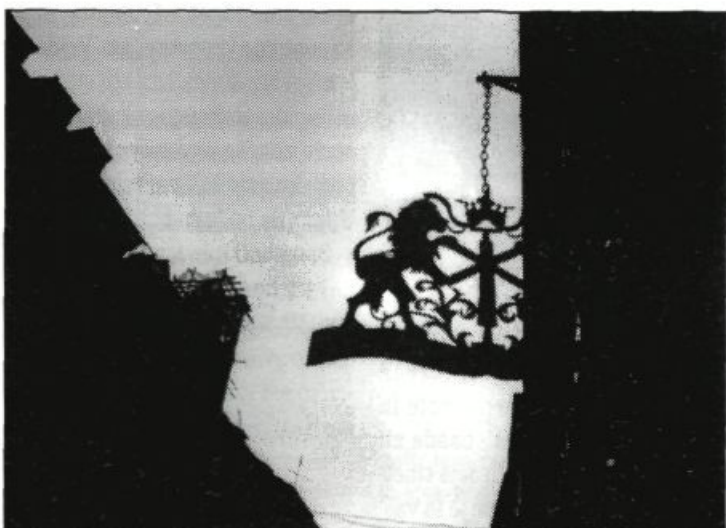
By the sea my sinuses are anaesthetized by the salt air.

I asked a friend what she thought of the influence of American culture; she said, I love all of the influences.

II.

Tina plays piano in a casino next to the Italian border. After one month says she hates Italians.

From the seashore I see Italy extending out in the West, covering the horizon, and Croatia a few kilometers away in the East. Where I come from the East and West never look each other in the face, after awhile they just fade together.

From the church balcony, suicides dive onto the rock below, foaming in the surf. Sentries in the wall are covered over with boards or bricks.

In Izola a road is named after Antonio Gramsci.

Mussolini built the only road from the mountains to the sea. Venice was made out of trees from Slovenia, before Slovenia was Slovenia.

Cities remind me of other cities, people of other people.

At night I dream of ex-girlfriends, wake up and blow my nose.

I eat more than I need, everyone unbuttons their jeans after each meal.

III.

A Ghanaian-Slovenian girl explains that Kwame Nkrumah and Tito were friends.

Schoolgirls cried when Tito died. Maybe they were right.

I make notes of things people have said to me. Every word is translated several times across other languages into my own. It passes through songs and films of plays by Tennessee Williams.

It takes courage to speak your own language, a language understood by few. To form words in a new language whose sounds are, for you, indistinguishable, at first, from the waves that wash against the shore when nobody is there to listen (tiho Prešeren) is to be a hero. There is no people without

poetry.

Gypsies wander through the mountain roads outside Novo mesto, backs bent like the backs of gypsy women, babushkas wrapped around their heads as if instructed in the art. Their villages look war-torn but their cars mostly well waxed and polished. We honk and wave and we pass, and they smile. Vanja says they feel less lonely if you greet them, and more loved. I want to photograph them, as others have photographed them.

IV.

Ljubjana is America, someone said.

A band plays Bob Dylan cover of "I'll be your baby tonight." Tina's boyfriend says, this is the most popular song in Slovenia. It comes from Croatia, he says. Later he passes out in the back seat of the Citroen, as we look out over the boulders in Piran, into the Adriatic sea, which is at this moment more a physical reality, embedded in real soil, than any sea I've ever seen: brushes against the rocks eagerly, wanting to ask them something. It's too dark to take a picture.

The young people in Slovenia say "fuck" and "the best" in English. Only the advertisements in America ever say "the best."

They ask me, "what do you think of Slovenia, an anxiousness in their voices. I always answer in the same way; it reminds me of home. In their eyes I hear them still wanting to know, like so many ex-girlfriends have wanted to know, do you see that I exist, do you see that we exist?"

V.

I come from a part of America hardly known to Americans. This is not at all unusual.

The only identity card Americans carry is a drivers license.

On the way to Zagreb, having forgotten my passport, I am not permitted to leave the country. Stopping at her uncle's farm two kilometers from the Croatian border, Vanja asks whether it is possible to cross into Croatia through the countryside. For an instant, sitting in their kitchen, I imagine myself as a Polish Jew being smuggled underground to freedom.

Her aunt serves us bread, butter, pickles, salted meat, cheese, strudel and two kinds of wine made in the backyard, and stares at me as if looking for the sign of some distant country in my face.

There's an American expression that goes: how can you keep the peasants on the farm after they've seen Paris.

For many, to leave is necessary, but so is knowing how to milk a cow

I show her uncle where I was born on a map, it seems far away. He says, automobiles.

Vanja tells me, "c'était de lui quand j'ai parlé de la folie."

VI.

Samir has the feeling of vertigo when you lose a sense of the boundaries of discussion: something you

just have to define somewhere along the way.

He wants to see New York like I want to see Sarajevo, wants to walk through the South Bronx at night.

Piška materna! The road to Zagreb is bumpy. Sem šel okoli riti v žep.

In Zagreb, they are peeking their heads into the public squares to see if its still sprinkling, brace themselves, silent, in the streetcars, seem shaken. The lovers in the parks hold each other more tightly. Satellite dishes stick out from apartment buildings like rows of ears bending some question to the world, but I wonder what the world can have to say.

The communists were wrong to remove the public statues; they were wrong to carve up land as if freedom had no history.

VII.

Keep up the good fight, Slovenia! Your countryside, filled with medieval castles and churches, is a constant reminder that the struggle of a free people is to love with eyes open.

Art and thought are the fundamental creative products of humanity, goods and capital are

only by-products.

There is plenty of time and space in those hills, mountains, vineyards, forests, cities, towns for the young architects of Slovenia to construct their dreams.

Americans will buy anything you are willing to sell, and sell anything you are willing to buy. The problem is to know what you can afford to give up. Its up to you to decide which songs are true.

- Stephen Zacks

46. Berlinale: Uradno pretežno dolgočasno

Zmeraj se mi je zdelo, da je največja razlika med berlinskim in ostalima velikima evropskima filmskima festivaloma ta, da v tem sicer nemško racionalnem, pa vseeno v mnogih pogledih shizofrenem mestu, filmov kot sedme umetnosti, kot kreativne avtorske izjave, kljub vsemu ne zasenčijo obrobni pojavi in interesi, ki jih pogosto generira sama filmska industrija, in ki jim sicer ne odrekam določenega šarma. Zato se v Berlin rad vračam, čeprav je ena izmed kritičnih opazk letošnjega festivala ta, da znamo Evropejci delati vse manj dobrih filmov zato, ker - po letošnji ponudbi sodeč - nimamo resnejših problemov s sodobnostjo. Druga ugotovitev je, da je po lanskoletnem, kljub jubileju mlačnem festivalu, Berlin potreboval poživitev, da bi spet postal evropski praznik filma. Poživili pa so ga zgolj z zvezdami in zvezdicami, ki se jih je letos kar trlo. Tretja opomba pa je, da je Berlinale odlično časovno naravnano: v prvi vrsti gre za bero jesenskih filmov in filmov, ki so nastali takoj v začetku tekočega leta. Dogaja se za ameriškim Sundance festivalom neodvisnih filmov, tako da smo si lahko pogledali njihove nagrajence. Umeščen je med nominacije za oskarje in njihovo razglasitev, tako da lahko odločitve Akademije presoja tudi evropski gledalci (v mislih imam predvsem nominirane filme, kot so Razsodnost in rahločutnost, Nixon, Dead Man Walking...). In nenazadnje, vreme je v tem letnem času v Berlinu takšno, da človeku ne preostane drugega, kot da gleda filme.

Filmi, ki skušajo raznovrstne minorne trenutne probleme izpostaviti, so videti pretirani, patetični, izumetničeni: na lanskoletni razglasitvi zmagovalca, filma Vaba

režiserja Bertranda Tavernierja, sem se z veseljem pridružil žvižgom kritikov. Letos žvižgov ni bilo in kakih pozitivnejših čustvenih odzivov publike tudi ne. Vladala je mlačnost. Nagrajeni filmi se varno zatekajo v preteklost. Tak je glavni nagrajenec, sicer otvoritveni film festivala, Razsodnost in rahločutnost - po gromovitih uspehih filmov produkcije Merchant-Ivory (Howardov kot, Ostanki dneva...) še en kostumski film ameriškega kapitala (in britanske ekipe), ki se mu v pomanjkanju zgodovine toži po evropski aristokratski tradiciji: tokrat gre za ekranizacijo romana Jane Austen, približno pred 180 leti umrle pisateljice, okoli katere vlada trenutno prava evforija; ne nepomembno dejstvo, zakaj je med filmarji tako priljubljena, je tudi to, da so avtorske pravice njenih dedičev že zapadle... Film je že v kinu tudi pri nas.

V preteklost se zatekajo tudi dva filma o dveh velikih Richardih. Britanci so po Shakespearjevi predlogi posneli film Richard III. Ekipo z režiserjem Richardom (I) Loncraineom je mračen prikaz vzpona krvavega machiavellističnega tirana iz srednjega veka prestavila v trideseta leta našega stoletja, ko je po Evropi kar vrelo od totalitarizmov. Film je daleč od tradicionalne adaptacije, kakršna je bila tista, ki jo je leta 1955 posnel Laurence Olivier. Richard III je tokrat kompaktnější in okleščen za nekaj stranskih prizorov in akterjev, kljub temu pa gre za izjemno inteligentno, domiselno in učinkovito interpretacijo Shakespearjevega bistva, s poudarki na moralističnih dilemah in vprašanju politične moči in zavesti - konja, za katerega Richard na koncu ponuja celo kraljestvo, pa ga

vseeno ne dobi. Z britansko ekipo filma Richard III si sicer deli srebrnega medveda kitajski film Sonce lahko sliši (Tai Yang you er), ki se s tematiko družinske drame in vojne tragike prav tako zateka v dvajseta leta.

Drugi Richard, o katerem pišem, pa je Nixon. Večno provokativni - čeprav pogosto posiljeno in naivno - enfant terrible ameriške kinematografije, Oliver Stone, je posnel prav neverjetno konzervativen film o najbolj kontroverznem ameriškem predsedniku. Več kot tri ure dolg film je na prvi pogled razvlečen in počasen; v prvi vrsti gre za intimen portret privatnega življenja in ne toliko za političen film - in nemara se skriva ost prav tu: do splošno osovražene, čeprav popolnoma brezobličnega predsednika skuša biti topel in razumevajoč, poleg tega pa Nixon subtilno rekapitulira vse Stoneove prejšnje filme, kot so problematika Vietnama (Platoon), fenomen Kennedyja (JFK), hipijev (Doors), medijev (Rojena morilca) itd. Film zdrži toliko časa, kot uživate v naslovni vlogi Anthonyja Hopkinsa, če pa vam politika ne leži in polpretekla zgodovina (ki jo v filmu označijo za "bolezenski simptom politikov") tudi ne, potem to najbrž ni film za vas. Razen novice za multimedijske zanesenjake: glasba iz filma je kot prva izdana na tako imenovanem "razširjenem CD" formatu - to pomeni, da bodo lastniki računalnikov in ustrezne multimedijske opreme ob poslušanju glasbene podlage iz Nixona lahko uživali tudi ob raznih tekstih in od-

lomkih iz filma.

Še dva filma z vojno tematiko. Poljak Andrzej Wajda se po Korczaku izpred petih let spet vrača k travmam izpred petdesetih let. Njegov film Veliki teden, posnet po kratki zgodbi Jerzyja Andrzejewskega, obravnava vstajo v varšavskem ghetu spomladi 1943 in skozi intimno zgodbo židovske begunke, ki se zateče k prijateljem izven mesta, prikazuje - kot je bilo namignjeno - še danes pereče vprašanje odnosov med Židi in katoliki na Poljskem. Za film Veliki teden je režiser Andrzej Wajda dobil srebrnega medveda za poseben prispevek k filmski umetnosti.

Na podoben način se je vrnil nazaj tudi gledališki revolucionar George Tabori. Nemški režiser Michael Verhoeven, znan po svoji provokativnosti (Grozna dekle), je po Taborijevi predlogi posnel film Materin pogum. Ta prikazuje epizodo iz življenja njegove matere, ki je bila zaradi svojega židovskega porekla že na vlaku smrti - moža so ji medtem že ubili - vendar pa se je s pomočjo svojega poguma in nenavadnega karakterja z njega rešila. Na Brechtovo navezo ne namiguje samo naslov, ki spominja na Mati korajžo, marveč tudi uporaba potujitvenega efekta; Tabori, ki zgodbo od časa do časa komentira, se v filmu sredi toka dogajanja tudi pojavi, pojasnjuje, daje nasvete igralcem, itd. Sploh pa film odlikuje grotesknost in absurдна komičnost, ki za Taborija ni nenavadna, saj je svoje delo nekoč označil takole: "Vsaka dobra šala je katas-

Na poti v puščavo?

(Improvizacija na temo "slovenski študent danes")

Pričujoče razmišljanje o identiteti današnje slovenske študentske populacije, ki bo v nekatereh svojih segmentih hote nekoliko pretiravalo in posploševalo, da bi slednje tako bolj izpostavilo, izhaja iz prepričanja, da so študentje v vseh časih in prostorih živahni nosilci mlade intelektualne energije, ki je morda bolj radikalna, zaletava in ne docela artikulirana, a hkrati sveža in utripajoča v venah svojega časa. Kakšna je kondicija te energije pri slovenskih študentih danes?

V preteklosti so bili študentje vselej nosilci izrazite družbene kritičnosti in hkrati znanilci duhovnih sprememb. Današnja slika ima s preteklo kaj malo skupnega: "Študent naj je" je maksimalni domet študentske (ne)intelektualne zahtevnosti. Sociala je - da ne bo nesporazuma - za študente seveda zelo pomembna, predstavlja fundament njihovega obstoja. Je torej nujni predpogoj, a tudi nič več. Slovenske študente pa vsaj delno zrevoltira le še prehrana, nekatere tudi postelje v študentskih domovih in štipendijska politika - a resnici na ljubo bolj ali manj le tiste, ki imajo s prvim ali drugim kaj konkretno opraviti. Širši družbeni problemi ostajajo za študente večinoma nekaj oddaljenega in zato skoraj neresničnega, kot da ne bi bili del njihovega sveta. A inertnost se začne že mnogo prej, npr. pri vprašanju Univerze, za katerega večina študentov verjetno sploh ne ve, da se v času tranzicije vzpostavlja kot posebno pereč in kompleksen problem!

Omenjena inertnost v opiso-

vanem kontekstu ne pomeni posameznikove pasivnosti oziroma nezainteresiranosti za lastni eksistenčni status, marveč je treba pod navedeno oznako razumeti odsotnost njegove pripravljenosti za polnokrvno anticipacijo v družbenem življenju, za dajanje in sprejemanje ne zgolj materialnih dobrin, kar korenini v apatičnosti ob spoznanju odsotnosti globalne zavesti o družbi in svetu, v katerem živimo. Študent kot mladi intelektualcec naj bi ob vprašanih lastnega stanovskega statusa s svoje specifične, ne-mirne duhovne pozicije reflektiral tudi vsa druga pereča vprašanja današnje družbe. Šele z njihovo artikulacijo se bodo namreč uveljavila v širši družbeni zavesti kot dejansko obstoječi problemi. Preprost primer: če ne bi bilo ekoloških pobud, bi še danes povsem neozaveščeno ravnali z okoljem.

"Parcialnost" in samozadostnost študentskega intelekta danes ob naravi sodobnega, razkrojenega sveta vsaj delno korenini tudi v šolski polpreteklosti, v usmerjenem izobraževanju, ki je želelo namesto široko razgledanih intelektualcev, ki presegajo meje svoje stroke, proizvajati stokovnjake, ki bodo "neproblematični" za oblastniški esteblišment.

In da ne bo pomote: danes se ob propadu velikih zgodb ni mogoče več legitimno zavzemati za hegemonijo študentovstva okrog kolektivnega družbenega angažmaja; preživetveno nujna je pluralnost refleksij in ustvarjalnih konceptov, kar pa je seveda diametralno nasprotno pasivnosti, ki je ne enačim s tihim premislekom v samoti

lastnega doma, ampak gre preprosto za ohromelost in neartikularnost.

Institucionalno jedro študentske populacije je študentska organizacija, ki ima brez dvoma pomembno družbeno vlogo, ki je shematično gledano dvoplastna, njeno delovanje je torej usmerjeno tako "navzven" kot "navznoter". Na eni strani si tako v dani konstelaciji moči v slovenski družbi prizadeva za čim boljši socialni, pravni, itd. status študenta, na drugi strani pa ima vzpostavljenih celo vrsto dejavnosti in mehanizmov, katerih funkcija je spodbujanje študentske kreativnosti in miselne prodornosti izven ozkih študijskih okvirov (npr. založništvo, kultura, mediji, itd.). V sedanjem položaju prevladujoče študentske duhovne onemelosti in negibnosti je takšno spodbujanje "krepitve duha" izrednega pomena, enakovrednega pri-

zadevanju za stanovski status (ŠOU pač ni ustanovljena in financirana kot nekakšen zgolj-sindikat!). Zato lahko iskreno upamo, da se bodo številne dejavnosti, namenjene ne primarno profitnemu, marveč ustvarjalnemu udeležanju študentov v prihodnosti ne le ohranile na dosednji ravni, ampak tudi dodato intenzivirale, okrepile in razširile. Le tako bo ŠOU odigrala svojo vlogo v poskusu izogniti se puščavi enodimenzionalne miselnosti prihodnje slovenske intelektualne elite, ki jo bodo po črnem scenariju predstavljala bitja, zgrajena iz morebiti polnih želodcev in predvsem praznih glav.

Mitja Čander

Akademsko kultura

Ob zadnjih volitvah rektorja Univerze v Ljubljani smo bili priča zares prvovrstnim "brkljarjam" tako s strani "tekmovalcev" kot s strani novih iluzij željnega občinstva, kar napeljuje k Močnikovi ugotovitvi, da naj bi bilo spraševanje o akademski kulturi vendarle eden od naših manjših tabujev.

Ali akademska kultura sploh obstaja? Seveda vsaj dva razloga za pritrditev: na eni strani je univerza ustanova z najdaljšo tradicijo prenašanja in ustvarjanja visoke, celo elitne kulture; na drugi strani si težko zamišljamo, da bi tako mogočna ustanova lahko tako dolgo obstajala, ne da bi razvila svojo "lastno kulturo".

Za devetimi gorami in sedmimi vodami

Pri ohranjanju prestiža sodobne univerze se pogosto sklicuje na srednjeveško univerzo. Ta je nedvomno imela svojo kulturo in je bila "avtonomna". Ta avtonomija je bila upravne narave in se v bistvu ni razlikovala od avtonomije drugih korporacij, cehov, nemara niti ne od samouprave mest ali meniških redov. Kar zadeva duhovno svobodo, je bila za sodobne pojme pičla; univerzitetnike je prav tako preganjala

inkvizicija in univerze so bile neposredno vpletene v razne verske in cerkvene spopade ter v poznejši razkol med protestantizmom in katolicizmom.

Za srednjeveško družbo, čeprav s svojo posebno kulturo, je bilo nasploh značilno, da je bila multikulturna. Prvine lokalnih nižjih kultur so se dopolnjevale z elementi visoke kulture.

Temeljna ideologija družbe je bila "religija knjige", hkrati pa je bila pisnost privilegij ozkih krogov specialistov. Univerze so igrale vlogo zbirališča spisov in ljudi - v njih se je institucionalizirala produktivna raba korpusa takratnih vednosti in razpoložljivega potenciala komunikacijskih tehnologij.

Takratni postopek vednosti je bilo logično branje avtoritativnega pisnega korpusa - z dodatno in odločilno predpostavko, da je mogoče razviti več alternativnih branj in da se zato vednost proizvaja iz soočanja, še več: iz spopadanja alternativnih branj.

Srednjeveški intelektualizem je ustno tehniko disputacije razvil daleč čez mejo antičnih retoričnih tehnologij prepričevanja - z logično disciplino je tehnike dialogiziranja predelal v orodja za iskanje "resnice". Rezultat je bilo novo ravnotežje med pisno in ustno kulturo.

Zahodna civilizacija je tako nemara drugič v svoji tradiciji proizvedla redko in občutljivo sožitje pisnega in ustnega. Če je grška abecedna pisava prvič v svetovni zgodovini omogočila ustrezen za-

pis ustnih govornih praks, je srednjeveška univerzitetna kultura zadnjič v zahodnoevropski zgodovini znala bralne in pisalne prakse organizirati po najvišjih dosežkih ustnih tehnik. Grški alfabet je omogočil sožitje pisnega in ustnega na "primarni" jezikovni ravni, srednjeveška univerza na "sekundarni" ravni diskurzivnih praks.

Srednjeveška univerza pa ni institucionalizirala samo sožitja ustne in pisne omike, temveč tudi enotnost izobraževanja in vednosti. Sama vednostna paradigma je bila taka, da so bili "izobraževalni postopki" vsaj iste narave kakor postopki "proizvodnje vednosti".

Srednjeveški vzorec, ki je hkrati zagotavljal sožitje pisne in ustne omike ter enotnost izobraževanja in vednosti, je na strani vednosti spodnesla galilejevska znanost, na strani izobraževanja pa humanistična erudicija. Oba preloma sta prinesla zmagoslavje pisnosti - s paradoksnimi učinki, s katerimi se še danes spopadamo brez posebnih uspehov.

Humanizem je, na kratko rečeno literariziral omiko. Univerza je tako izgubila osrednji ali "monopolistični" položaj tako v izobraževanju kakor pri proizvodnji vednosti.

Humanistična literarizacija je

uveljavljala "izrazno odličnost", ki so ji rekli copia, obilje in ki je v temelju retorična odlika. Spet so vznikli vsi problemi, ki so povezani z retoriko, prepričevanjem, vdrli so ozir "kreposti", nevarnosti zavajanja itn. Humanizem je s tem sprožil krizo humanistike, ki traja še danes, in vsaj splošno znano ranljivost, inferiornost humanističnih ved v razmerju do "eksaktnih" znanosti. Za humanizem so besedila sicer še zmerom avtoritativna - a samo besedilo je poslej problem: niso vsa besedila enako avtoritativna in ni vsaka različica besedila enako avtentična.

Počasi se začenja prikazovati vprašanje izvirnika in nove vrste avtoritete: avtoritete avtorja.

Organizacijski nasledek krize, ki jo je sprožil humanizem, je ustanova kolegija: naprava, ki je podlaga za poznejše "srednje izobraževanje", to se pravi, za izobraževanje v splošni omiki. Splošna izobrazba je pobegnila z univerze.

Z galilejevsko znanostjo pa je tudi obveljalo, da je za "opisovanje sveta" ustrezna edino matematična formula; to je v temeljih preobrazilo tako "svet", ki je postal nekaj zunanjega, predmet opazovanja in preizkušanja.

Poznejša univerza je potrebovala dolga stoletja, da je upravno zaobjela galilejevsko znanost in njene nasledke. Univerza pa se je znašla pod udarom konkurenčnih ustanov - kolegijev, akademij, šol, inštitutov, katerih ustanavljanje že od 16. stoletja naprej govori o problematičnosti univerze.

Roman Gustinčič

Kako smo posta(ja)li narod "delničarjev"

Pred dnevi je na borzno hišo, kjer občasno spremljam trgovanje, prikorakal možak srednjih let. V javni prodaji je prišel do delnic Merkatorja, le-te pa so prav tisti dan začele kotirati na borzi, dalo se jih je torej kupiti ali prodati. Sedaj je hotel imeti denar. Nič posebnega. Določen delež prebivalstva ima pač raje denar kot delnice. Posrednik mu je razložil zakonitosti, ki v osnovi pravijo, če lahko malo počakaš, boš iztržil mnogo več. "Aha," je rekel možak in svoje delnice prodal takoj. Že dva dni pozneje bi dobil zanje povprečno plačo več. Vprašanje je, kaj državljanom po dveh letih delničarstva, preprečuje, da bi počakali še 14 dni, saj razlika nikakor ni zanemarljiva. Nekaj jih je res na robu eksistence, kaj pa vsi ostali?

Vse se je začelo 1989. V sklopu sproščanja ekonomskih omejitev je luč sveta zagledal nek Markovičev zakon, ki je vsakomur dovoljeval, da ustanovi svoje lastno podjetje. Takrat je v nekaterih slovenskih krogih v Beogradu prevladalo prepričanje, da je Jugoslavija premajhna za dve borzi. Vprašanje se je skrčilo na dilemo: Beograjska borza vrednostnih papirjev ali Ljubljanska borza vrednostnih papirjev. Ali bomo Slovenci prikrajšani še za eno pomembno institucijo? V Ljubljano je bil poslan jasen signal: USTANOVITE BORZO. In nekaj pozneje je bila v Ljubljani ustanovljena borza, Ljubljanska borza vrednostnih papir-

jev. Prva takšna ustanova na območju bivše YU po drugi svetovni vojni. Odveč je pripomniti, da ni bilo zakonodaje, ki bi urejala tako pomembno področje ali da tako v Sloveniji kot verjetno tudi v YU ni bilo nikogar, ki bi se mu vsaj približno sanjalo, kako borza deluje.

Potem se je razvoj nepretrgano nadaljeval. Kmalu smo dobili prve strokovnjake, ki so vzeli borzo zares. Trgovanje je steklo. Pojavljale in izginjale so otroške bolezni kapitalističnih trgov. Delnice na borzi so se počasi množile.

Slovenija je danes kapitalistična država. Res. V imenu si je nadela tudi nekaj priveskov, a to ne vpliva na bistvo. Temelj izbrane ureditve je zasebno gospodarstvo. Zato hkrati z razvojem borze od osamosvojitve dalje teče tudi proces privatizacije. Njena posebnost v primerjavi s podobnimi procesi v razvitih državah je neodplačnost. To pomeni, da smo certifikate in preko njih delnice dobili zastonj. Zato je obstajala utemeljena bojazn, da bo večina državljanov delnice prodala takoj, ko bo to moglo. Sledil bi padec cen in veliko prerazporejanje narodovega bogastva. Premožna elita bi si s tem zagotovila trdne ekonomske temelje sama privatizacija pa bi ohranila imidž pravične razdelitve.

Toda proces privatizacije se je močno zavlekel. Ljudje so začeli ceniti svoje novo premoženje (čustvena navezanost?). Rasti je začela delničarsko-last-

niška kultura. Vsaj formalno se je na tem področju angažirala tudi država. Preko svojih agencij in uradov je pošiljala v javnost pomirjujoča obvestila. Koliko in kakšen je (bil) njihov učinek, je drugo vprašanje. Recimo, da so hoteli dobro. Vsekakor se je splošno prepričanje o brezvrednosti certifikatov in z njimi pridobljenih delnic začelo spreminjati. Vedno manjši delež prebivalstva je kazal pripravljenost po takojšnji prodaji tako pridobljenega premoženja. Še več. Celotisti, ki so ga nameravali prodati, so z izkupičkom načrtovali nakup kakšne druge delnice. Učinkovitost in obseg družbene prerazdelitve sta se začela postavljati pod vprašaj. Kapitalsko močnih interesentov je bilo vedno več. Začela se je bitka za "diščino".

Posledica akcij in ukrepov raznih lobijev in preštevilnih samostojnih mrhovinarjev (majhnih rib, spekulantov) je po eni strani spoznanje, da drug drugega ne morejo dokončno ali celo za večno izriniti s scene. Privilegiji so razdeljeni in družba postaja (je) ponovno statična.

Mnogo pomembnejša je druga posledica. Javnost je dvorezen meč (dejstvo). Zoprna, kadar ti gleda pod prste in hkrati nadvse pripravna za nadziranje in oviranje konkurentov. A pretirana uporaba tega instrumenta ima tudi stranske posledice. Imenujemo jih afere, nezadovoljstvo, rastoče nezaupanje in negotovost. Štirje jezdecii a...? Za navadne smrtnike imajo precej negativne posledice, medtem ko so za mrhovinarje prav uporabne. Še posebej nezaupanje in negotovost.

Sicer ne moremo ugotoviti ali sta negotovost in nezaupanje povzročena načrtno, v vsakem primeru pa vodita do mrhovinarjem toliko zaželenega cilja. Vrednost

oz. cena narodovega bogastva se v velikem obsegu znižuje. Problem prodajalcev, ki svojega premoženja ne bi bili pripravljeni prodati pod ceno je s tem v veliki meri odpravljen. Nekoliko pomaga tudi prepričanje državljanov, da je vreden in sposoben več ter da si zasluži višji življenjski standard s čimer preveč potroši danes in premalo nameni za jutri. Drugi problem ostane. Kapital bo moral med seboj še naprej tekrovati za mrhovino. V tem kontekstu je potrebno razumeti tudi dogajanje okoli Dadasa in povezanih družb (do podobnega rušenja Dadasovega imperija je prišlo tudi pred dvema letoma, potem pa se je izkazalo, da se bo privatizacija zavlekla).

Lani je v Sloveniji zaživela druga borza. Blagovna borza Ljubljana. To je bil tretji poskus, kar deloma potrjuje tezo o omejeni gostoti borz. Druga borza razbija monopol prve in uvaja nove storitve/ponudbo. S tem daje gospodarstvu dodatne možnosti razvoja.

Danes je neuradno slišati, da je bil na opoldanskem zboru investitorjev dosežen kompromis (med investitorji, "Dadasom" in agencijo). S tem ta afera prehaja v sklepno fazo (v kolikor njenega življenja ne bodo umetno podaljšali), negotovost in nezaupanje glede prihodnosti (vrednosti delnic,...) v javnosti pa sta se ustrezno dvignila. Pri takem razvoju ne potrebujemo dveh borz, morda še ene ne. Možak je očitno vedel zakaj noče imeti opravka z delnicami, ko jih je prodajal, saj lastništvo le-teh temelji na zaupanju.

Primož Kocuvan

Večinski sistem - zakaj pa ne?!

Slovenija je pred preizkušnjo: ali bo enkrat za vselej postala prava demokracija ali pa nam bodo kompromitirani šoferji še naprej dokazovali, da si zaslužijo ponovno izvolitev.

I. Uvod

Volitve so po splošnem prepričanju eden najpomembnejših izrazov ljudske suverenosti, katere temeljno koncepcijo je pred več kot 200 leti podal Jean-Jacques Rousseau. Dandanes si demokracije ni mogoče zamišljati brez volitev, na katerih državljani izvolijo svoje zakonite predstavnike ter jim, kot je to trdil Rousseau, s tem podelijo koncesijo za izvrševanje ljudske suverenosti. Pravno gledano volitve predstavniki telesu podeljujejo legalnost in legitimnost, v političnem smislu pa so edini trenutek, ko ljudstvo neposredno vpliva na oblast oziroma njeno ustvarjanje.

Rousseau je svojo teorijo o ljudski suverenosti utemeljil v delu Družbena pogodba (Du Contrat social ou principes du droit politique, 1762), kjer je ljudsko suverenost opredelil kot neodtujljivo, neprenosljivo, nedeljivo, nepredstavljivo in nezastarljivo.

Po tej definiciji je ljudstvo tisto, ki samo sprejema zakone in druge predpise, kar pomeni uporabo popolne neposredne demokracije v zakonodaji. Toda ali je neposredna demokracija dejansko izvedljiva? Glede na to, da sta pogoja za njo teritorialno in prebivalstveno majhna država na eni ter enostavnost zakonov na drugi strani, la-

hko ugotovimo, da ta ideja ni praktično izvedljiva. To je kmalu uvidel tudi Rousseau, zato je omilil svoje stališče ter se zavzel za predstavniško demokracijo z določenimi pogoji (splošna volilna pravica, pogoste volitve, prepoved ponovne izvolitve, osrednji položaj predstavniškega telesa itd).

Če torej sprejmemo Rousseaujevske teorije predstavniške demokracije, se soočimo z vprašanjem, kako naj suvereno ljudstvo določi svoje predstavnike v vseljudsko zakonodajno telo. Z drugimi besedami, kako naj državljani IZVOLJO svoje predstavnike v parlament. Srečamo se torej z vprašanjem volitev oziroma z vprašanjem, KAKŠNE naj bodo te volitve, po kakšnem sistemu naj bodo urejene. VOLILNI SISTEM je tisti, ki to določa.

V grobem lahko govorimo o volilnem sistemu v širšem in ožjem smislu. Tu nas zanima le volilni sistem v OŽJEM SMISLU - torej sistem razdelitve mandatov, od katerega je seveda odvisna zastopnost predstavnikov določenih družbenih skupin (danes: političnih strank) v vseljudskem predstavniki telesu (angl. Parliament, nem. Volksversammlung).

Razmerje političnih sil v neki državi tako v največji možni meri zavisi ravno od razdelitve mandatov, torej od vrste volilnega sistema.

II. Večinski in proporcionalni sistem

Danes v demokratičnem svetu, kamor se prišteva tudi Slovenija, obstajata predvsem dva temeljna

tipa volilnih sistemov:

- 1.) večinski sistem
- 2.) sistem sorazmernega predstavnika (proporcionalni sistem)

Oba sistema poznata več različnih izpeljav, pri čemer pa velja, da v svojih čistih izvedbah predstavljata dva skrajna pola. Prav tako je potrebno opozoriti, da med večinskim in proporcionalnim sistemom obstaja kar nekaj volilnih sistemov, ki se približujejo bodisi enemu bodisi drugemu. Jasno pa je, da noben volilni sistem ne zagotavlja popolne sorazmernosti (proporcionalnosti) razdelitve dobljenih glasov med strankami in številom poslanskih sedežev, ki pripadejo strankarskim kandidatom. Noben volilni sistem ni popoln, kar bi bilo tudi iluzorno pričakovati. Vse na tem svetu - posebej pa to velja za politiko, ki je menda tudi človekova najstarejša obrt - je potrebno razumeti kot nekakšen kompromis med tistim, kar je (sein) in tistim, kar naj bi bilo (sollen). Volilni sistem, ki ga vedno narekuje aktualna politična oblast je pač vedno dejstvo, torej nekaj, kar je odvisno od volje oblastnikov. Oblast oziroma vladajoča stranka (koalicija) v prvi vrsti gleda zgolj in samo na svoje koristi in interese, ki si jih zagotavlja z ustreznim volilnim sistemom. Vprašanje pa je, ali je Slovenija resnično demokratična država, kajti vedno bolj se dozdeva, da bodo prihodnje državno-zborske volitve skoraj neodvisne od priljubljenosti oz. nepriljubljenosti sedanje oblastne garniture. Če prav pomislimo, se velik del sedanjih poslancev zaveda svoje nepriljubljenosti med volilci, zato ne kaže posebnega razumevanja za spremembo obstoječe volilne zakonodaje. Kajti sedanji proporcionalni sistem je povzročil razmah partitokracije, kar neverjetno spominja na italijanske razmere. Italija je spoznala, kam pripelje dosledno uvelja-

vljanje proporcionalnega sistema, zato se spet vrača k večinskemu. Ne smemo namreč spregledati, da ravno proporcionalni sistem pomeni depersonalizacijo volitev; volilci ne volijo kandidatov kot osebnosti (torej konkretnih imen), temveč volijo stranke oziroma strankarske liste. V tem je tudi vzrok, da je bilo v državni zbor izvoljenih toliko klovnov in burkežev, kajti volilci so volili stranke, ne pa kandidatov osebno. Jasno je, da kaj takega v večinskem sistemu ne bi bilo mogoče in tega se zavedajo tudi vsi tisti slovenski politiki, ki večinskemu sistemu nasprotujejo.

Kot smo že ugotovili, v stvarnosti ne obstaja idealni volilni sistem, obstajajo pa številni poskusi, kako se mu približati. Seveda tako večinski kot tudi proporcionalni sistem vsebujeta pomanjkljivosti in slabosti. Če želimo ugotoviti, kateri od njiju je boljši za slovenske razmere, potem se moramo tega lotiti s skrajno mero kritičnosti do obeh. Primerjalno ugotavljamo, kateri ima več slabih strani, kateri je v svetu bolj uveljavljen in katere države ga uporabljajo, kateri bi bil za državo v tranziciji, kot je Slovenija, primernejši in nenazadnje, kaj bi uvedba večinskega (ob predpostavki, da je trenutno v veljavi proporcionalni sistem) sistema pomenila za Slovenijo.

III. Večinski sistem

V zvezi z večinskim sistemom moramo omeniti dve njegovi osnovni izvedbi:

- a) sistem absolutne večine (absolute majority system)
- b) sistem relativne večine (relative majority system)

Po prvem je izvoljen kandidat, ki je dobil več kot polovico glasov, torej 50% + 1 glas. Primer države s sistemom absolutne večine je Francija.

Pri sistemu relativne večine pa mora kandidat za izvolitev dobiti relativno več glasov od protikandidatov. Značilen primer države s tem sistemom je Velika Britanija, da o ZDA niti ne govorimo. Vendar pa ima sistem relativne večine tudi veliko slabost: velikokrat je izvoljen kandidat, ki je dobil le malenkost več glasov od ostalih kandidatov (zmagal je npr. le zaradi 0.5% več glasov!).

Sistem absolutne večine se tej slabosti skuša izogniti z zahtevo, da mora kandidat za svojo izvolitev prejeti podporo večine volilcev v svoji volilni enoti, kar pomeni en (1) glas več od polovice (50%). Ravno zaradi tega pa se velikokrat pojavi problem, ko noben kandidat ne prejme potrebne podpore volilcev (tj. večine), zato je potreben drugi oziroma nov krog volitev, v katerega se običajno uvrstita le tista kandidata, ki sta v prvem krogu dobila največ glasov. Ravno zaradi velike možnosti dveh (ali celo treh ali več) krogov volitev se sistem absolutne večine imenuje tudi *second ballot* ali *ballottage*.

Poleg sistema absolutne in relativne večine obstaja še tretji tip večinskega sistema, in sicer gre za Evropi skoraj neznano vrsto večinskega odločanja. Če se ne motim, se ta volilni sistem na državni ravni uporablja le v Avstraliji, za volitve v avstralski senat. Govorim o t.i. alternativnem glasovanju (*alternative vote*), kateremu sem zelo naklonjen, saj je v svojem temelju večinski sistem, toda obenem vsebuje elemente proporcionalnosti.

IV. *Alternative vote*

Alternativno glasovanje sicer temelji na sistemu absolutne večine, toda ne zahteva drugega kroga volitev, saj se volilec ne odloča le za enega kandidata, temveč poleg "svojega" kandidata označi še kandidata (ali tudi več), za katerega (katere) bi glasoval v primeru,

ko "njegov" ne bi bil izvoljen. Gre torej za svojevrsten kompromis, ki upošteva volilčevo voljo, obenem pa skrajša volitve na en krog. Praktično to pomeni, da volilna komisija najprej izloči tistega kandidata, ki ni dobil večine glasov in njegove glasove prišteje kandidatu, ki so bili na glasovalnem listu označeni kot alternativni. Postopek se ponavlja, dokler eden izmed kandidatov ne dobi potrebne večine (50% + 1 glas). Sistem alternativnega glasovanja ima torej to veliko prednost, da volilcem ni treba glasovati večkrat, obenem pa imajo možnost izbire med več kandidati. Edini problem v zvezi s tem sistemom je njegova precejšnja zapletenost, kar je dovolj pomemben razlog, da se v praksi skoraj ne uporablja.

V. *Značilnosti večinskega sistema*

Med teoretiki ustavnega prava prevladuje prepričanje, da je večinski sistem v svoji klasični (osnovni) izvedbi v primerjavi s proporcionalnim:

- 1.) enostavnejši
- 2.) preglednejši
- 3.) personalnejši
- 4.) stabilnejši
- 5.) zmanjšuje število strank

Če povzamemo: večinski sistem bi za državo, kot je Slovenija, v prvi vrsti pomenil proces utrjevanja stabilnosti. Izvršilno oblast bi predstavljala stranka, ki bi na volitvah dobila največjo podporo volilcev, zato ne bi več prihajalo do sklepanj t.i. nenačelnih koalicij. Vlada bi uživala podporo parlamenta, kar bi zagotavljalo medsebojno kontrolo. Poleg tega v parlament ne bi mogle biti izvoljene ekstremistične stranke, ki so za proporcionalni sistem zelo pogost pojav. Uvedba večinskega sistema bi stranke silila k povezovanju, kar bi dolgoročno (vendar zgolj dolgoročno!!!) pripeljalo do oblikovanja nekaj močnih strank, reci-

mo LIBERALCEV, SOCIALDEMOKRATOV in DEMOKRISTJANOV. V državah, kjer je uveljavljen večinski sistem - npr. v Veliki Britaniji in ZDA - se te stranke na oblasti izmenjujejo, kar krepi trdnost države ter prispeva k občutku odgovornosti politikov, kar za naše razmere žal ne moremo govoriti. Volilci enostavno vedo, da bodo na naslednjih volitvah volili drugo stranko (npr. SOCIALDEMOKRATE), če sedanja vladajoča stranka ni uspešna. Prav tako bodo npr. kasneje ponovno volili sedanjo stranko, če se socialdemokrati ne bodo dobro odrezali, itd. V tem izmenjavanju na oblasti je tudi bistvo demokracije: stranka ima možnost, da formira svojo vlado - dana ji je torej priložnost, da uveljavi svoj program. V proporcionalnih sistemih je to skoraj nemogoče, saj pride do oblikovanja koalicije, ki jo običajno sestavlja več strank, zaradi česar obvezno pride do kompromisa med njimi, kar pa zgolj slabi njihovo učinkovitost, obenem pa krepi njihov pohlep po moči in položajih.

VI. *Slovenija in njen volilni sistem*

Slovenija je pomladi 1990 dobila svojo prvo demokratično oblast, ki je bila izvoljena na prvih svobodnih in kolikor toliko poštenih volitvah.

Zmagovita Demokratična opozicija Slovenije (DEMOS) je bila izvoljena na podlagi stare volilne zakonodaje z nekaterimi amandmaji iz leta 1988. Zakon o volitvah v Državni zbor (Ur. l. RS, št. 44/92), je sprejela še Skupščina Republike Slovenije, in sicer pred december-skimi volitvami 1992, po katerih se je konstituiral Državni zbor Republike Slovenije.

Volitve leta 1990 so temeljile deloma na večinskem, deloma na proporcionalnem sistemu, kajti takratno zakonodajno telo je bilo trodomno (zbor občin, zbor združenega dela, družbenopolitični

zbor) in za vsak zbor posebej se je uporabljal drugačen volilni sistem. Za volitve v zbor občin se je uporabljal sistem absolutne večine, za zbor združenega dela sistem relativne večine ter za družbenopolitični zbor proporcionalni sistem.

Zakon o volitvah iz leta 1992 pa je uvedel proporcionalni sistem z določenimi posebnostmi (Harejev količnik, prohibitivno klavzulo, d'Hondtov sistem). Ta zakon je še vedno v veljavi in kot vse kaže, ni posebnih teženj po njegovi spremembi. Socialdemokratska stranka (SDS) je najbolj glasna pri zahtevi po spremembi obstoječega volilnega sistema, vendar pa je malo verjetnosti, da bo s svojimi predlogi uspela. V državnem zboru ima namreč le štiri poslance, vladajoča koalicija s svojimi sateliti pa najmanj desetkrat več. Logično je, da vladajoče stranke vztrajajo pri sedanjem sistemu, saj so po njegovi zasluzi doživele zmago na volitvah, njihovi poslanci pa bodo verjetno tudi v bodoče izvoljeni v državni svet. Večinski sistem bi temu napravil konec: številni pozicijski poslanci, ki so se zamerili javnosti z vpletenostjo v različne afere, nezakonite posle in druge lumparije ter v škandale z alkoholom, namreč ne bi mogli biti nikoli več izvoljeni v državni zbor. V demokratični in pravni državi je neizvolitev neke vrste sankcija volilcev za slabo delo njihovega poslanca. Slovenija je pred preizkušnjo: ali bo enkrat za vselej postala prava demokracija, ali pa nam bodo kompromitirani šoferji še naprej dokazovali, da si zaslužijo ponovno izvolitev.

Dejan Steinbuch

Problem transpolitike in mišljenja

V tej in še v naslednji številki *Tribune* bom skušal razviti dva različna pojma in to sta transpolitika in iluzija umetnosti. Pri tem bom, kar se da natančno, sledil francoskemu filozofu Jeanu Baudrillardu (J.B.), in sicer njegovim zadnjim trem knjigam *Illusion de la fin* (1992), *Le Crime parfait* (1994) in *Fragments* (1995), ki so izšle pri pariški založbi Galilée.

Transpolitika ima mesto onkraj dobrega in zla, to pomeni, da o njej ne moremo govoriti s pomočjo moralnih kriterijev. Da jo umestimo, si zato najprej pogledajmo, kako J.B. opiše svet okoli nas:

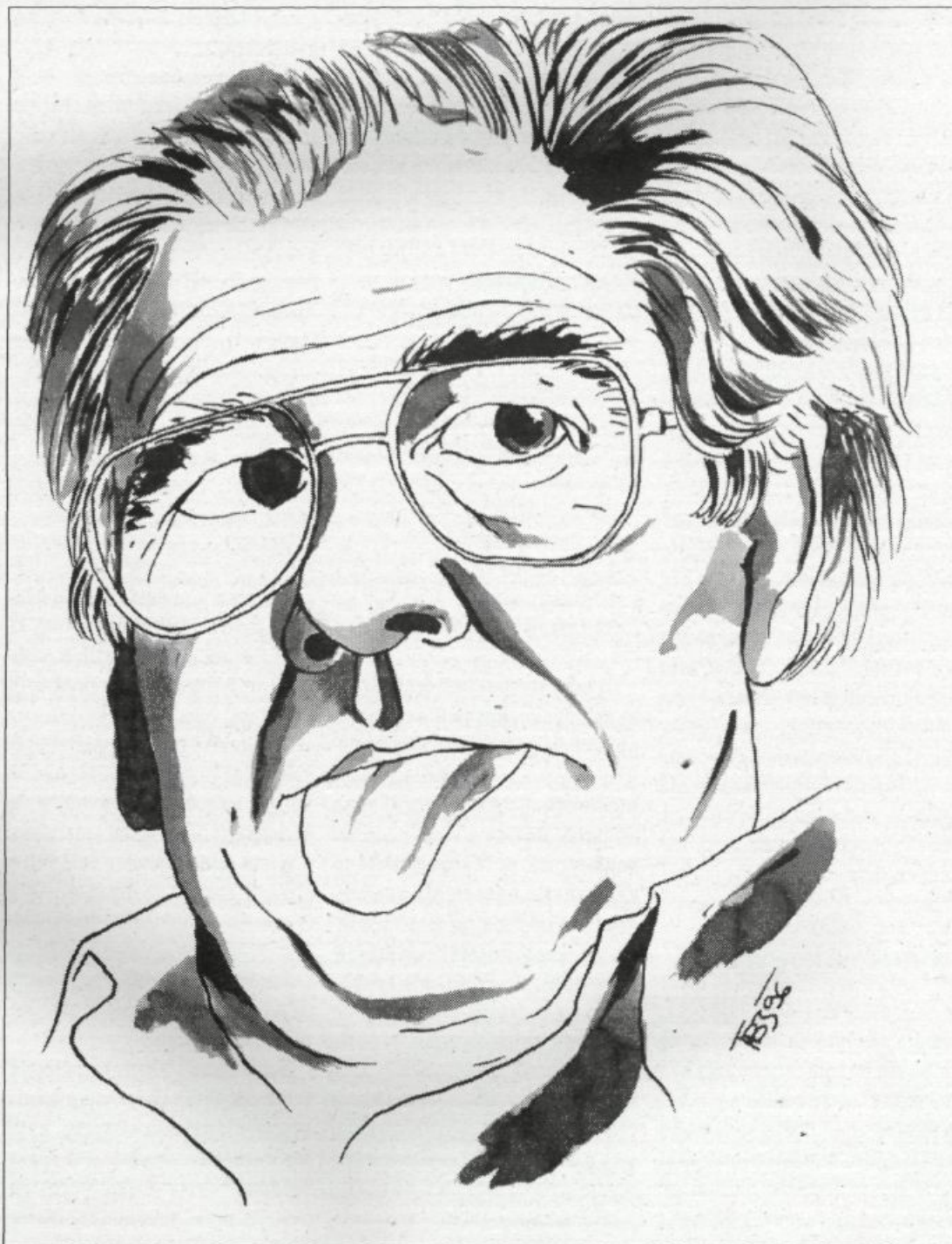
"Svet je radikalna iluzija, simulacija pa je iluzija znaka, ki se je izgubil na račun svojega delovanja. Na horizontu simulacije izgine svet, pa tudi vprašanja o njegovem obstoju ni več mogoče postaviti. Iz ekrana ne izgine le stvarnost (le reel), ampak tudi podoba. Svet se izgubi v videzih, ki so sledi nebivajočega, sledi neprekinjenosti nič (nič sam pusti sledi v lastni neprekinjenosti). Ni volje, ni stvarnosti, ni nobene stvari. Nič je. Večna iluzija objekta, ki ni pojmljiv in subjekta, ki verjame v pojem. Neprekinjenost sveta označenega za nas in sveta, ki je na skrivnem nič in ne pomeni nič. Med tema redoma ni dialektike. Še vedno nismo sposobni pristati na svet brez volje, vere in moči. Svet je izgubil skrivnost/skritost."

Razredni boj je končan. Padli smo v najhujše možno barbarstvo.

Napočil je čas, da si ponovno zastavimo vprašanje o svetu in o človeku. Antropocentrizem mora odmreti. Človek ni suveren. Ne prenašamo mi sveta, ampak svet prenaša nas. Kar ljudje povzročamo z različnimi produkcijskimi načini, ne bo nikdar nič drugega kot podoba nas samih. Objekti so takšni, kot je njihovo lastno izginjaje, še več, izginjajo razlike med njimi. Prav v razliki je skrit pomen, ki nas prevara in ki nare-

di iluzijo, pomen, pri katerem so objekti zvesti samim sebi in katerim moramo biti zvesti mi, v njihovih natančnih detajlih, v njihovem pravilnem položaju, v čutni iluziji videzov in v povezanosti.

Politiki z leve ali z desnice so enako ničevi. Vendar tisti z leve izčrpnno obravnavajo svojo duševno potrnost in ne merijo lastne stvarne skorumpiranosti. Medtem ko ljudje iz vrst desničarske

inteligence, osvobojeni okov liberalizma, merijo to stanje potlačitve. Zapišimo torej slavo politikom, ki so se žrtvovali, da prebavljajo truplo politike - žive sarkofage, ki nas ščitijo pred samoto smrti, ki bi drugače preplavila celotno družbo. Smo v družbi ledene netolerance, kjer sta že najmanjše rušenje in najmanjši poseg v realnost nasilno zaustavljena. Vse ideje so na mah zalite v beton. Izobčenje je enako kot v kakšni verski ali stalinistični družini. Nič se ni spremenilo. Združenje imbecilov je popolno.

Dokaz, da družbeni razred vzpostavlja mikro družbo vzporedno in brez povezave s stvarno družbo, so škandali, katerih učinki so brez posledic za družbeni razred in za stvarno družbo, kakor so krahi in finančni škandali brez posledic za stvarno ekonomijo. Med stvarno družbo in stvarno ekonomijo ne obstaja povezava, kljub ponovno prebujenim težnjam po popolni kontroli nad ekonomijo. Ekonomija deluje mimo državnih okvirov. Posamezne multinacionalne korporacije s pomočjo tihe diplomacije nastavljajo in odstavljajo vladarje v bivših deželah vzhodne Evrope.

To stanje civilno družbo namreč ščiti pred spremenljivostjo družbenega razreda kot ščiti tudi ekonomijo (kar je pač od nje ostalo) pred naglimi spremembami na borzi ali na mednarodnem trgu. Ta razdružitev, odkoder sta se rodili virtualna politika in virtualna ekonomija, nam je na nek način koristna. Ima pa tudi svojo temno plat.

Kajti virtualna politika in virtualna ekonomija na eni strani ter družba in stvarna ekonomija na drugi so potegnili drug drugega v vrtinec hitrosti, zapisane z velikim H in bodo končali brez dvoma raztrgani vsak na svoj konec. Vsi družbeni razredi so se nalezli zgodovine. Korupcija in

škandali so v bistvu brez posledic za družbeni razred. Postavlja se vprašanje, če je sploh še mogoče govoriti o družbenih razredih.

O tem J.B. izreče sledečo nasilno sodbo:

"Če sistem tako dobro analizirate, ste tudi sokrivi zanj. Govorite o zapeljevanju, torej niste nič drugega kot zapeljivec. Ali bolje: govorite o zapeljevanju, pa o njem ne veste nič. Vi ste sokrivec vašega objekta. Ali bolje: Vi ne veste, pa čeprav govorite."

Pravzaprav ničesar ne vidiš, če si in če govoriš o stvareh. Najboljši primer za to je smrt: da lahko govorimo o smrti moramo biti živi. To velja za vse, za politiko, za ekonomijo, za umetnost - biti moraš odtujen, da lahko govoriš o odtujenosti na izviren način. Pravzaprav moraš biti popolnoma sokriv, da lahko govoriš z neke fingirane referenčne točke. Moraš sovražiti in ljubiti. Biti moraš objekt in z vsem nasiljem, kar ga premoreš, moraš biti proti. To sta zakon gostoljubja in zakon žrtve.

Manjšina proti eliti. Tisti, ki so privilegirani, lahko govorijo in tudi rečejo 'ne' ter se pri tem sklicujejo na kritično zavest, medtem ko se molčeča manjšina zaoblubi prikimavanju, sklicujoč se na dogovor in hlapčevanje. Samo enkrat sta družbeni in medijski razred, vsa kultura in elita izrekla 'da'. To je bil referendum o osamosvojitvi. Mar ni s tem dejanjem elita izgubila privilegirane kritičnosti? Mogoče pa so mase dokazale transpolitično pamet, ki je boljša kot kritična pamet priznanih mislecev.

Nemogoče se je strinjati s tem, da je negativni volilni glas politično nič in debilen. Mogoče pa to razkriva prav ničnost in debilnost politike same in opazno dejanje transpolitike.

Politika ni zadnja beseda zgodovine. Zgodovina nima več zadnje

besede pri naših dejanjih. Tista politika, ki se danes odvija, ni nič drugega kot izsiljevanje zgodovine in zgodovinskega razuma. Negativni volilni glas Dancev na referendumu o vstopu v Evropsko unijo je pravzaprav 'ne' političnemu izsiljevanju in aroganci evropske politične inteligence, ki je vnaprej zavarovana zaradi pasivnega konformizma ljudskih mas. Referendum ne bi nikdar uspel brez te zaničevanja vredne zavarovanosti, saj ljudje pač slepo sledimo eliti. Ampak tu lahko vernost politikov, ki se nanaša na neumnost mas, v veliki meri prehitava lahko vernost mas glede pameti politikov. Nepravilnost delovanja in izguba naklonjenosti volilcev, kar se tiče sistemov zastopanja, ne predstavljajo več politične zavesti, ampak vrsto transpolitike, za katero je znana radikalna nedoločenost.

Dobro, da je ta oblika političnega nezavednega poiskala negativne volilne glasove (Freud je za nezavedno dejal, da ne more reči 'ne'). To je poslednji udarec neumnosti, ki se je obrnila proti tistemu, ki ga je sprožil. Moč te nepredvidljivosti ima enak učinek kot virus pri levkemiji, ki se razširi po vsem krvnem sistemu družbenega razreda. V praznini dogodkov lahko razred izreče tudi 'da'. Pa vendar to ni spremenilo tok dogodkov, kajti čas Evrope je minil. To je prvi nepredvideni dogodek, ki se ni ujemal z anketami javnega mnenja in statistiko in je prikazal popolnoma razpadlo družbo, a ne na politični ravni, ampak v pomenu besede in moči.

Prvi pojav slepega zanikanja politične iluzije je zanikanje moralnega razuma in politike, tokrat enoglasno zbrane v medijskem prostoru, v intelektualnem in kulturnem smislu. Kasta, ki se je vedno sklicevala na razsvetljenjski projekt, je izgledala pri tem slepem zanikanju kot združba

imbecilov, ki mora izbrisati obstoj vseh sredstev. Demokratična diktatura opravičuje nov pojem, ki se vse bolj uveljavlja v politični teoriji, to je demokracija.

Optimistični diskurz je očitno najbolj brezupen, kajti optimisti predstavljajo gibanje duha, ki izpričuje največjo negotovost, kar se tiče bivanja Dobrega in največjo gotovost, kar se tiče bivanja Slabega. Če Dobro biva, vanj ni potrebno verovati, niti biti optimist (in še manj pesimist). Obe kategoriji sta enako depresivni in poslabševalni.

Naj zaključim to pisanje s citatom J.B.:

"To je nov razumski red. Nad vse krepostno mišljenje. Vedno dlje od mišljenja Zla, od iluzije in ironičnega mišljenja. Mišljenje je zatajilo strahove vseh vrst, tako ponižne kot neizprosne strahove, s katerimi se bogati. To mišljenje se mora sklicevati na subjektivno integracijo naše zahodne družbe in na pravovernost desidentstva. Več in več demokracije, liberalizma, pluralizma, svobodne trgovine, kulture, prostovoljnega dela, različnosti, klerikalizma in žive morale. Človekoljubnost. Zgodovina je postala napihnjena lutka in človekoljubje je njen kondom. Kar je pri napihnjeni lutki želja, je pri človekoljubju mišljenje. Vsak problem ima zdaj svojo napihnjeno rešitev, ki je zgodovinski poraz želje."

Klemen Fele

Usedlina na retorti

- esej o hrani -

Hrana, pojem, ki evocira na vse, zahteva celoto. Z njo zadovoljujemo banalno eksistenčno stanje, s hrano se šele omogočimo. In to ni vse, to ni niti začetek velike zgodbe o želji in užitku, o rafiniranosti okusa in transparentci izbora. V knjige na novo dopisujemo in jih na novo odkrivajo, materija se obnavlja. Receptura, postopek priprave, tehnika, torej kuhinja kot realizacija srednjeveških sanj alkimistov, kamen modrosti na dnu retorte, zdaj realizacija užitka na popolnem krožniku. Vse je nekje zapisano in vse bo nekje servirano.

Listal sem po jedilniku, tej mogočni in nikoli dovršeni enciklopediji kulinaricnih znanosti. V najboljših menijih je zaobjeto domala celotno deblo živih vrst, skrbno urejeno po logiki okusa in sosledju konzumiranja. Prav pod vrhom te mogočne enciklopedije se skriva veličastna umetnost priprave jedi in dekoracije, ki šele napravi iz gole substance kvintesenca dobre kuhinje. Tu si stvari sledijo v popolnem notranjem skladju, v mogočni dialektični triadi občega, posebnega in posamičnega, ob pogledu na list postanemo veliki subjekt želje in sužnji užitka, vrženi smo v potovanje od hladnih predjed, toplih začetnih jedi, obilnih glavnih jedi ter dodatkov. Skrivnost te mogočne konstrukcije okusov je v subtilnem mešanju in ločevanju nešteti vonjev, ki gradijo skladen in dovršen duh tako tistega, ki jed konzumira in se v njej prepozna, kot tistega, ki ima skrajno sposobnost uvida v razmerja in sestavo jedi. V nas se prebudi skušnjavec in pozabljeni pustolovec, ki se odpravlja

po starem zemljevidu v neznano. Oborožimo se s pomanjkljivim izkuštvom in lahkim priborom, izberemo le najnujnejše, žlico, nož, vilico, ker vsega itak ne poznamo in ne znamo uporabiti v sili. Označimo se z belim prtičem, ki nam ponosno plapolja pod stegnjenim vratom, kot nekda modrim alkimistom v iskanju skrivnostnega lapisa, kamna modrosti, ki so ga videli v tajnih formulah in postopkih segrevanja in fermentacije. Naš Učitelj je zdaj kuhar v snažno beli uniformi, ponosno in zamišljeno zre v svoje bleščeče retorte in z velikim posluhom izbira med tisočimi drobnimi stekleničkami začimb, pridobljenih v dolgih letih iskanja in prinesenih iz dolgih potovanj čez morja in goščave, previdno odmerja njihovo dišečo vsebino in jo polaga v vrelo materijo. Strogo se drži starih receptur in jih s svojo brezmejno domišljijo dopolnjuje, vse dokler ne dobi željene barve in gostote.

Jed simbolizira skrajni človekov poskus presežanja dualizma med materijo in duhom, točneje med nenehnim samospoznavanjem duha in znanstvenimi ekskurzi v naravo žive in nežive materije, ki nas obdaja. Tukaj se jed pokaže v čistem presežku, kot skrajna točka možnega, kot trenutek zlitja med voljnim duhom in razpoložljivo materijo. V postopku njenega serviranja se pokaže bistvo, zasveti mandala, kjer nam ponujene lahke predjedi, jajca, hladne marinirane solate, prekajeno meso in olive, nudijo popoln uvid v sam začetek časa, tako rekoč smo prestavljeni v brutalnost in surovost stvarjenja, kjer ni difference niti dimenzije, to je svet soli.

Krst in prava jed se prične z juho. Prvi dotik toplega. Voda, prebitek začeta. V juhi odplava grenak okus začeta. Juhe s svojo enostavnostjo in hkrati krepčilnostjo predstavljajo čist duh univerzalizma, kjer se potopi

vse in splava razlika. Gostota in redkost, prazno in polno. Nihanje vode.

Sledi mogočen izbor glavnih jedi. Zdaj sledimo logiki prehoda od trpnega do voljnega, mehkega in kuhanega. Materija je bila podležena strogi recepturi in pripuščena moči ognja. V njo je položena spretnost mojstra in mehanizem tehnike. Igra oddaljenega pogleda dobi svoj izraz. Meso se je v mojstrovem ateljeju preobrazilo, surovost in direktnost krvi je napolnila sočnost in mehko, kožo zamenjala pikantna omaka ali prekrila obdelana zelenjava. Na krožniku, svečeniškem pladnju, prestopamo meje prehranjevalnih ciklov. Jedi prvega in drugega reda se harmonizirajo, to je glavna jed. Izmenjajo se sokovi in forme.

In tukaj so še ribe. Šele njihova prisotnost prida mizi drugo dimenzijo, globino. Moder ribič jih je dvignil iz morja, našega praspomina, srečamo se z dušami. Preden so legle pred nas, jih je bilo tisoče v jati, zdaj je pred nami le ena, z očmi in repom. Cela in vendar prazna, očiščena, kot nekda človek. Kljub svoji krhkosti in topljivi mehko bi nas označilo s svojim polnim vonjem in oddaljenim okusom.

Glavna jed zahteva dodatke, dopolnila, ki podpirajo in blažijo dominante. Krompir in riž. Daljni Vzhod in Daljni Zahod. Nepogrešljiva, vendar oba z drugega kontinenta. V tem se kaže brezmejnost in gospodovalna moč dodatkov. Riž s svojo drobnostjo in belino tako rekoč kroti požrešnost in podaljšuje užitek. Krompir pa nasprotno sugerira sitost in polnost. Torej, riž in krompir, dva temeljna principa, kot zgolj dodatek, čista kvintesenca. Popolnost.

Tudi solate zahtevajo svojo zgodbo. V velikih skledah se skriva varljiva

lahkost, ki prekriva čisto surovost in spontano rodovitnost zemlje. Vse je zeleno. Blagodejno. Prelito z benigno kislino in zdravilnim oljem. In sol začeta. Vse v istem nivoju. Krepčilno in slastno. Brezmejno.

Seveda je na koncu še dodan izbor desertov. Če smo se poprej gibal v obzorju metaforičnega, kjer so si stvari sledile in dopolnjevale po izboru in v njih, od lahkega do vročega in obilnega, s tisočimi dodatki in drobnimi domislicami, moramo zdaj nujno preskočiti v svet metonimičnega. Sadje in smetana. Vse v enem, eno v vsem. Zdaj smo v preprostem, a sladkem svetu bližine, kjer prosto drsenje ni več dovoljeno. Stvari postajajo enotne in se stikajo na drugem nivoju. Flambiranje.

In zdaj sledi nepogrešljiva vinska karta, ne kot dodatek niti ne kot zgolj dopolnilo. Z vinom se ničesar ne redči, ne bogati niti splakuje. Trta je stvar prvega reda, zemlje in sonca, vino poslednjega, najvišjega, med njima je kletarjeva veščina in modrost. Z vinom se harmonizira in dviguje. To je čista sublimacija in zadnji ključ do središča mandale, praga izpolnjene želje. Simbolno je premagan čas, zdaj le še zori v zaprašenih steklenicah in brusi svojo moč. Vina potrebujejo svojo karto, cenjeno in spoštovano, šele tu se stvari končno združujejo v Drugem, dokončnem in na pragu absolutnega. Vino je resnica. Rdeče in belo. Topos poezije.

Dušan Šarotar

Finkielkraut-Bruckner: Novi ljubezenski nered

V luči konzervativnih devetdesetih let, ko je seksualna revolucija sedemdesetih že preteklost in ko naj bi se pri mladih vedno bolj uveljavljali ideali, kot prijateljstvo in privrženost partnerju - bodisi zaradi strahu pred AIDSOM bodisi zaradi rastočega nasilja in kaosa, je zanimivo prebrati knjigo Pascala Brucknerja in znamenitega francoskega filozofa židovskega porekla, Alaina Finkielkrauta, *Novi ljubezenski nered*. Avtorja razvijata svoje videnje seksualne revolucije, precej drugačno od te, ki naj bi na tipično modernistični način rušila puritanske vzorce in uveljavljala, kakor trdita filozofa, osvoboditev zgolj enega - moškega modela seksualnosti, hkrati pa zatirala vse ostale, jih razglasila za nelegalne. Konec osemdesetih, ko so se homoseksualci in lezbijke borili za pravice do njihove drugačnosti, priča, da se par Finkielkraut-Bruckner ni motil. Še več, skozi prizmo postmoderne sintagme o pluralnosti diskurzov se pokaže, da je novi ljubezenski nered pravzaprav postmoderen koncept, ki priznava vse

vrste seksualnosti, od tistih najbolj sentimentalnih in zasmehovanih, kot je npr. platonska ljubezen, do tistih najbolj zatrtih. Njegovo načelo je upor, ki ni rušilen, ki je lahkoten, ki je ples: zmede sleherni stereotip, predsodek ali tabu, kultivira fantazijo in invencijo. Novi ljubezenski nered je paralela vladajočemu redu moške seksualnosti. Njegov najboljši približek je ženski užitek. Če je res takšen, kakršnega opisuje ta avtorja, pa presodite same/i.

Moški užitek

Moški princip priznava samega sebe za Edinega in z Ničlo označuje ženski princip. Živimo v družbah, ki jim pravimo demokratične, a še vedno imamo monarhična telesa, zbrana okoli novega papeža svobodne ljubezni: vrhovni bog Penis in njemu podrejeni božanstvi moda so oropali krono transcendence duhu in duši. Zato smo vsi zahodnjaki seksualni manijaki, obsedenci s centrom. Genitalno božanstvo je samo abstrakcija, ki briše in s tem zagotavlja razliko med spoli. Seksualnost osamosvaja, da bi jo vsebinsko izpraznilo, iz nje naredilo čisti simulaker, ki lahko funkcionira povsod in vedno.

Zatiranje po podobnosti pripada tehnologiji užitka. Ta

obravnavava organe kot stroje, skonstruirane tako, da zagotovijo povračilo, sistematizirajo osnovne oblike naslade, proizvedejo genitalno željo in jo postavlja jo za novi kategorični imperativ. Ženska ni nikoli poklicana v svet moških utvar drugače kot igralka brez kakršnihkoli možnosti

spreminjanja teksta. Po drugi strani je res, da so vse vrednote, povezane s posedovanjem falusa, danes smešne in osovražene in da jih moški sam deloma zavrača. Zavrača jih, da bi jih nadomestil z vrhovno oblastjo nad eno samo stvarjo, ki mu ostaja: njegovo spolovilo. Če

odstopi kot Mojster, odstopi, da bi se takoj nato dvignil v začetek uživanja; če odloži masko Despot, jo odloži, da bi se znova pojavil v znaku Erosa. Ne gre več za falokracijo temveč za genitokracijo, ki je moderna demagogija telesa in zadnja podoba sovražnikov žensk. Vendar je nova oblika promocije penisa enako kastrirajoča kot stara, saj nas zapira v isto alternativo: imeti ga ali ne imeti. Še nedavno smo trpeli zaradi čezmernih obveznosti, povezanih z moškim spolom (čast, pogum, nasilnost, nepopustljivost, itd.). Danes trpimo zaradi prisiljenosti v hedonistično zmogljivost permanentne erekcije in ejakulacije. Beseda "falokracija" je nepravilna: če naj bi moški bili gospodarji žensk in če njihova oblast zares obstaja, potem so ženske sužnje sužnjev, zaslužnjeh s podobami, simulakri, zaobljubljenih opnašanju kodeksa moškosti. Potemtakem obstaja moška histerija, ki ni nič manj moreča od ženske histerije. Po novi logiki seksualne osvoboditve je penis postal določilo na zadnji instanci, ki spreminja naša sladka drstenja v programirane spolne združitve.

Do skrajnosti prignan moški model spolnosti odseva v prostituciji, kjer prostitutka prevzame moško vlogo in moški mehanizem lova. Klient vidi v javni ženski zgolj spolovilo, ona pa ga obravnava nič več in nič manj kot spermo z bankovci. Toda na kateri organ uporabnik zreducira deklet? Zdi se, da prostitutka nima lastnih spolov, razen tistih, ki ji jih posodi klient. Telo-klient se ne zadovolji s tem, da je omejilo žensko na njene erogone cone, ne, podvreči jih mora zakonu lastnega spolnega aparata in jih dati na skupni imenovalac: na moško seksualno orodje. Psihoanalitiki bi si za takšno meta-

morfozo najbrž izmislili tale vic: 'Kako ima lahko ženska penis? Odgovor: tako, da se prostituira.' Prostitutka torej nima lastnega spola, zato njeno biološko spolovilo ni nič drugega kot zrcalna oblika penisa. Tako je odnos prostitutka-klient v osnovi homoseksualen, ona se mora za četrto ure izenačiti s svojim klientom, vendar ta enakost obstaja samo zaradi dušenja lastnih erotičnih ritmov. Njena potešitev je plačilo, zato je moč reči, da prostitutka nima telesa, da je telo, ki se ponuja klientu, samo fiktivno telo. Vendar se prostitutka ne razdaja, je najbolj nedostopno bitje, čeprav odprta prvemu, ki pride.

Ženska zahteva od svojega ljubimca samo, naj se zadrži, da bi lahko uživala. Prostitutkin ukaz je čisto nasprotje: "Pridi, dragec, pohiti." Klienta vedno spodbuja, naj se prepusti, naj pusti spontan mehanizem svojih organov, da prosto tečejo. Oh, ko bi lahko doživel izliv že ob vhodu v sobo: koliko časa bi prihranil! Moški plača, da bi lahko do skrajnosti pripeljal svoj egoizem, se prepustil popolni indiferentnosti do drugega, a konec koncev se v njem ne zgodi nič posebnega. Moški se zdrzne, ne zvrta se mu v glavi, ne občuti kakšnega velikega čustva, še manj bi lahko govorili o pretresenosti: vso intenzivnost je v njem moč izmeriti s sekundo. Torej je plačal za malenkost, za minimalno zadovoljstvo izliva.

Paralelno temu redu in neločljivo povezan z njim obstaja novi ljubezenski nered, množica majhnih sprememb in razpuščenosti, ki povzročajo razpoke, se vrtajo v red. Ne gre za nobeno alternativo ali novo kraljestvo. Pomembno je, da novi ljubezenski nered povzroča razdejanje in krizo v nekem stanju, da širi zmedenost. Takšen nered se

vzpostavlja v svetu, ki ni ljubezenski, v luči nekega drugega nereda, ki je njegov predhodnik, a mu je hkrati tuj (upor žensk, seksualnih manjšin, razpad vrednot). Njegova sposobnost motenj v družbeno-politični in simbolni sferi je nepredvidljiva. To je nered, ki se ne zadovolji z nasprotovanjem redu, ampak - kar je še bolj zaskrbljujoče - ga skuša znesti, mu vzeti njegovo jedro. Novi nered odstavlja splovila, ko jih red povišuje v geografsko resnico teles in interpretacij. Novi nered smeši sam koncept namena skozi vse medicinske, higienske, politične in osebne vrednote libida. Skuša nam povedati, da resnično stanje želje ne obstaja, če se vsi teologi odrešitve še vedno borijo za določitev meja Obljubljene dežele. Tu je vzrok za goljufivi povratek vrednot, ki smo jih imeli za zastarele: ljubezni, sentimentalnih izparin, idile in vzdihov.

Puritanstvo je prepovedovalo samo zunajzakonske seksualne aktivnosti. Moško telo, ki se postavlja za hedonistično resnico vseh spolov, pa hoče imeti monopol nad erotičnimi predstavami. Velik napredek je že, če ga postavimo pod vprašaj in to plačamo z manjšo jasnostjo, z manjšo odločnostjo, z očitno regresijo, z odsotnostjo smotrov. Vse postane negotovo, kakor hitro se v lastnem telesu skušamo spopasti z anatomske instance naslade, na katero smo se navadili in bili vzgojeni pod njo. Ravno zato danes moška seksualnost pozna zgolj obilje lastnih problemov, zavrača sleherno njej lastno tradicionalno gotovost. Slabo se upira - kar je dobro - vdoru ženske seksualnosti na prizorišče ljubezni, kajti v ženski se uresničenje želje kaže skozi privid in nam daje slutiti scenarije, na katere nismo nikoli niti pomislili.

Moški, nekoč malodane vladar, danes malodane suženj, živi v brezvladju; ima samo telesa regentstva, namestništva, zastopstva; njegovo bistvo se je razpršilo, biva v intervalu, prelistava podobe, ki jih ne more utelesiti. Toda ta nesreča je obenem tudi sreča: ker se je oddaljil od kodeksa moškosti, lahko moški erotizem končno odkriva lastno raznoličnost, se odpira neznanim užitek. Tako ženska kot homoseksualna gibanja so daleč od tega, da bi se obračala k svoji krivdi: zahtevajo samo svojo željo. Ko množijo pahljačo različnih spolnosti, mečejo iz ravnotežja in razstavljajo lastno spolnost, ji predlagajo celo vrsto neizčrpnih in nerazumljivih skušnjav. Moški trpi zaradi kastracije, ne more več vzdržati tega trdega in nepokvarljivega telesa, ki mu je bilo dodeljeno: telo brez zadnjice, brez iztrebkov, brez obraza, brez črevesja, zgolj erektilni vzvod, ki proizvaja spermo. Zato lahko vidi nered kot neravnotežje, ki mu povzroča tesnobo, hkrati pa mu pomeni obzirno povabilo, naj preide iz trajnosti falocentrizma k živahnosti mnogokratnih trčenj in naključnih izmenjav.

Besedilo o ljubezni je besedilo o posebnostih, ki se opira na škart. Ne govori o spremembi življenja (nismo dovolj združeni, da bi nas obdarilo z "življenjem"), spodbuja samo k majhnim revolucijam, ne zahteva, naj imamo naše želje za resničnost, hoče samo, da razumemo, kako lahko nam tuje realnosti zaobrnejo naše želje in jih zmedejo.

Danes doživljamo erozijo treh modelov, ki so tradicionalno ovirali ljubezensko polje: zakonski model je oviral čustva, androgeni model koitus, genitalni model pa spolovila. Spolnost nima več metafizičnih ali religioznih namenov, v njej ni več pomena in

prestopkov, ni ne izpolnitve ne higijene ne prevrata. Ljubezen tako postane nespoznavna: zmedenost je morda v tem, da ljubezen ne more biti več osebna, ampak slehernikova usoda. Izpovedati takšno razgaljenje, zahteva nujno skromno pisanje, ki bi tvegalo neumnost, opustilo ambicijo, da pove vse, in bi ne kopičilo znanja, temveč zbežanost. Takšen diskurz v končni fazi vsebuje toliko stilov, kolikor ljubezenskih stilov je doživel, je sama nestabilnost v dejanju, slutnja nemoči in njegova skrivna radost. Danes nam pripada nek drug nedoločni kraj, prostor, osvobojen škandaloznih trditev: zaželen ni le umik oblasti in narcizma; gre tudi za možnost, ki se ponuja v ljubezni enako kot v vsakem pripetljaju, da živimo intenzivnost.

Ženski užitek

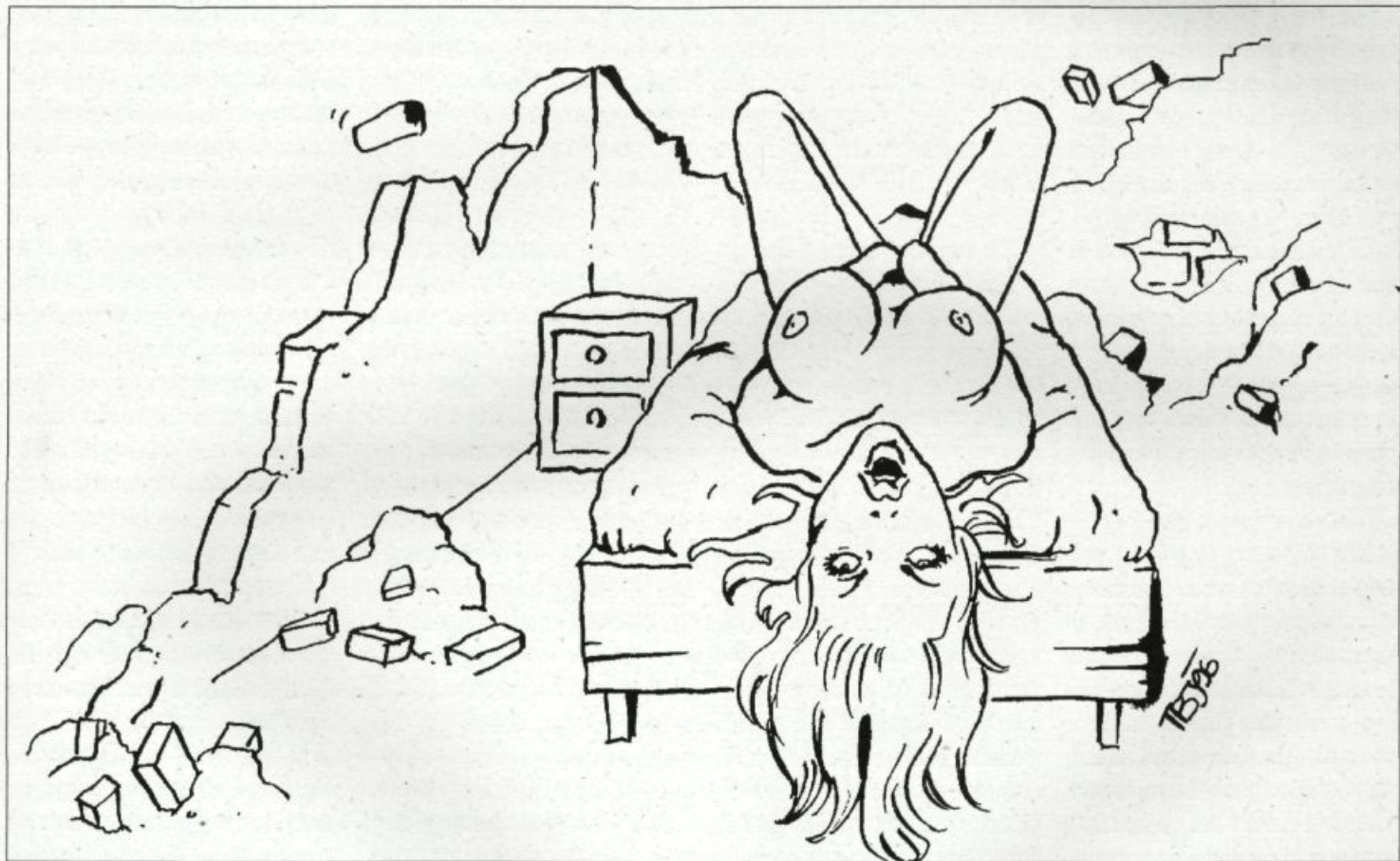
Ko moški gleda erotične krče ženske, začuti strah ali sovraš-

tvo: ženska je njegova omejitev, je skušnjava, ki se ji ne more vdati, četudi bi to hotel zaradi nekega globokega impulza. Moško poželenje je paralizirani zalet, ki ostaja v temi boleče slepote. To ni poželenje po nekem željenem predmetu, ki se mu je prepovedano vdati, ampak je nerazumljiva zavist, neukrotljiva v ljubezenskem odnosu, v katerem medli ljubljeno bitje. To ni več želja po drugem, je veliko temnejša in blaznejša želja po njegovi drugačnosti, po čudni radosti, v katero je potopljeno telo, ki ni moje. Ženski užitek nima čara prepovedanega sadu: sad ni prepovedan, je pa nemogoč in v svojem bistvu nespremenljiv (žensko je treba že "posedovati", da bi hrepeneli po intimnosti, ki je v njej skrita, jo trga in zaradi katere je popolnoma zamaknjena). V koitu glas predira zidove, prihaja z druge strani zrcala; ta glas govori, kriči, joče, se smeji, duši. Draži nas, ker ga nič ne more ob-

vladati, nas vznemirja, ker se ne obrača na nikogar. Potencialna neizmernost ženskega užitka (potencialna, ker ni enako navzoča v vsaki ženski in ker ta užitek ni nikoli zagotovljen) je nedoumljiva in odbijajoča z moškega vidika varčevanja in majhnih rezerv. Ustrahuje nas in nas trdno drži, noben prostor ni prepuščen naši anatomiji. Vrtoglavica ali groza pred lastnim spolom pograbljuje tistega, ki se upira samemu sebi: lastni organski začasnosti in monotonemu stereotipu lastnih orgazmov - po drugi strani pa je neskončno prisotna globina ženskega užitka, ki je hkrati tudi neskončna odsotnost. Moški se ne oddaljuje, drhteč od strahu ali s sramežljivim ogorčenjem, ampak bi dal vse, da bi se lahko vrigel v razkošni prepad, kjer nikoli nič dovolj ne raztrga. Ženska se ne pogreza v norost ali v smrt, v neumne poenostavitve neskončno kompleksnih stanj, dosega vrtoglavi presežek, skra-

jni vrh, kamor moški ne dospe. Moški se na lastno žalost ne more odvrniti od vrhunca, ne da bi se tako odvrnil tudi od tega, k čemu teži. Tam, kjer ženska medli v nasladnih krčih, moški ostane umirjen, tudi če hoče, je ne more spremljati. Lahko le rečem: tam je užitek in molk zaradi obupne bližine, ki ne zadovolji nobene enačbe ali položenosti v odnos.

V območju ženskega užitka ni tehnikov (1), so samo ljubimci brez oblasti. Za žensko noben ljubimec ne more biti najboljši, pa čeprav je to domišljav supermoški z veličastnim orodjem ali herkul z udom v dimenzijah kakšnega kipa. Moč, ki so jo moški vzbudili v ženski, jim ni povrnjena kot odškodnina, darilo ali prva nagrada, ozaljšana s trakovi. Ostaja neukročena, divja, nedostopna vsakemu prilaščanju in vsaki presežni vrednosti moškega. Nuditi užitek ne pomeni posedovanja; intenzivnost bliskov,

ki orjejo po tkivu ljubljene, se izmika vsem nameram partnerja. Nihče nima pravice do podeljevanja tega užitka, nihče ni njegov zajamčeni in nezamenljivi čuvaj. Žensko telo je črta bega in ne maternična odprtina, je delček vesoljstva samih neskončnih možnosti rojevanja, je območje v fuziji, iz katerega v majhnih ali velikih lokih prihajajo planeti; repatice iz trebuha potujejo, da bi eksplodirale v glavi ali v rokah; snopi občutij, ki se nenehno širijo v štiri hemisfere telesa, prestopajo, zmedejo in izničujejo ubogi moški prag spolovil. Ženska rojeva v svet vsakič drugačno telo, ki par excellence prehaja skozi obzidja, je čudežno. "Nuditi" užitek drugemu, pomeni, da sprejmeš tveganje drugačnosti drugega človeka, v sebi odpreš razkošno rano, skozi katero ti ljubljeno bitje lahko uide in se izmakne tvojemu vplivu. Kdo ne ljubi z noro ljubeznijo ali z noro indiferentnostjo nje ali njega, ki ruši meje, na katerih nas zadržuje civilizirano življenje, in v nas znova prebujata telesa, ki si jih nismo mogli niti predstavljati? Ob uživajoči ženski nimamo poguma, enako kot pred čudesi, zaradi katerih se nam zvrtili v glavi. In če je ljubimcu pripuščeno med visoke vrhove, kjer se njegova družica razpršuje, in v svetove, kjer ona valovi in se pogreza, mora oditi, iz nižav opazovati silovito erupcijo, ki se dogaja tako zelo blizu in vendar tako zelo daleč od njega.

Užitek je nekaj, kar ne pooblašča predstavitve, podobe, portreta, nadomestka. Doumemo lahko samo njegove trenutne ali trgajoče tožbe. Ženskemu užitku je podobna ena sama vrsta glasbe, orientalna glasba. Zahod jo večinoma slabo prenaša zaradi njene ponavljajoče se in obsesivne strukture (velik paradoks te glasbe je, da je doma na kontine-

ntu, kjer so ženske - morda v večji meri kot kjerkoli na svetu - obsojene na najbolj ponižujočo zadržanost: v arabskih deželah najbrž ne bi nikoli prišlo do erotizacije ušesa ali ust, če žensk ne bi zaprli na dom; mar to, kar se nenehno ponavlja v najlepših litanijah, pesmih in melodijah, kar očara in povzroči delirij celih množic, mar to morda ni ostra bolečina, zapotegnjen glas drugega telesa, ki ga islam tisočletja duši?). Orientalna glasba je popolna intonacija užitka, ob njej je možno samo vzdregetati ali omedleti: podobno kot užitek je tudi orientalna glasba blazna v svoji monotoniji. Znova in znova se predstavlja v svojem nenehnem in prekomernem ponavljanju, ki meji na izgubo; ne obvladuje se, ne pripoveduje ničesar, izgovarja samo svoje večne raztapljanje in naslado. Ženska, ki uživa, ne more več govoriti, njeno splovlilo, njeno celotno telo se vzpenja proti ustni votlini, se vrže proti luči, izbruhne pod mehkim nebom, rani jezik, se izgublja v krikih, vzdihovanju, izbruhih smeha, ihtenju; davi jasno besedo in klasično harmonijo, da bi izvajljala čiste in abstraktne sinkope, ki se jim je bil zmožen približati samo Orient. V tem užitku-glasbi se dogaja užitek sam, ovit v svojo zabrisano vrnitev. Glasba je ponovitev, je dobesedna podpora neverjetne intenzivnosti, ki koplje po tkivu, suva v glas, v grlo, živi od prirojene nujnosti, da bi uničevala in bila uničena, poteptana. To je najvišje zamaknjenje, nenehno spreminjanje trenutkov, ko se zlepljeno razlomi, eksplodira, da se njegovi izbruhli bliskovito širijo v najintimnejša skrivališča. Vse se ločuje, se razpušča, postaja neuglašeno, bežeče, različno, zlom ritmov, brutalni vdori, nove modulacije, ki prebujajo minljiva občutja; končno osvobodene sile v

svoji primarni napetosti dopuščajo drugačne modifikacije in nove ureditve: te sile ne bežijo tako kot v moškem, razpršijo se po mišicah, po kosteh, njihova osvoboditev ne zaključi vznburjenja, ampak ga podpira, ga prenaša v vsa čutila: ženski užitek se začne na koncu moškega užitka. Njeni orgazmi (v množini) se nikoli ne vračajo enako, so kakor zgodba, ki v baročnem mozaiku razporeja več začetkov, koncev, intrig in linij pripovedi; so začetek stalnega nereda v tkivu, ki čaka vedno samo identične preobrate; so inovacije, ki jih glava ne more predvideti, ker se ne dogajajo v predvidenih točkah telesa: tam se razliva, se razvezuje nekaj, česar ne more izničiti noben namen. Kriki ženske v ekstazi niso gledališče globokih čustev, niso direktna beseda, ki bi se razlivala in gorela brez zatekanja k besedni podpori: poslušamo besedo brez besede, ki ne more molčati, vznemirja slušni aparat, draži svilen drhtenje kože in bobniča, spolovilo in anus napravi slišna celo v grlu; to je resnično dviganje spodnjih delov telesa proti trupu in glavi, vzpenjajo se neustavljivo kot napad kašlja; to je notranjost, ki bruha neme kletvice, ki ničesar ne povedo in slovesno razglašajo pravično telo. V hripavih in ostrih zvokih je moč slišati obsesivno vzdraženost vžigajočega se območja. Kriki užitka so kriki nespočelnosti in visoke napetosti, zapirajo grlo in z enako nasilnostjo preprečujejo oblikovanje fonemov. To ni nek drug jezik (ki bi ga lahko analizirali, ga proučevali, se ga učili, ga reproducirali), to sploh ni več jezik, je čustveno jecljanje, ki ne prehaja v besede in sintaktično urejenost, ne da bi vsega spreminjalo v intenzivne dogodke. Ko telo uživa, usta pripovedujejo, da jezik spremlja orgazem samo zato,

da bi se uničil, se razdrobil na koščke, na izdihnjene zloge. Takšen jezik je obtežen z organskimi motnjami, ne zmora se izviti iz zmesi občutkov, pritoka krvi in kože. Besedam je onemogočen dostop v usta. Razločena področja bolečine in užitka, zavedanja in nezavedanja se mešajo in spajajo; telo je križišče poti, utripov, mlečnih tekočin, brezpomenskih in vendar neprestano, z vrtoglavo hitrostjo oddajanih sporočil: znaki vrejo, se plodijo, so kaos in materija v fuziji.

Surrealiste je zanimalo: "Kakšna so objektivna sredstva, s katerimi bi merili partnerjev užitek?" Kajpada gre za partnerico, kajti moško seme je nedvoumen znak. Kako torej ženski preprečiti prevaro, kako vedeti, ali ni morda oponašala dogajanja, ki ga sploh ni čutila? Želja po jasnosti in čitljivosti brez praznih mest je prastara. (Sodobna seksologija s parom Masters-Johnson na čelu si prizadeva zadovoljiti prav to brezmejno željo po transparentnosti.)

Moški žensko sprašuje po vidnih znakih, skuša dešifrirati jasno shemo napetosti in olajšanja. Ženski užitek včasih res lahko posnema moško ejakulacijo, prehaja v stanja, ki so mu tuja. Vendar je suženjstvo ekonomiji drugega telesa zgolj maska, ki skozi navidezno podobnost prevzema druge, za žensko tipične oblike; pod zgornjimi plastmi pa vznikajo drugačni mehanizmi in jih zavračajo; kajti moška oblika užitka za žensko ni kalup, ampak nek povsem drugačen proces, ki sprošča napetost v telesu in svobodno spodbuja njeno vnovično razporejanje. Moški le stežka priznava takšno kršitev podobnosti, za katero je mislil, da je pravilo. Ker je obtežen s "preobilico razpršenih občutij", pri ženski obžaluje odsotnost enega samega občutka in jasnega zna-

ka, v katerem bi - enako kot pri sebi - lahko vse našel. Zmožen je prenesti celo, da ona lahko doživi zaporedne orgazme, da bi jih le lahko prepoznal, jih katalogiziral, jih preštel, jih videl. Ženske naslade ni moč okamniti v podobi, ker ženska zunanosti ne pripisuje posebne pomembnosti: kriki, obrazni krči, vročinski napadi in obilna navlaženost ne pomenijo nujno skrajne intenzitete. Znaki užitka se nanašajo zgolj na same sebe ali pa si prisvajajo domnevno vrednost lastnega pomena. Kažejo, da ženska uživa, toda ali niso užitek prav znaki, ali se kriki in krči ne nanašajo zgolj sami na sebe? Znaki so brez ravnovesja, razpršeni v mnoga stanja, vedno tostran ali onstran svojega pomena: pretirani, preglasni, skrajno zgovorni ali pa zmerni, neslišni, diskretni, skoraj nemi, nikoli otipljivi in dokončni. Večno kalni in senčni znaki, kajti ženska se ljubi, da bi prebudila lastno željo, ne da bi jo ubila in jo pregnala kakor moški. Kaj ženska išče v ljubezenski spojitvi? Srečnega Hermafrodita (Denis de Rougemont, Ren (Nelli), Falus (Lacan, Leclair, Safouan), manko, ki ga je potrebno zapolniti (isti avtorji), očeta (Sigmund), črni kontinent (Freud), pravo linijo (Lenin), ponižnost (Jezus), smrt v življenju (Bataille) ali življenje v smrti (Sv. Tereza Aviljska), Boga (Sv. Tereza, Bataille), Absolut (neki filozof), smrtni greh (Pavel VI), sledi (Sherlock Holmes), očala (kratkovidnež)? Kaj ko bi bil ta užitek samemu sebi namen in bi upravičil tudi najbolj brezmejno iskanja? Kaj ko bi bil to model sleherne intenzivnosti, ki se oblikuje po vsem in zato nima nobene vnaprej določene vsebine?

Ženski užitek nosi s sabo fragmente, ki jih ni mogoče ponovno zlepiti, užitke, ki ne pripadajo is-

temu puzzleu in ne izvirajo iz neke - četudi izgubljene - enotnosti. Nasprotno: osvobajajo se organizma, ki jih zapira vase, minirajo ga, da eksplodira v tisoč in tisoč avtonomnih nasladah. Razpršijo se v orgazmih zunaj edinega, vesoljnega orgazma, skupek različnih geokronometrij so in soobstajajo v prostoru brez vsakršne homogenosti: sleherni orgazem vsebuje rojstvo lastne geometrije in tek lastnega časa. Nič, kar že obstaja v tem užitku ni zgolj telo (kjer se kakor ptice združujejo radosti, naslade, vtisi, drgetanje), ampak je tudi intenzivnost, direktna in prvinska, ki oblikuje novo telo, določa novo organskost, novo anatomijo. Je živa snov, ki se zanika, se spreminja, se vedno in povsod uničuje v nedoločljivem prostoru, je prava mizanscena in miniaturna stvarjenja veselstva. Je telo, ki je navzoče ob sebi, ob svoji mnogokratnosti, ki izžareva v vsakem svojem stanju. Takšno telo se poslavlja od sterilnega konflikta med glavo in spolovili, ko vžiga vse svoje zavržene dele in vse svoje dimenzije, da celo možgani ne gorijo nič manj od trebuha ali prsi. Že od vsega začetka parcialni in fragmentirani užitki vstopajo v orbite, rišejo sinusoido, poznajo različne pospeške in hitrosti. Zaradi njih vse nastaja drugačno in v skladu z odnosom, ki ni več utilitaran, ampak je odnos občutka, stika, spolne občutljivosti za neskončnost kozmosov, ki krožijo v telesu izobilja. Počasno potapljanje vase trga končno bitje površine in pretrese duha, tako da se ta zave užitka v telesu, a ne postane superioren. Samozavedajoča se slast uživa v lastni zavesti uživanja, v lastni moči, silovitosti, v svojih čudežnih ponovitvah. Takrat Jaz ni več višja instanca, ki bi zajemala posebnosti. Jaz postane razžarjen, postane življe-

nje, ki gleda skrajno stanje življenja in v svojem pogledu do konca podvaja vzburjenost; je lucidno nasilje nekega življenja, ki nobenemu principu ne grozi z nasiljem, ne oponaša smrti ali smrti nesmrtnosti, ker je kipenje žareče energije, utripajoča bit, ki je izbruhnila kakor živo srebro, kakor bit, zamaknjena od svoje lastne ekstaze.

O sami ženskosti ne vemo nič; ne zaupamo ideologiji "večnega ženskega" ali "večnega moškega principa". Preprosto bi radi poudarili, da se danes, v naši osebni zgodovini, v stikih z ženskami odkrivamo kot slabi epikurejci, kot najbolj zadrti puritanci. Naša prva naloga (in predvsem naloga bolj "liberalnih" med nami) je morda prenoviti lastno obnašanje do načinov uživanja in bivanja naših družic. Heteroseksualni moški imamo telesa kapucinov, ki so bolj nasičena s prepovedmi in religioznimi vrednotami od katekizma. Imamo telesa mumij, prava svetišča frigidnosti in frustracij. Od žensk pričakujemo prerod želje: ali se bo ta metamorfoza pri njih zgodila v obdobjih obupovanja, pri drugih pa skozi občutje popolnega izničenja, je povsem odvisno od posameznikove poti. Takšna brezupnost je morda neizbežna (a zakaj bi spolnost ne smela biti tudi tesnobna?). Vsekakor nas utrujata zaklenjeno veselje podobnosti in smešna moška superiornost. Zato nas ponovno razcvetanje ženskega principa dobrotljivo osvobaja skorje naših prividov, omam, strojev za užitke. Počasni eroziji našega erotizma se nočemo upirati, kot da je to frustracija ali nevarnost; nasprotno, v njej vidimo možnost svobode in večjega užitka. Ljubimo ženske, ki osvajajo naša obzidja in z

lastnimi zakoni ne dušijo naše želje, ampak jo osvobajajo. Zatevamo samo plenjenje naših trdnjav in naše pokvarjenosti vojaških novincev, vedoč, da nam samim ne bo uspelo. Ne zatevamo, da naj nas oponašajo ali pa nadomestijo, hočemo preprosto sprejeti vase nemir ženskega principa, pa čeprav nas bo zmedel. Nočemo ostati takšni, kot smo, sicer bomo večno ostali žalostni stroji za penetriranje; stare trgovske glavice, ki delajo svoje temačne račune v senci inkvizitorja in psihoanalitika; bitja brez ust, pogleda, anusa in ritnic. Zgodba o poženščanju in spremembi moškega telesa je morda šele na začetku.

Prevedla in priredila

Alenka Jovanovski

(J) Tehnik je, kdor se igra s telesom Drugega, se z njim aktivno ukvarja kot v pornografiji, bolj kot tekmovanje ga razvema manipulacija...

Sallie Tisdale: Dragi, govori mi pokvarjeno

(odlomki iz knjige)

Kaj je perverzija? Kako zelo se razlikuje tisto, kar različnim ljudem povzroča seksualni užitek? Bolj ko razumemo različnost seksualnih užtkov, manj perverzen se nam bo zdel svet. Tudi o tem govori pričujoči odlomek ameriške avtorice.

Še vedno me preseneča moj lastni konzervativizem, moj lastni, kar precej hrupni odpor. Odpor, ki se pojavi nenadoma, brez opozorila. V zadnjem času sem prebrala mnogo stvari, ki jasno pišejo o seksu, izmišljenih in resničnih. Dostikrat me vznemirijo, včasih pa me tudi zbe-gajo. Pravzaprav me ne zbe-gajo toliko stvari, ki jih drugi počnejo ali o katerih sanjarijo, da bi jih počeli, ampak preplavljajoča in uničujoča intenzivnost njihovih želja. Zato ker bi v svoji lastni spolni reakciji rada več varnosti, več nadzora nad svojimi delovanjem. A kakr-šenkoli že je vrednostni občutek, ki ga imam o seksu, je ponavadi obrnjen proti sami sebi. Besede, ki jih zašepetam, so lahko: "To je pa nagajivo", ali "To je pa zlehtno", a kar v resnici mislim, je "perver-zno".

V resnici vsi ljudje mislimo, da kakšne stvari presegajo meje do-voljenega. To se mi je potrdilo, ko sem bila gost v radijski oddaji, kjer naj bi govorili o pornografiji. Sploh nisem bila presenečena; presene-tljivo težko je, sicer tako zelo os-trim spraševalcem govoriti pamet-no o seksu, videti preko svojih plaš-nic, vsaj priznati svoje lastne plaš-nice.

"Kaj pa perverzije?" me je vpraš-al voditelj sredi pogovora o pravi-

lih, ki naj bi veljala za prodajalne s pornografsko literaturo. "Ali ni s

tem vendarle nekaj narobe?"

"Kaj je za vas perverzno?" sem vprašala. "Razložite ta pojem."

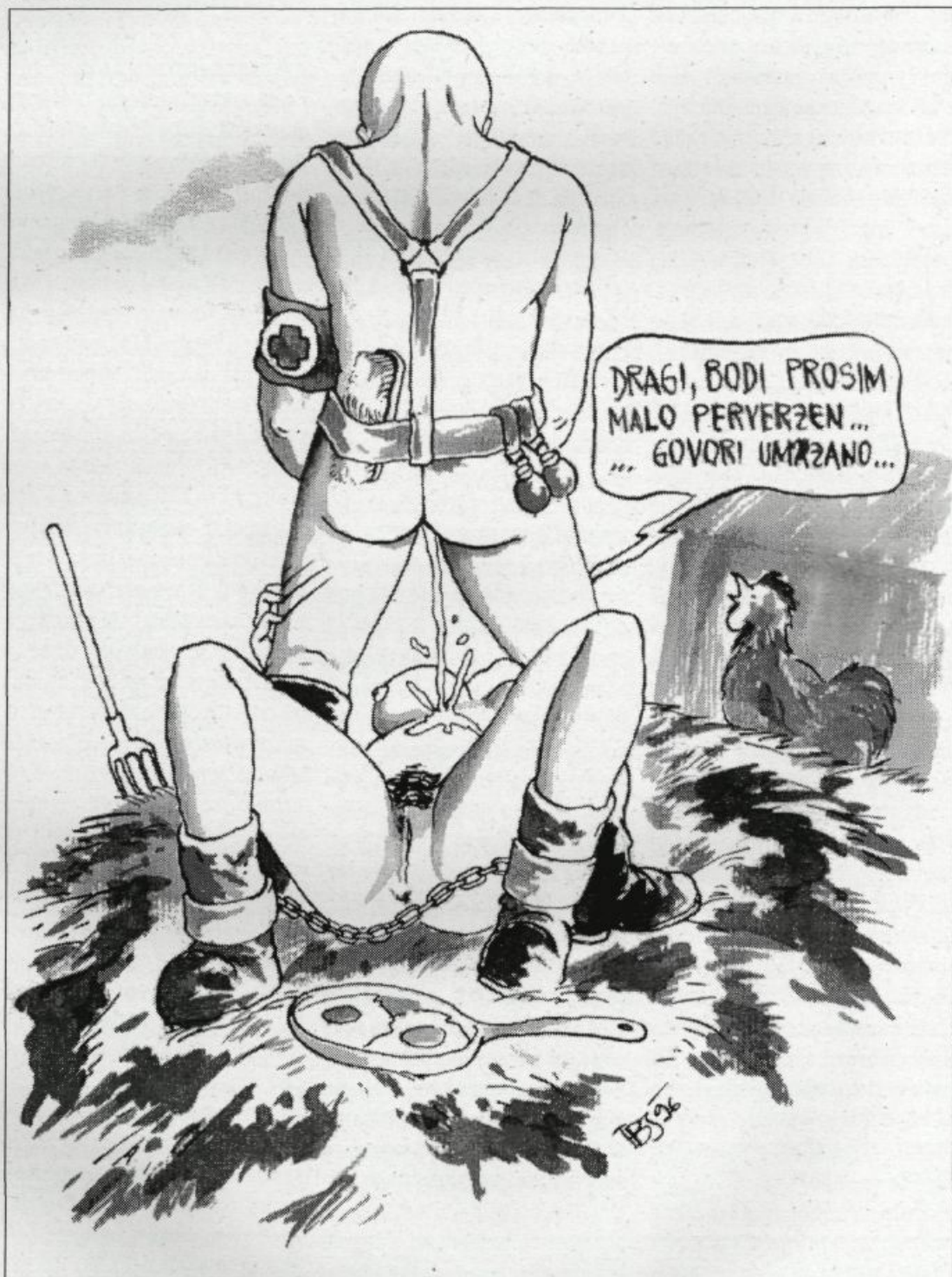
"No," je rekel in "no, saj veste."

"Povejte mi, kaj vi mislite, da je perverzno - ali še bolje, povejte mi, kaj ni perverzno. Kaj je normalna spolnost?"

In je rekel: "No, verjetno, kadar imata moški in ženska spolni od-nos."

"Mislite, da so homoseksualci

perverzni?" sem ga vprašala. On pa je prekinil pogovor s propagan-dnim sporočilom in po reklami je končal intervju. Zato ker je konec koncev liberalen in ne bi nikoli iz-rekel, da se mu zdijo homoseksu-alcii perverzni; dvomim, da sploh ve, da vsaj deloma misli tako. A vprašanje ga je izdalo; prav same predstave o perverznosti nas izda-jo. Če bi bil voljan, bi ga vprašala, kje je povlekel svoje druge črte,

svoje druge zamejitve. Ali je privzeto zanje na posteljo v redu? Je v redu s svilenimi robci, a ne z verigami? Je analno občevarje perverzno? Je v redu oralni seks, igra z usnjem, preoblačenje?

Imenovati neko seksualno obnašanje abnormalno, pomeni ne upoštevati dejstva, da se zdi tistim, ki ga izvajajo, to obnašanje povsem, neizbežno normalno - normativno. Ne samo da se zdi homoseksualcu povsem v redu, če poljubi moškega, narobe se mu zdi, če na enak način poljubi žensko!

Prvikrat sem pomislila na seks kot perverzijo, ko sem brala Rubyfruit Jungle, roman Rite Mae Brown. Njena junakinja, Molly Bolt, popolnoma obuboža v nekem velikem mestu, ko ji ponudijo sto dolarjev, da bi metala grenivko v moškega, ki ne more na noben drug način doživeti orgazma. "Prišla sem še enega in natančno namerila. Zadel me je prav v središču. Zadel me je od ugodja in nabreklih mu je. Saj to ni tako slabo. Rada mečem stvari naokrog. Zdaj sem bila pred tem, da zadanem Pete linčka, namerila sem med jajčka. Zadel me je. Uživam." Sedemnajst let mi je bilo, ko sem brala to knjigo in še vedno sem ji hvaležna za ta prizor, ki mi je v teh letih mnogokrat prišel v spomin. Spominjam se, kako sem na veliko razmišljala o vseh njegovih permutacijah. Zakaj grenivke in ne pomaranče? Vzela sem si ta prizor k srcu in moje pojmovanje seksa se je tisti dan izredno razširilo.

Perverznost ni odvisna samo od kulture, ampak je, tako kot obscenost, stanje, ki se nenehno spreminja. Seznam versko ali kazensko preganjanj perverzij je v tem ali onem času zajemal vse oblike homoseksualnosti, incesta, prostitucije, prešuštva, nečistovanja, oralnega seksa, analnega seksa in ekshibicionizma. Zakonski priročnik iz leta 1942 našteva kot "del perverznih komponent normalnega libida" voajerizem, kleptomanijo, plromanijo in fantaziranje. "K sreči so v normalnih ljudeh", nam spo-

roča knjiga, "ti perverzni elementi tako temeljito zatrti, da ne povzročajo težav."

Perverzno seksualno obnašanje velja za "zločin proti naravi"; to je značilnost, ki pa ne temelji v njegovi redkosti. Annie Sprinkle so aretirali zaradi sodomije, ker je posnela fotografijo, na kateri se ljubi s prijateljem, ki ima amputirano nogo. "Zatem je bila sodomija v njenem okolišču »zavrženo, gnusno dejanje proti naravi«, pravi. "A narava ni imela nič proti." Pravzaprav se je od takrat zelo malo spremenilo; nekatera izmed najbolj razširjenih seksualnih obnašanj, kot oralni in analni seks, se mnogim ljudem še vedno zdijo perverzna, in so v mnogih državah še vedno zločin, ki ga preganjajo le takrat, kadar je to priročno. Leta 1993 so v Las Vegasu aretirali Nino Hartley in deset pornografskih igralk po dobrodelnem spektaklu. Hartleyeva je imela komično predavanje o tem, kako se ljubiti z drugo žensko, medtem ko sta dve drugi igralki "prikazovali" ta užitek. Obtožili so jih po "Zakonu o sramotnih zločinih zoper naravo"; ta v Nevadi še vedno prepoveduje seks med pripadniki istega spola celo v zasebnosti, ko nima narava nič proti. Perverznost torej obstaja samo, kadar obstajajo pravila o sprejemljivem erotičnem obnašanju.

Vsi torej imamo svoje meje, a te niso vedno tam, kjer jih pričakujemo. Kam naj umestimo obnašanja, kakršnih večina ljudi ni pozkusila in si jih mnogi niti ne predstavljajo? Frottage: če vam seksualno ugodje zbujajo drgnjenje telesa ob kak predmet. (Tam je frotteur za vami, v dvigalu!) Acrotomophilija: če se med seksom namenoma odpoveste dihanju, da povečate moč orgazma. Kaj pa ljubljenje pod tušem, v banji, ljubljenje ob uriniranju, poželenje po škornjih, poželenje po nosečih ženskah? Kaj pa spolnost z živalmi, o kateri obstaja mnogo mitov, slik, šaljk, anekdot? Pripadniki indijanskega plemena Navaho pravijo, da so jazbeci v ženskah zbujali poželenje tako,

da so jim lizali genitalije. In potem sta tu Leda in njen labod, prav lepa slika. Kaj pa infantilizem, potreba po nošenju plenice in tem, da vas mama ponovno spravi v posteljo? Hyphephilia, poželenje po laseh, krznu, kosmatih stvareh. Klismaphilia, poželenje po klistirju. Nekdo morda fetišira gumijasta oblačila, drugi usnjena, tretji spet fetišira preprosto preoblačenje, tisoč različnih preoblek. Kaj pa skrivne stvari, ki jih mnogi od nas kdaj pa kdaj naredimo ali pa bi jih želeli narediti, a o tem nikoli ne govorimo? Kakor algolagnia, ko se sicer boleč občutek spremeni v seksualni užitek, kakor sprejemanje in dajanje prask, ljubezenskih ugrizov, ščipanja. Kakor šeškanje, šibanje, klofutanje. Kaj pa prošnje "Prosim, draga(i), govori pokvarjeno"?

Urednik revije Predstava nog pravi: "Rekel bi, da moške morda najbolj pogosto privlači majhno, lepo oblikovano, visoko izbočeno, ravnih prstov, mehko, neomadeževano žensko stopalo z določeno mero dišav." Fetišizem je neskončen; čisto po definiciji ni nobenih meja, nobenih področij, ki jih fetišizem ne bi mogel naseliti. Fetiš je lahko karkoli in lahko pomeni karkoli. Fetiš so skoraj vedno neškodljivi, ne samo po vsebini, ampak po naravi sami. A povzročijo lahko hude muke, če to niso fetiši, ki prevladujejo v določeni kulturi, kot na primer ženske prsi. No, to je fetiš za vas. Preberete si lahko samo stolpec intimnih oglasov, da bi videli, kako se lahko seks pojavlja v mnogih različnih oblikah in merah. V mojem majhnem, provincialnem mestecu sem našla oglase, kjer posamezniki za svojo seksualno potešitev iščejo ljudi z amputacijami, sužnje obeh spolov, velikosti in let, iščejo sebi podobne ljubimce, s slo po finem damskem perilu, pa "belo dekle s štrlečimi stopali", pa albine... Včasih se zasmejam in potem se ulovim pri smejanju. Nikoli se ne želim smejati strastem drugih; prepričana sem, da je za mnogo ljudi tisto, čemur se jaz smejim, silovito resna stvar - in obratno.

Ženske na seksafonih so mi povedale, da moški zelo pogosto fantazirajo o analni penetraciji med spolnim odnosom: potreba, ki si je ne upajo priznati svojim ljubimkam, a nekomu jo morajo povedati. Če ima kdo tako močno potrebo, bo nemiren, dokler je ne izpolni.

Kako je pa potem denimo z enkratizmom: začasni spolni vzdržnost, ki služi temu, da bi si človek zgradil tako močno seksualno energijo, da bi kakor magnet privlačila druge? Kaj je s celibatom? To je redka praksa, če sem sploh že kdaj slišala za kakšen pravi celibat, in mnogokrat je posledica nekih visokih duhovnih ciljev, ampak nevrotično zadržane seksualne identitete. Če bi bile vse seksualne želje sprejemljive, ali bi potem obstajali zaprti celibati, ki bi svoje vzburljenje črpali ravno iz odpovedi tem željam? (Ali obstajajo zdaj?) Da obstaja to, kar bi lahko imenovala najredkeje izraženi spolni apetit, je dvojni dokaz. Da namreč seksualna slast, ki jo kdo čuti pri določenih dejanjih, sploh ne vključuje nujno genitalij, dokazuje zapleteno zgradbo naše seksualnosti. Hkrati pa dokazuje tisto, kar ve vsak misleči človek, da so seksualna dejanja mnogo več kot zgolj dejanja.

Murray Davis tako poudarja, da z našimi erotično vzburljivimi deli telesa marsikdaj ravnajo, ali se dotikajo, ali jih uporabljajo na način, ki je podoben seksu, a to vendarle ni: tako kot denimo med pregledi medenične votline ali pa prostate. Po drugi strani pa. Gorje fetišistom stopal ali moškim, ki jih nadvse vzbura ženski vrat ali uho, pa ženskam, ki se zlahka vzburi ob drgnjenju oblačil ob stegnal. Kajti ti ljudje, tako kot tudi tisti, bolj pazljivi, so ves čas obkroženi z nezakritim razodetjem seksa. Erotičnost z majhnimi namigi in spomini sem in tja vdre tudi k najmanj domiselnim med nami. Fetišisti in tisti pazljivi, imamo isti problem: Seks je vsepovsod.

Perverzija. Normalno. Izpoved. Olajšanje. Pred sabo imam pet slik. Vsaka prikazuje dva človeka, ki se

ljubita na kavču, načeloma v istih pozah. Na prvi moški prodira v žensko, ki leži pod njim; njene noge se ovijajo okrog njega in komajda lahko vidim penis, kako vstopa v nožnico. Tudi druga prikazuje moškega in žensko; na tej sliki leži moški na kavču, ženska pa z razkrojenimi nogami jaha na njem. Naslednja prikazuje dva moška: eden leži na hrbtu in se z nogami oklepa drugega, ki leži na njem, in komajda lahko vidim njegov penis, kako vstopa v analno odprtino drugega moškega. Četrta slika prikazuje dve ženski, ena leži in oklepa drugo z nogami; vidim, kako umetni penis, pritrjen z jermenom okrog pasu tiste ženske, ki je na vrhu, prodira v nožnico ženske pod njo. Na zadnji sliki leži moški pod žensko, ki se nežno sklanja nad njega, na sebi ima pritrjen umetni penis in vidim lahko mesto, kjer prodira v njegovo analno odprtino, ko ona penetra vanj.

Ko zložim vse slike pred sebe, se zavem predvsem dveh stvari. (Ne, če sem popolnoma iskrena, treh stvari - kajti najprvo me vse slike vznemirjajo.) Moja prva misel je: zakaj se vendarle ljudje tako razburjajo? Skorajda vse na teh slikah je enako. Razlikujejo se le v majhnih detajlih kompozicije, majhnih delčkih mesa, ki nekje štrli naprej, drugje spet izginja. Vsaka od njih prikazuje nežnost; gledalec vidi roko, ki nežno s (ga proti licu, oči napol zaprte od ugodja, napetost in sprostitve pozornega trenutka. A ponavadi se osredotočimo - in zganjamo hrup - okoli tistega, kar je različno. Tolikšno pozornost posvečamo temu, kateri delček je preveč in kateri premalo, kdo je zgoraj in kdo spodaj, katera odprtina je polna in katera prazna.

To je moja druga misel, moja skrivna misel. Na štirih od teh petih slik bi lahko bila tudi jaz. Ničesar ni, kar bi mi lahko to preprečevalo, prav ničesar, razen mojega lastnega poželenja, moje lastne voljnosti, da vstopim v podobo. Da sem perverzna iz svojega lastnega perverznejega jaza.

V San Franciscu, blizu okraja Mission District, je trgovina, sex-shop, ki se imenuje Good Vibrations. Odprla jo je pred leti Joani Blank in od takrat naprej je v lasti žensk in jo vodijo ženske. Trgovina je prostorna in dobro osvetljena, tanke, bele zavese zastirajo okna. Sprednji prostor je velik, stene so pobarvane z mirno svetlomodro barvo. Med različnimi izdelki, je veliko prostora, tako da si jih ljudje lahko ogledujejo, ne da bi se pri tem počutili, kakor da jih kdo m(t)i. Vsi izdelki so na policah in jih lahko vzamete v roke. Imajo tudi popularen "muzej" vibratorjev. Električne igrače so priključene v vtičnice, spremljajo pa jih detajlne brošure in znaki, ki razlagajo njihovo delovanje. Zada je diskretna soba za testiranje vibratorjev.

Pravzaprav so vibratorji edina nova seksi igrača, ki ne obstaja na svetu že od daljnih tančic prazgodovine. A vendar ravno o njih lahko najlažje govorimo. V njih je nekaj higienskega, predvsem zato ker jih lahko uporabljamo tudi v druge namene in ne samo za doseganje orgazma. Vibratorji so mehanični strojčki v svetu strojčkov. In vibratorji naredijo ženski orgazem prav tako hiter, lahek in ponovljiv, prav tako preprost kot katerikoli moški orgazem. To so revolucionarni strojčki. Pisateljica Susie Bright je nekaj časa delala v tem sex-shopu. Pravi, da je ena od stvari, ki se jih je tam naučila, da doseči orgazem spodbuja k temu, da si orgazmov še želiš. Ob ideji, da bodo ženske postale "odvisnice" od orgazmov, še posebej hitrih in lahkih, kakršne jim ponujajo vibratorji, je užaljena. "Nek strašen strah obstaja, da bi ženske preveč uživale v seksu," dodaja. Pravi tudi, da je bil največji problem, o katerem so ji govorile ženske, vedno ta, da ne morejo priti.

Z ženskami iz sex-shopa Good Vibrations sem se srečala pred leti, ko sem preizkušala svojo bojazen pred pornografijo in pred tovrstnimi trgovinami. Vendar me je zanimalo še več. Kako se počutiš, če ves čas živiš s seksualnim življenjem

drugih? Kako se počutiš, če vibrator, ne samo kupiš, ampak prodaš?

Carol Queen je petična ženska z majhnimi, črnimi očali, oblečena v vroče, rdeče hlačke in visoko, žametno obleko. Je ena od stalno zaposlenih prodajalk v Good Vibrations, hkrati uči spolno vzgojo. Carol mi je rekla: "Ena od najbolj pomembnih stvari v sex-shopu je vzbujaenje udobja v ljudeh, tudi kadar govorijo o seksu. Lahko samo stojimo v sobi in dajemo videz neobremenjenosti, pa nam ne bi bilo treba vedeti prav nič o silikonskem umetnem penisu. Zadosti je, da smo tam in da rečemo: »Pridite si pogledat analne vložke«. Ljudje preprosto ne morejo verjeti, da jim je nekdo ravnokar rekel kaj takega z glasom, kakor da bi jim rekel: »Hej, pridite si pogledat te bobončke!« Ko sem se zasmejala, je dodala: "In potem, če morda ne vedo, kako velik umetni penis potrebujejo, jim rečemo, naj gredo v Sweet Sweet Way, kupijo pet bonbončkov in jih poizkusijo."

Ko sem se odločila, da za en dan poizkusim z delom v prodajalni - da preizkusim tudi drugo stran pulta, se je Carol ponudila, da me uvé v delo. Najprej sem opazovala in poslušala, bila sem nervozna in nevedna. Nisem hotela, da me oblije rdečica, ne tam.

Ko so ljudje prihajali v prodajalno, sem poskušala uganiti, v kateri del prostora bodo šli. Vedno sem se zmotila. (Del prodajalne, kamor najprej zavijejo, je ponavadi samo pretveza, da se privadijo.) Mnogi so se usmerili proti najbližji polici s knjigami in so stali tam ter se plašno ozirali naokrog. Ženske so kazale več pripravljenosti za to, da bi jih prodajalke nagovorile, in predvsem so bile ženske precej bolj prepričane o tem, kaj hočejo, večsih že precej detajlno.

Laura Miller, nekdanja prodajalka, pravi o strankah: "Obstajajo vsevedneži, ki se bahajo pred prijatelji, kako veliko vedo, in se sploh ne nehajo hihitati. A spomnim se, kako sem morala nekoč neki ženski, ki je komajda vedela, da ima ščegetavček, razlagati, kako de-

luje. Rekla je: »Še čudež, da imajo potem ženske sploh še spolne odnose, če to ni tisto, kar jih v resnici pripravi do orgazma.« Nenadoma je ugotovila, da za užitek ni nujno to, da je prekla v luknji. Tej ženski sem prodala vibrator. Ko je odhajala skozi vrata, sem si mislila: njeno življenje se je spremenilo.

"Kadar slišim vse te zgodbe o surovih moških s svojo grabežljivo seksualnostjo, se sprašujem: »Kje pa so?« Ugotavljam, da so moški, ko jim povem, kje delam, preplašeni. Slišala sem, da se v moji družbi počutijo neudobno, da jih odženem stran. Če moškim ne povem, kje delam, to ni zato, ker bi se bala, da me bodo zgrabili, ampak zato ker se bojim, da se me bodo ustrašili."

Ob uri kosila je bil v prodajalni pravi vrvež, ljudje vseh starosti, vseh oblik, pari in samski, prijatelji in ljubimci. Tam je bil moški v Armanijevih oblačilih, drugi v pajacu, pa moški s čopom in dvema radovednima psoma. Prvi je kupil usnjene lisice, drugega so zanimale manšete za penis, tretji je kupil vibrator za svojo ženo. Dve mladi ženski sta kupili knjigo z erotičnimi zgodbami. S knjigami obložen študent je porabil 45 minut, ko je primerjal različna maziva za genitalije. Urejenemu moškemu sem prodala vibrirni prstan za penis. Z nekoliko pomoči, sem prodala tudi nekaj zelo dragih vibratorjev. Ženska, nekje mojih let, je primerjala različne vrste umetnega penisa in jih težkala v rokah. Pol ure sem potrebovala, da sem se posvetila moškemu z resnimi očali, ki se mu je že začela delati pleša na glavi. Hotel je vedeti, kako naj začne uporabljati analne vložke, primerjal jih je po velikosti, materialih, ceni.

Drugi moški, okrog štiridesetih, naju je skoraj eno uro zasliševal o vibratorjih, jih primerjal, poslušal dolgo predavanje, ki ga je imela Carol o relativnih prednostih vibratorjev na baterije pred tistimi, ki se vključijo v električno vtičnico, in o prednosti tistih, ki jih poganja spirala, pred tistimi, ki jih poganja motorček. Spraševal je po hrupu, po možnih povezavah in nazadnje re-

kel: "Oh, saj veste, kaj ima ona na jraje." In nato zelo resno dodal: "ali sploh kakšen moški zares ve, česa si želi njegova žena?"

Nizka, debelušasta ženska sred-njih let, oblečena popolnoma v črno, je prišla pozno popoldne. Povedala nam je, da njen fant želi, naj med spolnim odnosom nosi analne vložke in da ona nima nič proti. Končalo se je tako, da je zraven kupila še analne koralde, eni od prodajalk pa povedala dolg seznam najboljših krajev v parku Golden Gate, kjer lahko seksaš.

"Ena od stvari, ki sem jih opazila," mi je nekoč povedala Laura, "je, da se ne smejim več pokvarjenim šalam. Tolikokrat se smejimo samo zato, ker nekdo govori o seksu. Ljudje se takoj začnejo hihitati, ko jim kdo pove, da prodajamo analne vložke. Človeka mine potrpljenje."

"Sita sem njihovega obnašanja," pravi Carol. "Ljudje v svoji zamegljenosti sploh ne vidijo razlik in kar naenkrat začnejo mencati s potnimi dlanmi. Tolikokrat sem že imela iste pogovore s prijatelji, ki

mislijo, da sem šla v pekel s torbico v roki. Lahko jim govorim, kaj vse počnejo ljudje v javnosti. V odgovor dobim: »Oh, ne morem si predstavljati, da bi počel kaj takega!« Resnično mislim, da je to tisto, kar leži pri mnogih ljudeh na dnu seksualne politike. »Ah, uh. Jaz pa že ne bi mogel narediti česa takega,« in to hkrati pomeni »zato tudi ti ne smeš!«

A včasih ravno zato, ker si lahko predstavljamo, da bi naredili kaj takega, nekaj, o čemer smo povsem prepričani, da tega ne smemo delati, da si tega ne smemo niti predstavljati, prav zato sovražimo neposredne predstave o seksu - seksualnih željah, fantazijah in v primeru Good Vibrations, seksualni zadovoljitvi. "Če prideš v sex-shop v nedeljo, je tu na milijone ljudi, ki govorijo, se smejijo, včasih vidiš nekoliko bolj tradicionalno stranko, ki se ustraši in zbeži," pravi Laura. "Ljudje prihajajo s svojimi otroci!"

Tisti večer sem odhajala zelo razveseljena in nevarno vzburje-

na. To slednje občutje, sem pričakovala, se bo s časom zmanjšalo. Prodajanje analnih vložkov se nazadnje ne razlikuje dosti od prodajanja toasterjev ali avtomobilov. Ljudje hočejo kupčevati, hočejo kvalitetni izdelek, na katerega se bodo lahko zanesli, in predvsem nočejo, da se do njih obnašaj pokroviteljsko. Mislim, da me je najbolj od vsega razveselilo ponovno spoznanje, da ni ničesar novega pod soncem. Škotski doktor se je sredi devetnajstega stoletja pritoževal, da polovica žensk na Škotskem uporablja nadomestke za penis. Pred tisoč leti so budističnim nunam prepovedovali njihovo uporabo; tudi uporabo takšnih, ki so bili narejeni iz rastlin. In ljudje se še vedno pritožujejo nad njimi.

Občasno se moram spomniti, da smo vsi v isti kaši, ko poskušamo rešiti to prekleto uganko poželenja in sramu. Hotela sem vedeti, kako težko mi bo srečevati se z ljudmi na tak način, primerjati različne vrste umetnih penisov pred kakšno privlačno žensko, razpravljati

o razlikah med silikonom in lateksom, mladim parom okrog svojih pesti prikazovati delovanje analnih koral - delati vse to pri belem dnevu. In ugotovila sem, da je po prvem vibratorju izredno lahko prodati še enega. Gledala sem, kako sproščeno in pomirjujoče se je obnašala Carol, in videla sem tudi sproščenost mnogih kupcev, ki so si prišli na jasno glede svojih želja. In ko sem prvemu moškemu prodala vibrator za njegovo ženo, sem čutila skoraj pridigarsko vznemirjenje. Malo nemirna sem bila po vsem tem govorjenju o delih telesih in predvsem, ko sem videla, kako se vsem ljudem mudí domov, potem ko so se odločili.

Prevedel in priredil

M. Potocco

Razprtost izmuzljivosti sveta

Preden sem začel zapisovati ta stavek, sem se za trenutek zastavil v nočno nebo. In presunilo me je. Z vsem bitjem sem se zavedel zloma časov. V izpraznjenem nebu namreč ni odsevalo nič več. Žrtvenik, ki sem ga nedavno zgradil v zasenčju stržena, je ostal nezakurjen in mrzel. Komu naj prižgem daritev svojega življenja? Vsemirju tihega neba, ki se grbanči nad mano? Sebi? Prav, sebi. Prižgem in se čudim. Sem zares tako sam v brezmejnem prostorju, da v ničemer ne odmeva moje vzklikanje? Sem res obsojen na dotik bežnega, izmuzljivega sveta? V meni ne odseva večnost? Ker se mi namreč vedno znova vsiljuje slutnja, da ni v meni nič mojega, da misli mojega stavka plete neka druga roka.

Predpostaviti moramo, da ne obstaja nobena trdna in spoznavna realnost, da je naše opazovanje sveta v bistvenem določeno prav s samim opazovanjem, da so torej modeli sveta oziroma modeli resničnosti zgolj odsev našega opazovanja. Zapisano nas znova približuje nam samim. Ker morda smemo v modelu sveta spoznati strukturo opazovanja oziroma modeliranja. V svetu namreč ne odkrivamo sveta, temveč v njem prepoznavamo podobe svojega najglobljega bistva. Prenos bistva v zunanje okolje je projekcija oziroma "nezaveden, avtomatičen proces, pri katerem se za subjekta nezavedna vsebina prenaša na objekt, pri čemer se zdi, kot da bi pripadala objektu." (Jung) V svetu smo. Svet nam s sabo kot podoba razkriva instinktivne temelje našega ravnanja, izražene z arhetipskimi strukturami. Svet se nam razkriva na ta način, da iz brezoblične gmote resničnosti izluščimo zgolj tiste podobe,

ki so slike arhetipskih struktur. "Arhetip je slika nagona, je oblikovni princip nagonosti. Arhetipi so na sebi nespoznavni, strukturni elementi duhovnega in duševnega življenja, so podedovane psihične forme, ki sooblikujejo naše duševno doživljanje." (Jung)

Če zvedemo svet na podobo našega lastnega bistva, če torej ni več nič drugega kot obzorje našega pogleda, ki pa ni določeno z razsežnostmi obzorja, temveč predvsem in morebiti samo s samim strmenjem, smo svet pravzaprav izničili. V svetu ni ničesar več, razen naše zavesti sveta; torej samo strmeči, zastavljeni navznoter. Ki pa ne strmi v svet, temveč vase. V stržen mu je položeno zrcalo. V njem se odslikuje in zatem odseva v svetu. Je trenutek spoznanja razlomitev tega zrcala? Se potemtakem tedaj zavemo

nesmiselnosti naše blodnje in v zrcaljenju sebe v svetu spoznamo umislek samozadostnega, egocentričnega individuumu? Svet vseeno izgine, če zapremo oči? Se torej moramo strinjati z zrcaljenjem?

Zastavljena vprašanja zahtevajo temeljit premislek in nato zanesljive odgovore, česar pa v tem trenutku ne zmorem, niti nočem. Sicer pa tudi ni namen tega premišljanja, da bi odgovarjal na vprašanja, temveč da bi jih zastavljal. V tem navsezadnje vidim presežnost umetnosti - zastavljanje vprašanj, ki so odraz razprtosti izmuzljivosti, nedorečenosti sveta. Zato si bom drznil zgolj zastaviti dvoj vprašanj. Vprašanja niso namenjena bralcu, temveč predvsem meni samemu. Potemtakem so spremljevalci in predvsem vzpodbujevalci ustvarjanja. S tem se dajejo bralcu. Kot iskalec resničnosti z upodabljanjem iskanja skušam zvabiti naključnega, mimoidočega bralca, da se mi pridruži na neki drugi, sebi lastni poti.

Fragment o negibnosti

Svet je prostor individuumove realizacije enkratne in neponovljive eksistence v vseh njenih razsežnostih. Erich Fromm razumeva člove-

ka kot bitje, razpeto med instinktivni mehanični vrojeni mehanizem - nagone, in sicer spolni nagon, samopotrjevalni nagon itd. - na eni strani in družbeno pogojene strasti na drugi strani. Bivanje je vseskozi frustracija oziroma težnja, da bi subjekt v celoti realiziral svoje strasti. Če mu je to onemogočeno, nakopičena energija postane destruktivna, obrnjena navzven ali navznoter. Vendar nezmožnost realizacije eksistence ni vselej pogojena z zunanjimi dejavniki, temveč so lahko ti tudi notranji. V začetku življenja biva človek v stanju izvornega hermafrodizma in šele odraščanje zahteva od njega, da se identificira zgolj z enim izmed polov. Svet se razlomi na dobro in zlo, temno in svetlo, angele in demone, moško in žensko. V izvornem stanju ne moremo definirati navedenih kategorij, temveč moramo dojemati svet v njegovi celotnosti. Zlo se vseskozi vzpostavi šele z antipolom - dobrim. Simbol prvinskosti je maternica. Če je subjekt obremenjen z materinskim kompleksom, se razplastitve ne more vzpostaviti.

Približal sem se bistvenemu delu razmišljanja. V danem trenutku se mi je svet razprl. Znašel sem se v brezmejni praznini. Ki začuda sploh ni bila prazna, temveč zapolnjena z

odbleski tisočerih svetov in brezštevnih možnosti bivanja. Zdelo se mi je, da to niso podobe, da sem se znašel v plazmi iz podob, da sem se kot zarodek znašel v maternici vesolja. V tistem trenutku nisem bil zmožen izbirati. Zdrsnil sem v negibnost. In potopljen sem bil v začetek časov. Vztrajanje v tej negibnosti bi zagotovo pomenilo smrt. "Bitje z dušo je živiti bitje. Duša je tisto živo v človeku, kar živi iz samega sebe in povzroča življenje. Zato je Bog dahnil Adamu živ dih, da bi živel. Duša z zvižčajnostjo in igrivo prevaro napeljuje lenobnost materije, ki noče živeti. Prepričuje v neverjetne stvari, da bi se življenje živelo. Če ne bi bilo gibljivosti in pisanosti duše, bi človek ob svoji največji strasti, ki je lenoba, padel v mirovanje." (Jung)

Vtopljenost v brezobličnost materije pomeni zastrašujočo zapadlost veliki materi boginji, rodnici in uničevalki svetov, pomeni nenazadnje, da sem tudi sam podlegel fascinirajočemu vplivu arhetipa. V tem primeru se numinozna in le delno vplivna struktura določenega človeškega ravnanja v celoti iztrga nadvladi zavesti in si podredi celotnost človekove osebnosti in življenja. "Ko se v življenju zgodi nekaj, kar se ujema z nekim arhetipom, se bo ta aktiviral in nastopila bo prisila ponavljanja, ki bo podobno kot instinktivna reakcija vztrajala nasproti razumu in volji ali pa bo pripeljala do konflikta, ki lahko naraste do patološke ravni, tj. do nevroze." (Jung) Zlasti, če je pri subjektu prisotna psihotična predispozicija.

Zdi se nam, da se v obravnavanem primeru zgodi natanko tisto, o čemer smo premišljali v začetnem delu tega prostega spisa. V sebi čutim prisotnost nekoga drugega; živi skozme in me v bistvenem presega, zdi se celo, da ne pripada meni, temveč da sam pripadam njemu, da sem zgolj odsev njegovih tisočerih obrazov, da je celotnost mojega življenja mozaik tisočerih v njem predvidenih načinov ravnanja. Se v zgoraj obravnavanem primeru zgodi, da si eden izmed aspektov tega bitja v celoti podredi vse moje življenje? In sem samo medij, skozi katerega živi večna struktura? Ki si podredi tudi

moje bivanjsko okolje, da je res samo odraz nečesa ne zgolj skrajno subjektivističnega, temveč celo samemu subjektu odtujenega? V svetu odseva celotnost mojega življenja in to odsevanja pravzaprav ni odsevanje mene samega, temveč nečesa v meni večno zapisanega?

Srhljiva spekulacija

Zavest, edino okolje naše eksistence torej (mislim celoto zavestnega in nezavednega), si moramo predstavljati kot barvni spekter, razpet med instinktom, rdečilom arhaičnega, načonskega ravnanja, in umom, nebesnim modrilom zavestnih odločitev, podvrženih volji. Obstoj instinktivne podlage našega ravnanja predpostavlja že preprosto dejstvo, da se človek vseskozi vede kot človek in ne kako drugače. Najdemo se med behaviorizmom in instinktivizmom. V iskanju razločnice med tistim, kar je v nas zapisano že od zdavnaj, in tistim, kar nas je naučila družba, si zastavljamo temeljno vprašanje: smo tabula rasa ali zgolj prenašalci sporočila.

Že dolgo vemo, da smo zlasti v telesnih značilnostih in določenih vrojenih načinih ravnanja predvsem prenašalci genskega sporočila. Vemo, da so nas ustvarili, da so nas rodili in da nas živijo geni, "temeljna enota reprodukcije je gen in ne organizem, kot je briljantno dokazal Richard Dawkins. Po njegovih besedah so telesa samo umrljivi in potrošni stroji za preživetje genov, ti pa so potencialno neumrljivi" (Van den Berghe). Zraven tega Dawkins opozarja, da moramo pri reprodukciji človeka poleg genov predpostavljati še meme. "Primeri memov so melodije, ideje, gesla, moda pri oblačenju, način izdelave loncev ali zidanja obokov. Geni se v družbi drugih genov množijo tako, da s spermo in jajčeci prehajajo iz telesa v telo, meme se v memski združbi množijo tako, da prehajajo od možganov do možganov. Proces bi v najširšem pomenu lahko imenovali posnemanje. Domnevam, da se drug drugemu prilagojeni kompleksi memov razvijajo prav tako kot drug drugemu prilagojeni kompleksi gen-

ov" (Dawkins).

Dawkins se ne gane z nivoja zavestnega in si reprodukcijo memov predstavlja nekako takole: "Če znanstvenik bere ali sliši za dobro idejo, jo pove najprej kolegom in študentom. Omeni jo v člankih ali predavanjih. Če se ideja uveljavi, bi lahko rekli, da se razmnožuje, širi od možganov do možganov." Se na takšen način reproducirajo tudi strukture določenega načina ravnanja, če predpostavimo, da ne smemo razmišljati zgolj in samo o zavestnih vsebinah, temveč moramo vzeti v zakup celotnost človekove psihe, zavestno in nezavedno? V tem primeru si moramo zamisliti, da s posnemanjem videnege zgolj zganemo arhetipsko strukturo in dopustimo, da nas uklene v večni krog nenehnih ponavljanj. Pravzaprav ali sploh imamo možnost dovoljevati ali pa si struktura vseskozi izbere

naše telo za svoje lastno reproduciranje, za svojo lastno eksistenco navsezadnje?

Robert Titan Felix

LITERATURA

BERGHE Pierre L. van der: Biologija nepotizma

DAWKINS Richard: Sebični geni in sebični meme

FRANZ Marie Louise von: Puer aeternus

FROMM Erich: Človekovo srce, njegov demon dobrega in zla

FROMM Erich: Anatomija ljudske destruktivnosti

JUNG Carl Gustav: Arhetipi, kolektivno nezavedno, sinhroniciteta

Narod, ki dela vse, od česar ima korist

Skrivnosti japonskega uspeha

Številke o gospodarskem vzponu Japonske so bile po drugi svetovni vojni nenavadno visoke, tako da je narodni dohodek na prebivalca od sredine 50-ih let rasel za več kot deset odstotkov letno vse do sredine osemdesetih let, razvoj pa večkrat označen kot čudežen. Znale so šale na račun japonskega posnemanja proizvodov, ki so bili že razviti v Evropi ali Ameriki v 50. letih, vendar pa je to le delček resnice. Znanstve-

niki trdijo, da gre skrivnost njihovega uspeha pripisati visoki stopnji izobrazbe, ki je posledica nenehnega dograjevanja znanja in izobraževanja, hkrati pa motiviranim in discipliniranim japonskim delavcem z visoko stopnjo zvestobe in pripadnosti. Prav zvestoba in visoka stopnja produktivnosti delovne sile sta bila ključna dejavnika pri gospodarskem razvoju države. Žal pa je bilo vse usmerjeno v gospodarski razvoj države, največkrat prav na račun družine, tradicije in človekosti.

Slabi pogoji

Geografska lega ni Japonski prinašala nobenih prednosti v preteklosti, saj je izrazito odmaknjena od pomembnih svetovnih tržišč (ZDA in Evrope). Šele z odprtjem kitajskega tržišča je Japonska nekoliko pridobila zaradi bližine tržišča pred ostalimi razvitimi državami. Prav tako je relativno revno obdarovna z naravnimi bogastvi z izjemo hidroenergetskega potenciala. Skoraj tri četrtine Japonske prekrivajo gorata področja in gozdovi. Demografski pritisk in prenaseljenost področja, ki skupaj meri nekaj manj kot štiri sto tisoč kvadratnih kilometrov sta velika, saj na tem področju živi preko sto petindvajset milijonov prebivalcev. Nenazadnje je precejšnja škoda utrpela zaradi vojne, saj je bilo uničenega 25% narodnega bogatstva. Vojna je tudi povzročila velik kaos v japonskem gospodarstvu, hkrati pa je pustila državo brez

kapitala in z omejenimi finančnimi sredstvi.

Kljub temu rast

Povojna rast japonskega gospodarstva je bila tako v začetni fazi precej odvisna od tuje gospodarske pomoči, predvsem od ZDA, ki pa so kmalu po letu 1950 to pomoč ukini- le. Istega leta pa je Japonska v svoj prid izkoristila korejsko vojno. Kmalu zatem je razcvet doživela tekstilna industrija, ladjedelništvo, proizvodnja tovornih vozil in televizij. Vse to je Japonski uspevalo predvsem zaradi obvladovanja tehnoloških postopkov, ki so bili po vojni razviti v Ameriki in Evropi (posnemanja), na drugi strani pa z znatnim vlaganjem v raziskave. Slednje je japonska gospodarska politika, pod pokroviteljstvom Ministrstva za trgovino in industrijo (MITI), spodbujala z davčnimi olajšavami, subvencijami in ugodnimi razvojni-

mi krediti. Tako je Japonska po številu patentiranih izumov takoj za ZDA. MITI je imel vodilno vlogo pri usmerjanju investicij in finančne podpore, pri zaščiti japonskega gospodarstva v obdobju prestrukturiranja in uvajanja novih tehnologij ter svetovanja gospodarstvu. Prispevki za obrambo dežele so bili minimalni in niso znatno bremenili gospodarstva, saj je bilo Japonski oboroževanje prepovedano. Država je s politiko visokih obrestnih mer ter nizko stopnjo socialne varnosti silila ljudi k varčevanju in s tem omogočala hitrejši pritok investicij v gospodarstvo.

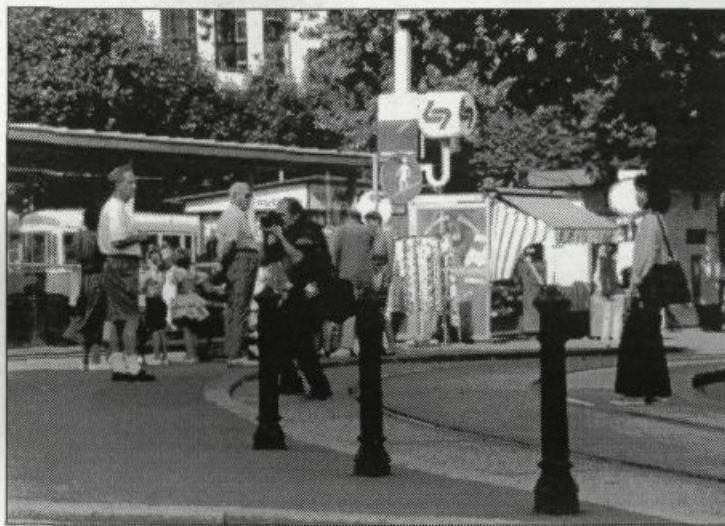
Varčen narod

Japonci se večkrat sprašujejo, kam naj investirajo svoje prihranke, da bodo po 55. letu starosti, ko bodo upokojeni, še imeli dovolj denarja za preživetje. Odpravnina, ki jo dobijo po koncu delovnega časa, je približno enaka pet do šest letni plači, povprečno pa živi vsak Japonec še vsaj petnajst do dvajset let. Najzanimivejša investicija je investicija v šolanje lastnih otrok, ki pa pomeni ogromno finančno breme in si ga lahko privoščijo predvsem višji sloji japonske družbe in le redki izbranci iz srednjih slojev. Priprava za vpis se začne že s tretjim letom starosti, ko so otroci poslani v poletno šolo, kjer jih šest dni v tednu po osem ur na dan pripravljajo na sprejemni izpit v posebne vrtnice, kamor se prijavi navadno preko 500 otrok, starih približno štiri leta, sprejmejo pa jih le kakih 30. Takšno poletno šolanje traja skozi vse njihovo šolanje, vse do vpisa na univerzo, stane pa tudi do 2 tisoč nemških mark na teden. Vpis na najboljšo univerzo pomeni zagotovo in stabilno službo po končani univerzi in dovolj denarja, da lahko preživlja starša v primeru, ko ti po upokojitvi nimajo dovolj denarja. V tem primeru je bila njihova zgodnja investicija v sinovo izobraževanje več kot povrnjena. Drugi si poiščejo lastni kruh tako, da po upokojitvi poskušajo opravljati razna občasna dela, če so jim ta seveda na voljo in tako dopolnjujejo prihranke in odpravnino pri boju za preživetje.

Nagnjenost Japoncev k varčevanju in izobraževanju je s tega stališča popolnoma razumljiva.

Tudi čudeži imajo svojo ceno

Filozofija, ki se je razvila po drugi svetovni vojni, je postavila v ospredje gospodarski razvoj in zanemarila humanost in druge človekove vrednote. Tako je izjemnega pomena vse,

kar vodi h gospodarskem razvoju. V celoti je ekonomskemu razvoju služil sistem šolanja. Mlade ljudi so usmerjali v različne poklice ne glede na njihove želje, pomembno je bilo le, da so služili njihovi gospodarski uspešnosti. Izobraženost je na Japonskem zelo cenjena in dosežki, ki jih dosegajo japonski študentje so nadpovprečni v primerjavi z ostalim svetom. Zelo izrazita je njihova vztrajnost, saj jih preko 90% maturira pri osemnajstih, v primerjavi s Francijo ali Anglijo, kjer jih ima manj kot 50% končano srednjo šolo. Veliko dijakov je vpisanih na t.i. juku šolo, kamor gredo po končani redni šoli, in se odvijajo v popoldanskem in večernem času. Juku v zadnjem letu pred vpisom na univerzo obiskuje kar 80% vseh srednješolcev. Za vsem tem stojijo starši, ki silijo otroke, da se udeležujejo teh šol, kar po eni strani kaže na visoko stopnjo spoštovanja znanja, po drugi pa neučinkovitost šolskega sistema in hkrati tudi že omenjena šibka socialna varnost ljudi. Zanimiva je tudi primerjava izobrazbe japonskih menedžerjev, med katerimi jih

ima kar 85% fakultetno izobrazbo, medtem ko jih ima v Franciji le 65%, v Angliji pa samo 24%. Izobraževanje se z diplomom ne konča in se nadaljuje skozi različna delovna obdobja posameznega delavca v že tako natrpanem delavniku, ki so mu Japonci podvrženi. Tako je uradni delovni čas za povprečnega japonskega delavca med 9 in 17 ur, po potrebi pa ga podaljša za kakšno uro ali dve. Najzanimivejše pa je, da

svoje pravice, za neodvisnost in možnost same skrbeti zase. V zadnjem času smo pričali oduščenju japonskih delavcev, kar ni čisto v skladu z japonsko filozofijo, da je bil japonski delavec zaposlen pri podjetju do upokojitve in da so tudi v križnih časih prej zmanjšali zaposlenim plače, kot pa jih oduščali. Spet so najprej na vrsti ženske, navadno le začasno zaposlene, ki se prve znajdejo na cesti v tovrstnih razmerah. Prav ženske so tisti vzvod, ki omogoča stabilnost moških delovnih mest.

Še je čas

Med pomembnejšimi problemi, s katerimi se bo Japonska v prihodnosti morala spopasti, je staranje prebivalstva, zaradi česar bo japonska družba izgubila delovni elan. Slednje pa bo zagotovo zmanjšalo napredek in rast japonskega gospodarstva. S podobnim problemom staranja prebivalstva se srečujejo skoraj vse razvite države, med katere spada tudi Slovenija. Tu ima pa Japonska prednost, saj njen pokojninski sistem ne obremenjuje gospodarstva v tolikšni meri, kot smo temu priča v Sloveniji. Kljub temu da se pri nas vsi tega problema zavedajo, pa se nihče ne upa karkoli ukrepati, saj so upokojenci pomembna volilna skupina, ki se ji nihče ne bi rad zameril. Kljub vsemu pa ima Slovenija veliko skupnih točk z japonskim gospodarstvom, saj je predvsem s trdim delom, inovativnostjo in le skromnimi naravnimi bogastvi ter precejšnjo izgubo trgov, upravičeno imenovana kot najuspešnejša novokapitalistična država. Verjetno pa bi bilo gospodarstvo z nekoliko več sodelovanja in manj slovenske nevoščljivosti bolj uspešno in odporno, s čimer pa bi lažje kljubovali sodobnim trendom nenehnega spreminjanja svetovnih trgov. Za to bi nam bili lahko dober zgled prav Japonci.

Aleksander Šinigoj

po službi navadno zavije v gostilno ali drugam po zabavo in slika postane bolj jasna.

Ni morda cena previsoka

Razvoj japonskega gospodarstva na področju proizvodnje, tehnologije, znanosti in umetnosti je Japonsko drago stal predvsem na področjih njene tradicije in družinskega življenja. Temelj družine je ženska, kateri je domala prepuščena vzgoja otroka, saj moža razen ob vikendih redko vidi. Ta namreč po natrpanem urniku in vseh stresih, ki jih doživlja v službi raje zahaja v gostilne, igralnice, javna kopališča ali k gejšam, kot pa da se vrača domov k nezadovoljni ženi. Te so velikokrat doma ali pa so zaposlene le za delni čas. Le 7% žensk srečamo med menedžerji in še manj med sodniki. Po končanem šolanju je v navadi, da gre ženska nekaj let v službo, nato pa se poroči in ima otroke, ki jih doma vzgaja in se vrne v službo šele, ko gredo otroci v šolo. Vendar se tudi ženske že nekaj časa borijo za

Nairobi. Poslovna, "high society" četrt.

Pastir ljudstva Turkana. Starost? Eh, kdo bi vedel.

V Keniji

Ko prideš dol, najprej opaziš, da je okrog tebe vse črno. In da je takšne robe, kot si ti, zelo malo. Bele, namreč. Tako je rojena prva frustracija.

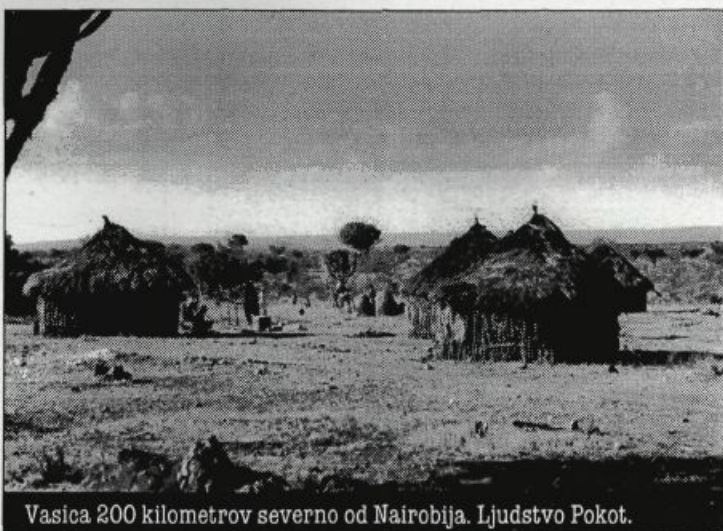
Poleg tega te črnuharji na ulici nenehno obletavajo, napol prosijo, napol grozijo, "mejk biznis vit mi" ali "kam tu maj ofis" in podobne oslarije. Seveda ti slej ali prej vdari ven. Tisto neumno vprašanje okrog rasizma, večvrednosti ali neenakosti. A ja, pa tisto o belem kolonizatorju, gospodu, ki je oblačil in vedril tod okoli, dokler ni prišel uhuru (svoboda) in ga 1964 pregnal. Vse to se ti naenkrat zruši na glavo. Prišteješ še svinjarijo na ulicah, še večjo svinjarijo v stranskih ulicah, še večjo svinjarijo na straniščih v (nekaterih) javnih lokalih, strah pred okužbami s hrano, sadjem, vodo in sploh vsem, česar se dotakneš, daš v usta ali vdihneš. Norišnica. Same fobije in predsodki. Zato se upravičeno vprašaš, kaj pri vragu sploh hodim sem, če me tukaj muči vse naštetu in še kakšno zamolčano, na primer aids? Na preizkušnjo je postavljeno vse leporečje o tem, kako smo vsi drugačni in vsi enakopravni, pa ebony and ivory, toget-

her we live in harmony, če se še spomnite tistega bebavega komada, ki ga skupaj prepevata Micheal Jackson in Paul McCartney, oba zelo bogata, predvsem pa zelo bela. Njima je lahko, leporečita iz studia, mi pa smo se znašli v dreku. Tako v trenutku največjega obupa, mešanice eksistencialnega strahu, občutkov krivde in napadov ksenofobije, nastopi čas za radikalno potezo, po kateri bo vse drugače. Posežeš v žep, izvlečeš priponko 'Vsi drugačni, vsi enakopravni', se ob pogledu nanjo zdeklariraš kot rasna manjšina, predvsem pa kot turist, od katerega vsi nekaj hočejo in ugotoviš, da ti je sedaj, ko so našel svojo identiteto, vse dosti lažje.

Nenadoma nisi več belec s črnim flekom kolonialne zapuščine, temveč turist, ki želi čim bolj napolniti fotoaparat in čim manj sprazniti denarnico. In je spet vse, tako kot smo si zamišljali, da bo.

Sploh pa, človek takrat še ne ve, da je zunaj Nairobija vse drugače.

V sredo smo se po štirih dneh velemestnega vrveža in večinoma očiščenih predsodkov končno zbasali na starega, dodatno opremljenega

Vasica 200 kilometrov severno od Nairobija. Ljudstvo Pokot.

najsttonskega mercedesa. Letnik 1975. Tovornjak, na katerem bomo v trinajstih dneh preživel ne vem kolikoli blaznih kilometrov vročine, peska, smradu, mrazu in vetra ter se sploh imeli skrajno fino.

Kenija ima pred ostalimi vzhodnoafriškimi državami to prednost, da premore vse afriške tipe naravnih okolij, od puščave, savane, polpuščave, deževnega pragozda in gozda do peščene plaže (le kakšen tip okolja je to?), njena najvišja gora pa se neha pri 5199 metrih. Seveda je gori sneg. Nisem prepričan, da to ve vseh njenih 30 in nekaj milijonov prebivalcev, ki pripadajo približno 50. različnim etničnim skupinam. Konec koncev višine Mount Kenye tudi mi nismo merili, temveč smo raje pogledali na karto. Smo se pa peljali mimo in gori videli snežno kapo, ki je prav takšna, kot na etiketi piva, imenovanega White cap. Je kenijske izdelave, tako kot Tusker. Slednjeg smo pili raje kot prvega in tudi dosti smo ga popili. Saj nimaš kaj preveč izbire - ali piješ ali dehidriraš. Nekateri med nami so pili celo kokakolo, čeprav je v Evropi (glej, glej, kako smo se v Afriki identificirali kontinentalno in ne nacionalno!), sploh povohali ne bi. Padel je še en predsodek. To slednje in ogled ne-katerih prizorišč znanstvenega do-gajanja s področja paleoantropologije je v glavnem bilo tisto, zaradi česar smo se odpravili v Kenijo.

In kaj smo videli? Če komurkoli to kaj pove, smo se vozili, jedli, spali, ogledovali, bili ogledovani, kupovali, spraševali, fotografirali, kopali, kopali, ustavljali, nagovarjali, bili nagovarjani v naslednjih prizoriščih: Nairobi, Ngong Hills, Olorgesaili, Mt. Longonot, Lake Naivasha, site Kariandusi, jezero Elementeita, Kitale, Lokichar, Loperot, site Kanapoi, Lodwar, site Nariokotome, fergusonov zaliv, jezero Turkana, Koobi Fora, Lake Baringo, Maralal, Samburu hills, Nyahururu, Kericho, Kisumu, Lake Victoria, Amboseli National Park, Mombasa, site Muguruk, Maseno, Džeda (Saudova Arabija), Rim, Trst, Ljubljana. Vse napisano se je zgodilo kronološko in je tako nesramno napisano zaradi pomanjkanja prostora, ki smo ga

raje odstopili fotografijam.

Sploh pa, zakaj in kdo se je odpravil na pot?

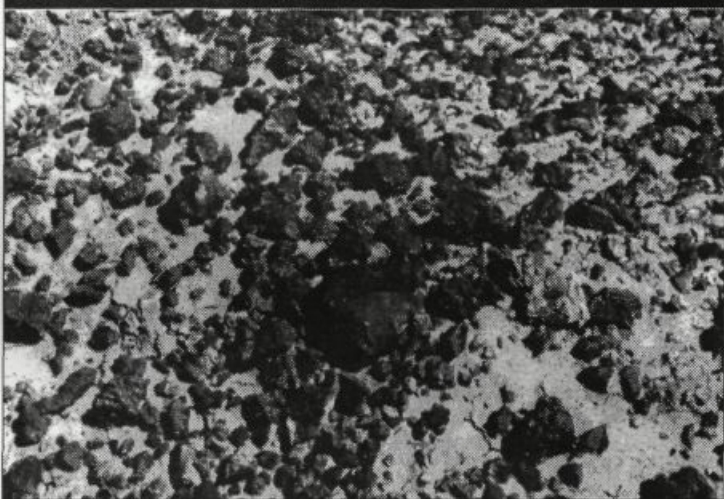
Skupina devetnajstih ljudi - dva profesorja, en organizator, en asistent, zdravnica, štirje televiziji, ostalo študenti filozofske fakultete - se je med zimskimi semestralskimi počitnicami odpravila na akademsko-turistično potovanje. Cilj je bil obiskati paleantropološka najdišča in muzeje v Veliki vzhodnoafriški prelomnici (Great Rift Valley). Pa še kaj zraven.

Posebna zahvala gre nekemu trgovlancu, brez katerega tega potovanja zagotovo ne bi opravili. Sliši na ime Iztok Saksida.

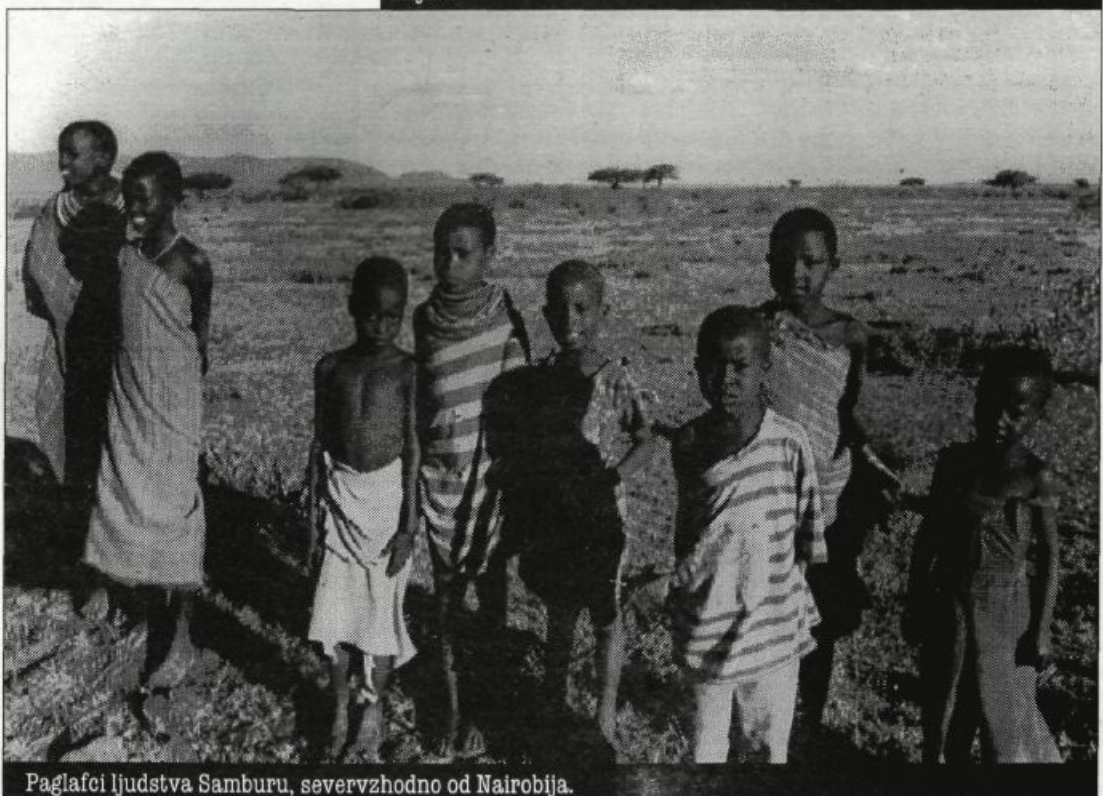
Borut Osonkar

Nairobi. Avtobusna postaja. Majhni busi se imenujejo matatu.

Najdišče kamnitega orodja. Starost? Eh, sitnica. Tri milijone let, +/- milijon.

Paglafci ljudstva Samburu, severvzhodno od Nairobija.

Poslednji izzivalec

Šah že od davnih časov spada med najbolj priljubljene igre na svetu. Čeprav so šahovska pravila ostala bolj ali manj ne, pa se je vse ostalo povezano s šahom vseskozi zelo spreminjalo, čemur smo še posebej priča v zadnjem času. Živimo pač v času informacijske družbe in tako tudi v šahu vedno bolj pomembno vlogo igra nujno zlo tega časa - računalnik. Računalniki v šahovskem svetu seveda že nekaj časa niso nikakršna novost, saj se je že v osemdesetih zgodilo, da je nek računalnik (*Deep Thought*) premagal vele mojstra, vendar pa se še ni zgodilo, da bi kak izmed njih v normalni turnirski partiji (40 potez v dveh urah) premagal najboljšega med njimi, svetovnega prvaka Garija Kasparova. Toda prav februarja letos je *Deep Blue*, izdelek IBM-ovega moštva premagal tudi to bariero. Kaj to pomeni za šah v prihodnje?

Kasparov je v dvoboju z *Deep Bluejem*, v katerem sta odigrala šest partij, sicer zmagal s 4:2, vendar je po dvoboju dejal, da je pričakoval lažji dvoboj, še posebej pa ni pričakoval poraza v prvi partiji proti trenutno najboljšemu šahovskemu računalniku. Resda je izgubil že kar nekaj hitropoteznih partij proti različnim računalnikom (*Fritz*, *Chess Genius*...), vendar pa v normalni turnirski partiji to po njegovih prejšnjih izjavah naj ne bi imeli možno. Kasparov je namreč v podobnih primerih prej vedno z lahkoto pre-

ma goval računalnike, med žrtvami pa je leta 1989 bil tudi že omenjeni *Deep Thought*.

Vsekakor velja *Deep Blue* trenutno za enega najbolj izpopolnjenih računalnikov na svetu, ki se v mnogočem razlikuje od svojih predhodnikov. Prva, vsekakor najbolj opazna lastnost je ta, da je *Deep Blue* kar 1000-krat (!) hitrejši od *Deep Thoughta*. V praksi to pomeni, da lahko v sekundi obdela 2 do 3 milijona šahovskih pozicij oziroma lahko v treh minutah (povprečni čas za potezo pri turnirski partiji) obdela 50 do 100 milijard šahovskih potez. Takšno hitrost so dosegli tako, da so v računalniku povezali 16 posebej za šah prilagojenih procesorjev, ki lahko pozicije obdelujejo paralelno, pri tem pa vsak procesor reši del problema. Na algoritmih za program dela ekipa inženirjev ob pomoči najrazličnejših šahistov že od leta 1989, tako da se algoritmi ne prestando izboljšujejo. Če k temu prištejemo še podatek, da je v računalniku shranjena zelo velika baza podatkov o otvoritvah in končnicah (vgrajeno je znanje za milijarde različnih pozicij v končnici z manj kot petimi šahovskimi figurami), potem seveda ne čudi izjava Kasparova, ki ocenjuje moč računalnika na rating med 2300 in 3000 ELO točk (odvisno od pozicije), v povprečju pa naj bi računalnik imel rating okrog 2700 točk. To je rating, ki ga dosega le najboljši vele mojstri na svetu.

Kako se torej postaviti po robu takšnemu super računalniku? Glede na to, da računalnik ne dela napak s kratkoročnimi posledicami in da tukaj ne moremo nikoli računati na kakšne psihološke faktorje, je potrebno stvari seveda postaviti nekoliko drugače, kot da bi igrali proti

človeku. Igra naj bi temeljila na dolgoročnem uspehu, saj je, če gledamo kratkoročno, računalnik zaradi svojih sposobnosti prav gotovo v prednosti. Tako ni dobro računalnika takoj napasti in odpirati pozicije, temveč je potrebno počasi pripravljati napad na naprotnika. Prav tako je potrebno tudi na pravi način uporabiti prednosti, ki jih ima človek pred računalnikom. To pa so izkušnje, intuicija, kreativnost, domišljija, prepoznavanje vzorcev, duhovitost ter ostale stvari, ki jih (vsaj za zdaj) ni mogoče vgraditi v računalnik.

Deep Blue se bo v naslednjih letih še prav gotovo zelo izboljšal in izpopolnil. Najbolj bodo k temu prav gotovo prispevale vedno večje hitrosti delovanja procesorjev (povprečje zadnjih let je podvojitev v dveh letih), še posebej bodo pomagale raziskave na področju paralelnih obdelav podatkov, ki bodo omogočale združevanje še večjih procesorjev, kot je bilo to možno do zdaj. Zelo se bodo izboljšali tudi algoritmi (počasi naj bi se pričele pojavljati še bolj konkretne oblike umetne inteligence) in tako nekateri že predvidevajo, da bo rating računalnika v nekaj letih okrog 3400 točk, kar je toliko več točk od Kasparova, koliko ima Kasparov več točk v primerjavi s povprečnim šahistom.

Ti dogodki, isto kot nekateri podobni v preteklosti, verjetno ne bodo vplivali na amaterski šah, bodo pa zato toliko bolj vplivali na profesionalni šah. Že nekaj časa računalniki zelo uspešno nastopajo na hitro-

poteznih turnirjih, kjer so kar nekajkrat zasedli tudi najvišja mesta. Vse bolj pomembno vlogo pa bodo odigrali tudi na klasičnih turnirjih. Pa ne le kot igralci, temveč tudi kot t.i. sekundanti, pomočniki igralcev. Znano je namreč, da je mogoče v redni prodaji kupiti skorajda vse dele za računalnik, kar pomeni, da bo v kratkem na turnirjih kar mrgolelo takšnih računalniških sekundantov. To bo seveda povzročilo nove zahteve, saj bo zelo težko kontrolirati morebitne prevare na večjih turnirjih (100 in več igralcev). Za vsako pozicijo nekega dvoboja na turnirju bo računalnik takoj izračunal najboljšo potezo, potrebno jo bo le še sporočiti dotičnemu igralcu. Tako se upravičeno postavlja vprašanje o bodočnosti takšnih turnirjev, prav tako pa tudi vseh ostalih tekmovanj na daljši časovni tempo. Še posebej, če bo v igri velik kup denarja.

Izkušnje, ki jih pridobiva pri projektu *Deep Blue*, bo IBM uporabil tudi pri reševanju številnih drugih vsakodnevnih problemov. Poleg vseh ostalih področij še posebej izstopajo medicina, poslovni svet in promet, kjer že sedaj ključno vlogo igrajo prav računalniki. To se bo v prihodnje le še stopnjevalo, pa če to hočemo ali ne. Žal ali pa tudi ne.

Andrej Krajnc

trofa in vsak pravi humor je črn." Ko se gledalec zasmeji ob grožnji holokavsta, se v polni meri zave grozljivosti situacije.

V drugo svetovno vojno je postavljen tudi skandinavski film Vse je dobro (Lust och fägring stor), ki je dobil srebrnega medveda za posebne dosežke, film sam pa ni nič drugega kot različica slovenske Ranfl-Ročančeve Ljubezni iz leta 1984. Režiser filma Bo Widerberg pa je dobil tudi nagrado modri angel, ki jo podeljuje evropska filmska in TV akademija. Od nagrajenih kratkih filmov je prvo nagrado požel ruski Prihod vlaka Andreja Šeleznikova, ki prikazuje vlak, ki drvi skozi rusko zgodovino tega stoletja, srebrnega medveda pa je dobila finsko-češka groteskna lutkovno animirana adaptacija Kafkove novele Vaški zdravnik.

Edina dva nagrajena filma, ki se vsaj dogajata v našem času, sta bila nagrajena preko glavnih igralcev: Anouk Grinberg za vlogo zaljubljene prostitutke v francoskem filmu Moj

cem, ki ga superiorno odigra Sean Penn, ter njegovo duhovno svetovalko, ki jo igra Robbinsova žena, Susan Sarandon. Film je po besedah avtorjev popolnoma veristično posnet, kljub temu pa ne skuša biti polemičen ali celo političen, saj je ponovna uvedba smrtno kazni ena najbolj vročih tematik v ZDA. Robbins je posnel senziativen, detajliran, precizno odigran film, v katerem poskuša prikazati obe prizadeti strani. Film se radikalno razlikuje od ekspresionizma mučnega kratkega filma o ubijanju nedavno preminelega Krzystofa Kieslowskega (za katerega Robbins trdi, da ga ni videl) in na prvi pogled niti ne skuša spreminjati naših opredelitev, kljub temu pa film večplastno prikazuje humane dimenzije spornega dejanja.

S podobno tematiko se ukvarjata vsaj še dva filma letošnjega Berlinala: veteran John Schlesinger je posnel precej mlačen triler Oko za Oko (Eye for an Eye), ki prikazuje družino, v kateri umorijo hčerko,

nekonvencionalnega obnašanja. Avtorji so iz 150 ur snemanja procesa, intervjujev in raziskav naredili dve uri in pol trajajočo dramo, ki sodi med viške festivala; pa ne zaradi morbidne privlačnosti ali primerjave s podobnimi, mnogo bolj notoričnimi procesi, marveč zaradi svoje tragičnosti, ki napeljuje ravno na omenjeno nezaupanje v pravni sistem.

Medtem ko je za ameriško kinematografijo vse bolj očitno, da obravnava kot ultimativno umetnost samo še umor, pa se britanska (razen socialno tempiranih dram kakega Leigha ali Loacha) duši v kostumih: filma Razsodnost in rahločutnost ter Richarda III sem že obravnaval, nisem pa še pisal o filmu Restavracija, ki prikazuje britansko zgodovinsko obdobje po smrti puritanskega Oliverja Cromwella v drugi polovici 17. stoletja. Film, ki zaradi pisanosti, nasičenega razkošja kostumov in barv sicer spominja na gibajočo se fresko, verno odslikava umetnost obdobja, ki ga zaznamujeta kuga in londonski veliki požar, predvsem pa skuša povleči vzporednice med takratno in našo dobo: hedonizem in nova odkritja; napredovanje medicine in kuga; velik razkorak med revščino in bogastvom, ter seveda večne teme ljubezni, pohlepa in ambicij, ki predstavljajo dramaturški okvir zgodbe. Film je predvsem paša za oči, odlikujejo pa ga tudi solidni stranski igralci: Sam Neill, Meg Ryan, Hugh Grant ter seveda Robert Downey jr. v glavni vlogi.

Devetdeseta zaznamuje tudi val visokoproračunskih priredb klasičnih grozljivk: spomnimo se samo Coppolove Drakule, Branaghovega Frankenstein, Nicholsovega Volka ter Intervjuja z vampirjem Neila Jordana. Film Mary Reilly Stephen Frearsa ta šopek dopolnjuje: gre za priredbo klasične faustovske zgodbe R. L. Stevensona Dr. Jekyll in Mr. Hyde, pripovedovane s stališča doktorjeve sobarice. V tej verziji igra doktorja John Malkovich, njegovo sobarico lesena Julia Roberts, Glenn Close pa je lastnica londonske javne hiše, kjer Mr. Hyde izbira svoje žrtve. Morbidno, temno in na žalost precej plehko.

Torej, ne gre si zatiskati oči pred dejstvom, da upravlja s takim festivalom mreža interesov in investicij, ki nemalokrat tudi zapečati usodo prenekaterega filma, toda z nagrajevanjem filmov, ki se izogibajo sodobnosti - pa tu ne gre za kakšne parabolne ovinke - se je letošnja žirija nevarno približala konzervativizmu ameriške Akademije, ki praviloma ne podeli oskarja filmom s perečo problematiko. Kakšna pot čaka nekaj prikazanih nominirancev v naslednjih mesecih, je težko napovedati; tolaži pa me dejstvo, da v Berlin tako ali tako ne prihajam zaradi tekmovalnega sporeda, marveč zaradi malih, napol anonimnih, zamolčanih mojstrov in iz spremljevalnih programov, ki jih ne bom videl nikoli več.

Gorazd Trušnovec

moški (Mon homme) ter Sean Penn za briljantno zadržano odigrano vlogo obsojenca na smrt v Robbinsovem filmu Dead Man Walking. Naslov filma Dead Man Walking pomeni v zaporniškem žargonu obsojenca, ki ga vodijo v eksekucijsko sobo, in je samo ena izmed ironij, ki jih raziskuje novi film režiserja Tima Robbinsa. Film je posnet po knjigi, ki jo je po resničnih dogodkih napisala sestra Helen Prejean, in prikazuje odnos, ki se v zadnjem tednu pred eksekucijo splete med na smrt obsojenim dvojnim moril-

osumljenca pa zaradi pomanjkanja dokazov izpustijo. Mati (odigra jo Sally Field, ki so ji na premieri podelili tudi častno Berlinsko kamero), ki predstavlja naraščajoč dvom Američanov v sposobnost legalnega sistema, vzame zakon v svoje roke in sama kaznuje morilca. Film Paradise Lost: umori otrok na griču Robin Hood, pa je dokumentarec o procesu v Arkansasu, kjer se zgodi- jo trije na videz ritualni umori, in ker zahteva konzervativna komuna zadoščenje, obsodijo tri najstnike predvsem na osnovi njihovega

Neuradno z zmerno oblačnostjo

Spremljevalni program 46. Berlinala sploh ni bil od muh. Definitivno pa je bil bolj klena, čudovita in kosmata zver od tekmovalnega. Nič novega, te trepljajo ko to končno ugotoviš. Festival živi očitno pač dve vzporedni življenji. Tekmovalni program proti spremljevalnemu pa neverjetno in vedno bolj ustreza razmerju 'visoke kulture' proti subkulturam. To smrdi iz vsaj treh razlogov:

Nagrade pobašejo filmi, ki so vedno bolj sumljivo povprečne predelave (pre)tradicionalnih epizod socialne in umetnostne zgodovine. Pronicljivi novinarji začnejo tako nemudoma nakladati o t.i. krizi posamičnih ali pa kar globalni krizi kinematografije. Tako govoričenje je precej stran od resnice, a ta smrad niti ne moti.

V tekmovalnem delu programa se mimogrede znajdejo filmi, ki bi zlahka sodili v spremljevalnega in obratno. Seveda organizatorji ali celo člani producerskega ceha niso tega mnenja. Moritz de Hadeln je tako v uvodu festivalovega kataloga prodajal fraze, da festival pač ne dela filmov temveč zgolj izbira med prijavljenimi in s tem zignoriral problem politično-kulturne institucije izbora. To je zadeva festivala in kredibilnosti njegove komisije, tudi ta smrad ne moti preveč.

Grda je tretja reč. Gledalec, ki pač nima možnosti obiskati festivala, je v popolni odvisnosti od selekcije festivalskega in distributerskega podjetja. Tako nima

prebivalec Kinshase, Vladivostoka ali Trbovelj skoraj nikakršnih možnosti, da bi videl film, ki se oholosti žirije ni zdel fascinanten, ekonomiji distributerjev ne dovolj varno dobičkonosen, pisuni pa smo ga recimo zavoljo arogance spregledali. To pa zasmrdi do neba. In verjemite, takšnih filmov bo tudi letos precej. Medtem, ko se v Ljubljani že sukata dostojna predstavnika celuloidnega glamourja Leejev Sense And Sensibility ter Sonnenfeldov Get Shorty, pa slabo kaže za vsaj dva nekam spregledana filma tekmovalnega dela Berlinala Extasis Mariana Barrosa in Lažnivce (Les Menteurs) Elija Chouraqui. Če kajpada ne omenjam Rodriguezovega kratkočasnega tour de forcea From Dusk Till Dawn, ki je bil verjetno prav zavoljo svoje wild-bunchevske mesnatosti zvito vtaknjen izven konkurence. Že sicer je jako čudno, da se je dotični burrito-fearless vampire killers-splatter, ki si ga bo Peter Jackson verjetno rade volje pogledal pred spanjem, sploh znašel v bližini tradicionalno purističnega tekmovalnega dela programa Berlinala. Kakorkoli že, tudi če damo tekmovalni del v stran, ne bo problem zapolniti preostalih nekaj tisoč znakov z žmohtnejšimi zanimivostmi iz preostalih, spremljevalnih odsekov letošnjega Berlinala.

Oba predstavnika italijanske kinematografije v Panorami Special (netekmovalnem delu uradnega programa) bi si zlahka zaslužila nastop v prvi ligi, kjer

se je sicer vrtel Vite Strozze Rickya Tognazzija. Italijani Maurizia Ponzija je topel, a ne pregret nostalgik, ki se peča s štorijami potnikov vlaka Palermo-Milano, ki v dobi industrializacije potujejo iz nerazvitega juga v objem obljubljenega pekla megalopolisa. Zgodbo, postavljeno v enega od vlakovih kupejev dvajset let nazaj, zaključí epilog v sedanjosti. Drugi, Il Cielo E Sempre Piu Blu Antonella Grimaldija takisto ne varčuje s številom zgodb, ki so sicer dovolj ritmično urejene. Film bi se dalo opisati kot kolaž anekdot fellinijevskih likov v kaosu postmodernega velemesta, od perverzno ciničnih proletarcev, romantičnega il postina, do družinskega očeta-poklicnega morilca, ali pa kroničnega depresivca-voayerja, ki cel film molče spremlja dogajanje, na koncu pa se zaluča s strehe. Brez skrbi, nobenega od obeh filmov verjetno ne boste videli v našem mestu.

Kljub neverjetno šibki zastopanosti vzhodnoevropskega filma (o češkem filmu ni bilo duha, o poljskem pa le nekaj sluha: Wajdova travmatična drama o poljskem antisemitizmu med drugo vojno, Wielki Tydzien pa je bila presamoumevno uvrščena v tekmovalni spored...) sta iz programa Panorame omembe vredna vsaj dva: madžarski in kirgiški. Madžarski je (mislim, da edini

festivalov) omnibus Szeressuk Egymast Gyerekek (Love Each Other) Pala Sandorja, Karolya Makka in Miklosa Jancsa. Čeprav je morda vizualno najekspresivnejša prva, Sandorjeva zgodba, pa je najbolj realističen (in najmanj gledališki) sarkazem Makkove Magyar Pizza, kjer je vzrok za masaker v srednje slabo situirani peštanski družini pizza quattro stagioni. Kirgiški Boranly Beket (Snowstormy Substation) Bakyta Karagulova je glede na obseg produkcije prepričljiv epski izdelek, z nemoralističnim naskokom na socialno politične konflikte v kazaškem zaselku ob železnici. Vsi mitični kosi pošteno dišijo po estetiki ruske filmske šole. Minimalistično in močno.

Ameriška kinematografija je prišla v program Panorame prodati štiri celovečerce. To bo najtežje uspelo Paramount Pictures s Schlesingerjevim Eye For An Eye, res povrženo thrillerijado, ki se ne poigra z nobenim izmed klišejev in ne izpelje nobenega izmed nastavkov. Izstopa kvečjemu glasba Jamesa Newtona Howarda. John Dahl se je v Unforgettable zelo posvetil psiho-travmatičnim dogodkom v glavi glavnega lika. Na tiskovni konferenci se je glasno čudil, da hodi toliko ljudi gledat njegove filme. Kljub nekaj kinematično

silnim sekvencam jih bo poslednjega verjetno videlo precej manj kot Red Rock West ali pa The Last Seduction. Randal "Grease" Kleiser je z družinsko gay melodramo It's My Party prepričal redke. Kljub temu mu ne moreš odreči toplih barv, dobre igre in poštene zaloge mastnih gay vicev. Še več, 'family reunion' zasnova (Big Chill sreča Longtime Companion) je zrežirana dostojno, glede na to, da je prostor dogajanja skoraj ves čas isti (gl. lik zve da mu zaradi stare okužbe s HIV ostane še dva dni življenja in pač priredi svojo poslednjo žurko...). Filmografija Brucea LaBrucea je daleč stran od lirične in homoseksualne erotike. S svojim zadnjim filmom, Hustler White, sicer igrano-dokumentarno sociološko odisejajo o delovnih aktivnostih prostitutov (hustlerjev) na legendarnem Santa Monica Boulevardu, je malce razočaral navdušence svojih hard-core gay mesarijad. Kljub njegovemu osebnemu opozorilu, da film zaradi svoje surovosti ni za vse, ne gre naprej od demonstracije analnega homoseksualnega odnosa, pri katerem zadnji partner uporablja štrcelj svoje desne noge. Predfilm Labrucovemu soft-porno-thrillerju The Monkey And The Engineer Jacoba in Toma Burckhardta je edina zadeva z otroškega dela

festivala, ki sem jo videl. Pa še to nehoti. Šestminutno animirano filmsko predelavo country viže Jesseja Fullerja (izvaja jo Marc Ribot) so namreč organizatorji uvrstili pred Labruceve film zgolj zato, ker baje ni ustrezala kriterijem Kinderfesta. Bah?! Sicer je bilo po mojem mnenju najbolj fascinirano in obskurno sranje videno v Panorami film Normal Love Jacka Smitha, sicer posnet leta '63. Film je v bistvu sequel 'eksperimentalne klasike' Flaming Creatures, zaradi predvajanja katere sta Jonas Mekas in Ken Jacobs pristala pred sodiščem. Smith je bil guru newyorške eksperimentalne filmske scene iz šestdesetih (Mekas, Jacobs, Andy Warhol in John Waters pa so njegovi sodobniki) in je v glavnem užival v mešanju glamourja in trasha, v Normalni Ljubezni pa nastopi v deliričnem skupinskem plesu po močvirnih poljanah kopica fantastičnih likov, ki se na koncu dobrodušno preplete v skupni orgiji.

Južnoafriški debut Ralpa Zimana Hearts and Minds je bil verjetno najboljši politični thriller festivala. V osnovi gre za biografijo člana apartheidovih 'death squadov', ki se poskuša infiltrirati v štab Afriškega Narodnega Kongresa. Razpad južnoafriškega političnega sistema postane njegova osebna

tragedija.

V odseku Internationales Forum je bil predvajan po mojem mnenju najboljši dokumentarec festivala Paradise Lost: The Child Murders At Robin Hood Hills Joeja Berlingerja in Brucea Sinofskega. Hudo močan 150-minutni kos 'cinema verite' brez naracije. Ob zvokih Metallice spremljaš proces in obsodbo treh mulcev iz West Memphis, Arkansas, sumljivo enostavno obtoženih brutalnega umora treh osemletnikov. Res impresivno.

Približna predelava Keruacovih 'The Subterraneans' z naslovom Subs tridesetletnega Rusa Gleba Teleschowa bi definitivno lahko sodil med tri favorite spremljevalnega programa letošnjega Berlinala. Šestinseddeset minut razsute beatniške poetike, bežnih obrisov zgodb in beboparskih fraz. Film, ki enostavno malo govori, a mnogo pove.

Med hitrejšimi hongkonškimi akcionerji bi morda veljalo omeniti Dao (The Blade) Tsui Harka, med počasnejšimi hongkonškimi lesbičnimi baladami pa morda niti ne Chinese Chocolate Yan Cui in Qui Chang.

Še tri neumnosti, ki jih filmski pisuni navadno neradi omenjajo. Najbolj trdno sem zaspal ob premieri Dovženkovega nedokončanega propagandnega filma Proščaj, Amerikal (posnetega 1949/50). Z največ istospolno

usmerjenimi skupaj si lahko sedel na premieri Labruceovega Hustler White. In še trije filmi (netekmovalnega dela) festivala, ki sem jih zamudil (pa mi je po trditvah kolegov zato lahko žal): Ubistvo S Predumišljajem (Jugoslavija/Madžarska, 1995, režija Gorčin Stojanović), Sexy Sadie (Nemčija, 1995, režija Matthias Glasner) in Tesis (Španija, 1995, režija Alejandro Amenabar). Če boste imeli priložnost, ne ponovite iste napake.

Boštjan Vrečar

Pripisi k fotografijam:

- 1.) Oliver Stone, režiser, in Joan Allen, glavna ženska igralka filma Nixon
- 2.) Tim Robbins, režiser filma Dead Man Walking
- 3.) Jack Lemmon, dobitnik nagrade za življenjsko delo, s soprogo
- 4.) Get Shorty: John Travolta in Danny DeVito
- 5.) Tim Robbins in Sestra Helen Prejean, avtorica avtobiografske knjige, po kateri je bil posnet film Dead Man Walking
- 6.) Julia Roberts kot Mary Reilly, sobarica Dr. Jekylla in režiser filma Mary Reilly, Stephen Frears(desno)

Ples in kamera - avtonomnost medija in žanra

Video/film dance festival, Kinoteka od 15. do 27. februarja letošnjega leta.

Preden se lotimo samega festivala se bomo dali poučiti Eliotu Caplanu, snemalcu Cunninghamovih plesnih filmov. Ni mu do strogega in suhoparnega, da ne rečem jalovega, fokusiranja/definiranja filmskega in video plesa. Je človek, ki ve, kako razmišlja in kaj vidi kamera in zna vanjo ujeti lik v gibanju, tako na odru kot na ekranu. Film, slikarstvo in ples so vplivali na njegov način snemanja in analiziranja plesa. "Gibanje je tisto, kar omogoča iluzijo gibanja na filmu. Torej je ples idealen za filmsko ustvarjanje, saj gibanje omogoča ples, prav tako kot film. Raziskovanje in razjasnevanje te vezi tvori proces ustvarjanja filmskega plesa. Razprave o cenjenju plesa na odru na eni strani in o njegovi vrednosti na ekranu se nadaljujejo. Kljub temu se mi zdi, da plesna doživetja tako na odru kot na ekranu obstajajo zato, da povečajo možnost plesnega izražanja."

Pa se lotimo tehničnih razlik in vprašanj o nasprotju med filmom in videom. Film se predvaja s 24 sličicami na sekundo, video s 30.

Glede plastičnosti prikazujeta različne površine in predstavlja ta prostor na dva zelo različna načina. Vsakdanja neresnica, ki se je razširila na večino sveta plesa, je, da je video ploščat, film pa ima več globine. Funkcija

tega, ali slika nosi prostor ali ne, je odvisna od tega, kako izrabiš ta prostor, plesalce, postavitev, namestitev kamer in še posebej razsvetljavo. Prostor mora biti osvetljen tako, da ne pokaže le plesalcev v njem, temveč tudi ploskve prostora, ki ga ti zavzemajo.

Postavimo temu ob bok misel, ki to mnenje lahko tako dopolnjuje, kot tudi ruši. Pascal Bonitzer v tekstu Video površina pravi, da "gre za površino videa, za neko ploščatost, ki ni pomankljivost, ampak konstitutivnost. Gre za zakon videa kot medija in plesa kot žanra, gre za odnose slike-perspektive in telesa-emocije. Telesa, ki so posredovana z deperspektivizirano video sliko so osvobodjena vseh emocij in ravno zaradi tega pri video plesu ne smemo iskati globine, globokoumnosti, emotivnosti itn. Pri videu zadošča čista površina. Video v bistvu ne potrebuje igralca, igralec je slika sama in ravno zaradi tega se zdi, da je virtualizirano plesalčevo/gibalčevo telo garant medialno-žanrskega sožitja videa in plesa. Skorajda si ni mogoče zamisliti bolj posrečene intermedialnosti kot je to pri videu in plesu." Avtonomija medija in žanra je torej zagotovljena samo takrat, ko noben izmed medijev/žanrov ne bo v podrejenem položaju.

Pri Caplanu opis tehnični detajlov z drugega zornega kota razsvetli predhodno razmišljanje: "Zaradi finih zrnc in natančnih

barvnih vrednosti ponuja film višjo stopnjo določljivosti, ki je kemična, medtem ko je video elektronski. Seveda to ne pomeni, da je en medij boljši od drugega. Različna sta, zato je pomembno, da koreografi, plesalci in tudi filmski ustvarjalci poznajo te razlike in so jih sposobni vizualno izraziti v svojem delu."

Eliot Caplan se strinja s tem, da mora biti koreografija jasno dokumentirana, kar lahko dosežemo z osvoboditvijo plesa v živo, kjer ga lahko ovirajo scena, glasba in kostumi. Vsi elementi, ki sestavljajo predstavo so enako pomembni in lahko škodujejo plesu. Vsaka komponenta predstave potrebuje svojo lastno vizualno rešitev. Da bi naredili nekaj več, moramo koreografijo torej razčleniti in preučiti, tako filmski ustvarjalci kot koreografi si jo morajo prilagoditi in priznati omejitev prostora kamere namesto prostora odra. Šele takrat je po Caplanovem razmišljanju dialog med umetnostima sploh možen.

Sam Caplan je delal tako, da je predstavo vizualno razčlenil. "Pravokotnik ekrana mi daje obliko, nato pa mi v tej obliki občutek in smer teže dajeta namestitev postav v tem prostoru. Če vem, kje je teža plesalca, mi ni treba natančno vedeti kaj plesalec natančno počne, dokler se ne najavi sprememba smeri njegove teže." Caplan zaključí, da kamera in koreograf potrebujeata drug drugega. Včasih resda ples usmerja kamero in obratno, gre za razmerje dejanja in jemanja v obeh smereh. Tako Caplan, Cunninghamov sodelavec. Seveda ne gre, da bi se mu popolnoma in brez zadržkov prepustili. V spoznavanju različnih zornih kotov, kontekstov so njegove izkušnje in njegov pogled dobrodošla. Ravno zato pa tudi gre pri Video/

filmskem dance festivalu.

"Na prejšnjih Video/Film Dance Festivalih smo videoples osvetlili z različnih zornih kotov. Videli smo, da je videoples obdobje filmske zgodovine, katerega pionirji so Maya Deren, Busbey Berkeley in Fred Astaire. S filmskoteoretičnimi razpravami in primerjanjem gledališkega s kinematografskim smo skušali raziskati njegovo specifičnost. Pokazali smo na pomen tega "žanra" za razvoj plesa. Iskali smo vzporednice z razvojem plesa v osemdesetih. Prav tako smo poudarili vpiv in pomen produkcije in vidikov distribucije ter opozorili na vse večji prepad med velikani videoplesa in off-stream neodvisnimi umetniki. S pripravo delavnice in predstavitvijo del videoplesnih centrov bi radi dokazali, da videoples ni samo hermetično slogovna vaja znotraj plesnega gledališča, ampak ostaja fascinanten tališni lonec, kjer se srečujejo različne panoge. Videodance je ples, je video, je film." pravi selektor programa in koordinator festivala Koen Van Daele.

Novosti 5. Video/Film Dance Festivala sta vsaj dve. Prva je predstavitev zgodovinskih plesnih filmov, ki so seveda pomembni tako s filmskega kot plesnega stališča. Plesni filmi Luisa Lumiera so bili posneti med leti 1897 in 1902. Videli smo film o baletniku Fullerju, španski flamenco v Plesu ciganov, štiri solo predstave Mary Wigman in film o "bogom plesa" Nižinskem. Druga novost je bila videodance delavnica pod vodstvom koreografa, plesalca in učitelja kontaktne improvizacije Marka Tompkinsa, katerega dela smo videli tudi letos v Kinoteki. Njegova dela so sam festival zelo popestrila in, če govorim v

svojem imenu, so predstavljala najizvirnejše primerke videodance. Omeniti velja Mostove in Razglednice, kratka filma, ki sta bila posneta v enem samem kadru, ki traja v realnem času in ki me je s preprostostjo pristopa in poslušom za vse sestavine tako samega filma kot naravnega okolja najbolj prevzel. Miniaturne mojstrovine, ki nas odtegnejo od nikoli končanih debat in dilem kaj je videodance. Pomembno je samo to, da imamo pred sabo zelo dobro umetniško delo, ki dimenzije časovne, prostorske in intimne geografije preljuje v enkratno mojstrovino.

Seveda ne gre spregledati dveh slovenskih videoplesnih novitet Povodnega moža in Narave Beso. Glede na to, da je bila Narava Beso Iztoka Kovača in En-knapovcev premierno prikazana pred festivalom se bomo bolj posvetili Povodnemu možu režiserke Urške Žnidaršič in koreografa Branka Potočana. Znano zgodbo s sladko grozljivimi pravljičnimi razsežnostmi so ustvarjalci, z estetskimi in dinamičnimi posnetki, vpeli v slikovito pokrajino solin. V toku videa in same zgodbe je bil presenetljiv preplet z realnimi razsežnostimi gostilniškega vsakdana, ki je neločljivo povezal Urškino zgodbo z nadrealističnim Povodnim možem in nas tako zaznamoval v bistvenih bivanjskih plasteh. Preživ fikcije v realnost zato, da se Urška končno sooči s seboj. Njena končna podoba ostane v spominu kot osvobajajoč let ali lebdenje (kakor vam drago) v šumečo tišino. Ko se grozljivo resnična pravljičnica sooči z nekompromisno udarnim gibom in radovednim očesom kamere.

Videli smo dokumentarni film o American Ballet Theatru, ki bi bolj sodil v dopoldanski nedeljski

umetniški program in oddajo DANCE + CAMERA, v kateri so znana imana plesa od Freda Astira pa do Merca Cunninghama razlagala videnja skupnih možnosti plesa in kamere. FOREVER koreografa Douglasa Wrighta in režiserja Chrisa Gravesa je eden redkih primerkov pravcatega plesnega filma, posvečenega prijatelju plesalca, ki je zaradi aidsa umrl. Uvodno razpredanje o prednosti videa, ki od telesa ne zahteva emocij in mu zgolj s podobo, s prenašanjem telesa kot slike omogoča nadgradnjo in izliv emocij, najbolj drži za pričujoči film. Prevelika količina preveč poudarjenih emocij je film razvodenela in dosegla nasproten učinek od željenega - prenasičenost. Z enim zamahom so hoteli ubiti velik oblak muh; hommage plesalca in prijatelju z odslikavo njegovega odrskega, realnega in domišljjskega življenja. Less is more je vodilo, s katerim se težko zgreši.

V predstavitev sodobne produkcije so sodili tako španski videi in plesni filmi, kot tudi filmi v rubriki DANCE FOR THE CAMERA/DANCE HOUSE, ki sta jih lansirala Britanski Arts Council in BBC. Prvi dan je bil v znamenju sodobnih video/filmov, ki ne sodijo v nobeno od rubrik. INVERNO 31:00:94 in MAN ACT sta primerka dveh zgodovinsko in poetološko različnih pristopov k skupni temi - mitologiji moškosti. Prvi sega v ritualno ekstatično obdobja lovcev in častilcev ognja, ki se daje na vpogled v neobdelanem, ekspresionističnem slogu prvinske moči in nagonov. Zato pa je drugi zavrt v mehko in žametnost rafiniranega videa, ki pa kljub temu ali pa ravno zaradi tega še toliko bolj presune z nemimi moškimi dialogi. Boj in moč, ki ju

ni mogoče tako učinkovito in polno prikazati ne z glasbo, gibom ali besedami. Kaj je močnejše od pogleda, od katerega se kljub temu, da trese kosti ne moremo odlepiti?

V poplavi rubričnih filmov se je samo navidez zgubila miniaturna VERY. V tem primeru so se zavedali moči vodila less is more. Črno-beli utrinek o nemoči kamere oziroma v tem primeru voayarističnega pogleda. Kako čez ozko lino loviti mične plesalke, ki delujejo kot da so prostorsko zgrešile, zamenjale vodne gibe za vrtnje. Ker njih nič ne gane in se ne zmenijo ne za kamero, ne za morebitnega tihega gledalca in občudovalca, se mora oko kamere v omejenih možnostih kolikor se le da najbolje sukati. Iskrivo. Pravtako nežen, na trenutke mehko čuten je TOUCHED Wendy DV8 Huston. Ples dotikov; roke na roko, dlani ob obraz, naključni in lačni gibi. Hitra in pronicljiva kamera, ki ji nič ne uide po principu: vse, kar bi hoteli vedeti o sebi, pa se niste upali pomisliti, da je skrito v malenkostih. V najmanjšem smo največji ali pa najbolj pravi.

DANCE FOR CAMERA je izbor filmov bolj in predvsem manj znanih avtorjev, kjer je bolj od izvedbe cenjen začetni vzgib, predhodni utrinek. Filski skeči z iskrivo grozljivimi razsežnostmi ljubosumne ostarele učiteljice plesa, ples fantika, ki mu pusta obala nudi več kot dovolj za razmah domišljije, popoldanska plesna čajanka upokojencev z zajetno disco jockerico, poetičen in abstrakten ples dlani, plesno odmetavanje snega, poplesavanje po pšeničnem polju na steni studia in tako dalje... Ples in film sta tu drugotnega pomena. Let's just make fun!

Nekje med art video-dancom in dance housom so lebdeli, ali bol-

je rečeno, so se namakali španski filmi; voda je namreč skorajda neizgledljiv element. Med filmom in gledališčem, med plesom in igro ali pa kar nekako samo njihova zmes vsega, to so španski plesni filmi. Pomembnost zgodbe, ki je skorajda vedno zaključena celota in redko pušča vsa vrata na stečaj odprta. Magične, nadrealistične zgodbe, ki si ples in kamero le sposodijo za dokumentarno pričanje ne samo geografsko pogojene svojskosti. Teme, ki se jih lotevajo so od koncentracijskih taborišč, do nadrealističnih vizij konca sveta, srteljanje strastne policistka na ljubega, ki je sicer gangster in ki dobesedno pleše na njene strele, dokler... do računalniško razstavljenega in zmiksane telesa in potem animiranega plesa....

Tako. Morebiti pa tudi za video/film dance velja: sto ljudi sto čudi? Odvisno od stopnje zahtevnosti po teoretiziranju, pikolovstvu ali free mind razmišljanju. Če si želite "zafokusirati" svoj pogled, potem držite pesti, da bo naslednje leto spet video dance delavnica... Do takrat pa veliko plesnih, filmskih in video užitkov.

Jedrta Jež

Viri in citati so iz članka Eliota Caplana, ki je bil objavljen v reviji Maska letnik 3, št. 1 (december/januar 1992/3) in iz članka Alda Milohnića, ki je bil prav tako objavljen v Maski letnik 2, št. 1 (18.3.1992)

Gregor Kamnikar: 10000 VALOV - prvi dotik

Dotaknil se nas je prvi val tišine iz skrite kamrice Gregorja K. Odškrtnil je zaveso "za osvežitev in prebuditev, za let, rušenje, bučanje in izgraditev". Reciklaža bistvenega, toda prezrtega, neuporabnega za končno umetelno podobo predstav(e)? Samoizpraševanje, nemi dialog telesa z odrskimi podobami, njegovimi in iztrganimi iz krikov drugih? Improvizacija na tišino? Lahko bi v nedogled pesniško in retorično razpredala kaj vse se je hotelo in realiziralo v zbranosti zadnjega dela Eburne, se metaforično spraševala in analitično odgovarjala in pri tem pazila, da se ne zalepim, da ne fokusiram srčike dogajanja. Zgrešila bi bistveno, pregoljufala valove, dvignila zastavico in poletela prostranemu morju v negotov objem.

V mislih se vrnem v Eburno, v udobno sedalce od koder sem budno lovila Gregorjeve zamahe po prostoru, med stoli in praznim okvirjem, se modro nasmehnila ko sem prepoznala geste in "feeling" ene od meni znanih predstav in ugotovila, da se ne splača obremenjevati z dešifracijo virov. Najbolše vodilo je (bilo): prepustiti se. Prepustiti se toku zavesti, pricipu razstave. V skladu z veliko mislijo o življencu: od resnice ni mogoče dobiti več, kakor vložimo vanjo. Beseda resnica je tu zamenljiva z lepoto ali pa predstavo v končni fazi... Tisto, kar me je zbudilo pri prostem teku dogajanja je, kot se je to zdelo z mojega zornega kota, oznaka poleg Gregorjevega imena - izvedba in koreografija(!). Postavila si bom naivo vprašanje, saj nekako moram napeljati na pame-

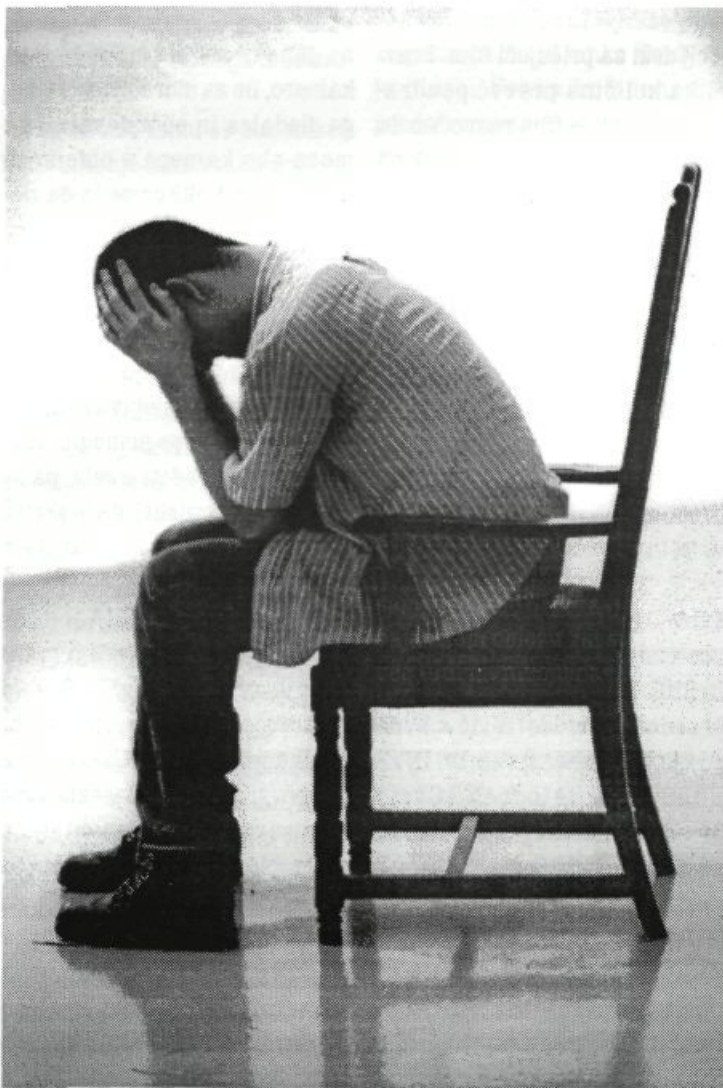
ten odgovor. Ali ni šlo za "prosto- točno" improvizacijo na sicer obstoječe predstave, malo globlje, malo čez ali pa povsem mimobežno? Postavi se vprašanje

sam; ne samo pri praktičnem, izvajalskem deležu razstave, temveč tudi na nivoju osmišljanja lastnega početja. Gregor se je s tem poskušal soočiti v tekstu IMPROVIZACIJA, ki je bil objavljen v Tribuni novembra 1994. Resda pričujoče pisanje ni nastalo kot komentar - odgovor na njegovo razmišljanje, ki pa se hkrati z nedavno razstavo predstave vendarle dopolnjuje v (četudi še ne povsem sklenjeno) celoto in prav zaradi te navezave se mi zdi nujno vsaj dotakniti obeh polov. Gregor se v tekstu ujame v lastno past; v

men. "Razlika (med improvizacijo kot delom narejenim v naglici, brez priprave in improvizacijo, ki se sicer spontano odvija, vendar z jasno določenim namenom in nejasnim ciljem - moje razumevanje Gregorjeve delitve) je vtolikanj, da mi nepredvidljivo (Gregorjevo slovenjenje improvizacije) pomeni, da ne vem točno, kakšen gib bom izvedel ta trenutek, ne-predvideno pa, da sploh nimam nobene predstave o tem, kakšen bo gib v tem trenutku." Gre za podvajanje oziroma nerazumljivo in nelogično razmejevanje enotnega pomena improvizacije. Gregorjevo razmišljanje se nagiba k dobrem starem dojemanju improvizacije kot nespregljivem členu v razvoju tako predstave, kot seveda ustvarjalca samega. Summa summarum je ustvarjanje samo nenehno improviziranje, iskanje, vreščanje in kotaljenje, strmenje, valčkanje my waya... Različne poti do enega in istega cilja? Kar je bilo razbrati tudi v primeru razstavljenih predstav, ki jo je izvajal (ne koreografiral!) Gregor.

Kakorkoli že za sam dogodek je seveda najbistvenejše, da se je zgodil, da se je Gregor iztrgal iz domače dnevne sobe in odškrtnil prvo(?) zaveso skrite kamrice. In se preveril. Prevetril. Napojil in naplaval. Izpostavil in postavil. In zraven tega še komu razpihal zaprašene dele. Neobremenjujoče za mimoidoče. Iskreno in pošteno. Brez balasta. Za tisti kratek čas, ko sem se dala ujeti v isti veter, laho rečem "le", da je bilo zelo prijetno in pomirjujoče. Zakaj ga nisem spremljala na celotnem mini Eburna festu? Hja, ljubi moji, vprašajte raje njega, zakaj se ni ujel v moje viharčke?!

Jedrt Jež

kako se koreografira oziroma urejuje/režira improvizacija? Je to potem sploh še improvizacija in kaj potemtakem sploh je improvizacija? Naivna vprašanja, ki pa si jih je postavil tudi Gregor

želji, da bi terminološko in pomenko razložil in razčlenil improvizacijo kot edini ustvarjalni princip se zaplete v nelogičnosti, ki branje le nepotrebno zakomplicirajo in prikrijejo osnovni na-

Deseto koreodramsko leto

Koreodramino intenzivno žarišče in njen impulz je, še enkrat ponovljeno, Damir Zlatar Frey. S svojim delom kontinuirano raziskuje in uprizorja slovenske dramatike. S svojo rekonstrukcijo besedilo oklesti predvsem besed, ki jih večinoma nadomestijo gibi, mimika, maska, kostumografija in glasba. Prav tako sama po sebi mnogo odkrije in zakrije scena, predvsem pa deluje kot fascinantni rekvizit, ki gledalca nemalokrat preseneti in prenese njegovo koncentracijo drugam od samega toka dogajanja. Pri Freyu je tudi scena živa in igra skupaj z igralci. Freyeva jubilejna sezona se je začela z rekonstrukcijo Dogodka v mestu Gogi. In kakor je bil nad prvo uprizoritvijo nad njo zelo navdušen kritik Andrej Inkret, je za drugo napisal, da je le še "groteskna lepota brez prvotnega čara". Goga v drugo ne doseže enako močnega estetskega učinka. Lahko si celo postavimo vprašanje, kdo je komu nastavlil ogledalo: ali Frey Gogi ali Goga Freyu?

Goga po Grumu, po Grumu Frey

V desetem letu delovanja je Koreodrama Ljubljana oživila do sedaj najuspešnejšo predstavo Dogodek v mestu Gogi, ki jo je po motivih Slavka Gruma ustvaril Damir Zlatar Frey - gonilo in duša tega teatra. Poleg režije je Frey prispeval tudi scenografijo in kostumografijo. Svoji predstavi je postavil v sakralno prostora, leta 1992 v Minoritsko cerkev v Mariboru in letos v Križevniško cerkev v Ljubljani. Premierni dan je bil 12. november tega leta. Leta 1992 je ta predstava dobila nagrado na Borštnikovem srečanju za najboljšo predstavo v celoti, kot se je to na letošnjem srečanju dogodilo tudi Lepi Vidi. K rekonstrukciji Goge je prispevala mnogo tudi Televizija Slovenija,

ki želi na kvaliteten način posneti predstavo in jo predvajati svojim gledalcem iz enostavnega razloga, ker si to predstava po njihovem mnenju zasluži.

Da gre pri Gogi res za rekonstrukcijo in ne le za ponovitev priča uvedba novega lika po imenu Nekdo drug in nov igralski ansambel, v katerem sta samo dva igralca iz prve postavitve. Sicer pa so Gogo, to zató, zaprto, s posebnosti in zavrteži naseljeno mesto, naselili Štefka Drolc, Vera Per, Mojca Partljič, Silvester

Djordevič. Spačeni obrazi živijo v prostoru in njihov videz najbolj ustvarja grozljivo atmosfero tesnobe in strahu. Kajti v nizanju prizorov s temi grotesknimi figurami, ustvarja jo nelagodje, saj ti obrazi s skrito dušo gledajo brez sramu vate in te njihove steklene oči preiskujejo. Frey je Grumov tekst nadgradil s pretežno vizualnim, gibe je zreduciral na posamezne ude, poseben ritem predstavi pa daje temna, bobneča in moreča glasba Laicbahov.

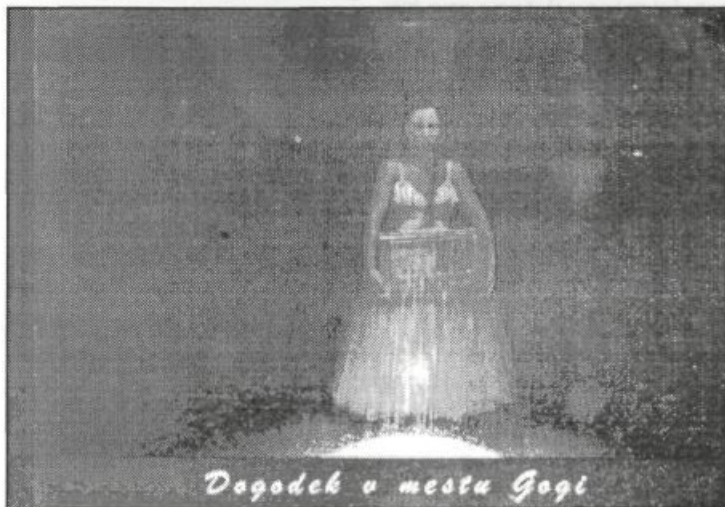
Večina dogajanja poteka v temnih kosekvencah, ko sledijo ekscentriki drug drugemu kot sence, živijo lahko le eden od drugega in obratno. Ti kolektivni prizori spominjajo na obledele fotografije, ko se ustavijo in vsak s svojim neponovljivim izrazom prisluškuje, pogleduje in privošč. Le redkokdaj se ti prehodi ustavijo in takrat smo priča individualnim usodam, ki jih prinaša Goga, ko prebivalci poskušajo izživeti svoje potlačene spolne

tume, se na sredini dogajanja odpre nebo in dežuje koruzno zrnje. Iz starlega radia se zasliši nežen glas, ki v času dogajanja stopnjuje samo akcijo. Vsi prebivalci Goge se skrijejo in dajo možnost, da se vendarle nekaj zgodi tudi brez njihove kontrole. Ključni dogodek je končan, ostane samo še razplet zanimiv za meščane, Hana si želi le še konca in odhoda iz te zatóhlosti. Goga se odpre v svet drugič. Hana odide. Dogodek v mestu Gogi se je končal in hkrati naj bi bila to kronska predstava za tip teatra slovenska koreodrama.

Karla Železnik

V jubilejni sezoni je Koreodrama poleg uprizoritev pripravila tudi nekaj spremljevalnih dogodkov, in sicer razstavo fotografij svojega sodelavca fotografa Gorana Bertoka, v prostorih kapelica na Kersnikovi, kjer je bila uprizorjena prva Koreodramina predstava. Sledi slavnosti koncert, nadalje Festival Koreodrame, v poletnih mesecih predstavitev po Evropi. Svojim najbližjim sodelavcem bodo podelili deset kipcev Venere ob jesenski premieri dramske freske Upor angelov, inspirirane z Grumom.

Marca je Koreodrama realizirala svojo drugo premiero v sezoni. Gre za himnično tragedijo Ivana Mraka Beg iz pekla. Uprozorjena je bila v Viteški dvorani ljubljanskih Križank, kjer se je Frey prvič srečal z dramatikom Ivanom Mrakom. Z likoma pesnikov Paula Verlaina in Arthurja Rimbauda je želel prikazati strastno-uničujoč odnos med dvema človekoma, ki ga pogojuje družinski in družbeni izvor oziroma njune predispozicije. Mrak je besedilo nadgradil z avtobiografskimi spoznanji in dejstvi ter kritično naravnostjo do sredine v kateri je živel. Mrak je živel na svojski način. Ni se podrejal pravilom časa in družbe, v kateri je živel in deloval. Frey pa skuša preko tega najti odgovore na vprašanje, kako funkcionira človek, posameznik v emocionalnem odnosu brez razuma. Kakšen je njegov odnos do sprejemanja lastne notranjosti.

Božič, Brane Grubar, Nina Skrbinšek, Violeta Tomič, Pavle Ravnohrib, Željko Hrs, Barta Bojetu, Janez Eržen, Milena Grm, Jadranka Tomažič in Draga Potočnjak.

In zakaj Goga Freyu ni dala spati. Zato ker Grum Freya enostavno inspirira in fascinira in mu daje možnost izražanja v frejevski in koreodramski maniri. Freyu samemu pa se zdi, da je Goga ključna za njegovo poetiko. Frey vidi Gogo kot zelo zaprto socialno sredino, ki jo strpa v hodnik z neštetimi vrati in okni, skozi katera se selijo Gogini introvertirani meščani, z močno izmalichenimi in izrojenimi obrazi, katere je ustvarila maska Mirjane

želje, kajti osnovno idejo drame je Grum našel v psihoanalizi in iz nje izhajajočih tipov z odklonom do normalnega in vsakdanjega. Višek dogajanja za Gogo in predstavo je spolni akt Hane in Preliha, ki jima je režiser postlal ne zrnju koruze (kakšna simbolika!), ko doživljamo brutalnost napadalca in žrtve, še posebno ko se vlogi obrneta in se Hana maščuje z nožem v roki ob vedno glasnejši glasbi. Lahko bi rekla, da se v tem prizoru Frey izživlja še posebej nad Hano.

Že sam začetek tega prizora najavlja nekaj posebnega. Po plesu v čast Hani, ko se prebivalci še posebej uredijo, Frey jih obleče v baletne kos-

Tišina v templju gledališča

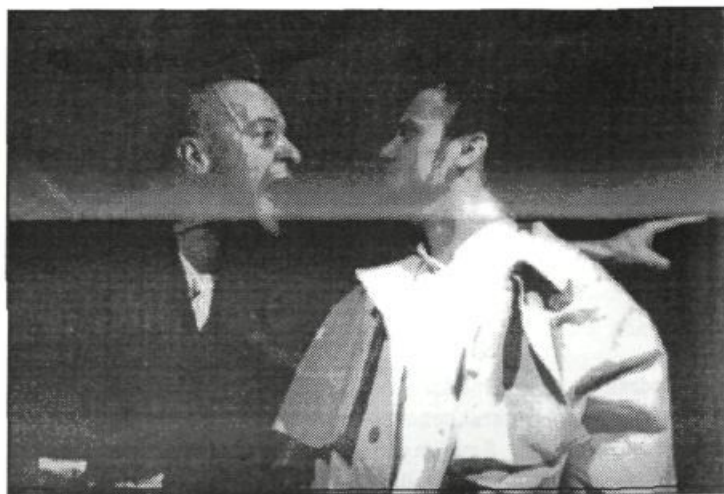
Vse poti ne vodijo več v Rim, pač pa v Mladinsko gledališče, ko tam uprizarjajo tišino, avtorski *Silence Silence Silence* režiserja Vita Tauferja. Če ste si ob *Tartifu* ali *Psihi*, nastalih po dramski predlogi Andreja Rozmana - Roze rekli: "Hočem še," ali postali ob Ionescovi Plešasti pevki v preobleki goriškega gledališča nenaden navdušenec Ionescovega antiteatra, ste Tauferjevo novo delo skorajda obvezani videti. Čeprav *Silence* niti na daleč ni predstava, podobna tistim, kakršne je delal do zdaj. Gledalca namreč dokončno presune šele kasneje, ko med videnimi podobami išče skupno nit, s katero bi jih smiselneje povezal v celoto. Če je pri prejšnjih predstavah Taufer še izdatno igral in prisegal na moč humorja in zabave, ki uspe učinkovito zamegliti temeljno sporočilo in le-tega pretanjeno skrije za ozadje, se s *Silence* vrača k prikazovanju in dokazovanju svoje otroške ustvarjalne radovednosti in inovativne gledališke strasti.

Laik bi na prvi, površni pogled gladko pritrdil domnevi, da Taufer s to predstavo pristavlja lonček k tolikokrat izraženemu hommažu Edwardu Gordonu Craigu, ki je ena teoretskih črnih ovc, ob katerih se večini že vnaprej naježi koža. In dejansko gre za gledališki dogodek, ki presune s svojo zvestobo idejam tega angleškega režiserja in enega temeljnih teoretikov, ki so poskušali ustoličiti idejo o gledališču, ki naj za svoj obstoj ne bi potrebovalo ničesar drugega kot samega sebe. Vendar gre tokrat bolj za nadgradnjo te podstat, ki postaja do svojih temeljev

zlagoma upravičeno vzvišena. V Tauferjevi domnevni zvestobi najdemo namreč preveč lukenj, ki nas od nje odvrnejo. Skrajno aketsko scenografijo, ki se dejansko dinamično spreminja, pomaga ustvariti avtentični material kot papir, kamen, opeka - kot je učil Craig. Zaukazana in prikazana je vladavina tišine - kot si je želel Craig. Toda ena Craigovih temeljnih teoretičnih misli je bila ta, da gledališka predstava kot stvar konsistentne celote ne sme biti sestavljena iz prizorov, in to Taufer spodbija. Pred nas naniza pet izsekov, sestavnih delčkov zgodbe...o nastanku sveta...ali pa tudi ne, čemur se jasneje približaš šele ob koncu. Kar dela predstavo boljše od marsikaterere, je to, da vsega, kar sporoča, ne ponuja na krožniku, temveč odpira slehernemu gledalcu prosto pot neomejenih možnosti, na kateri si lahko ustvari kakršnokoli razlago, za katero zmore povezati vse niti, ki se mu ponujajo.

Osvežujoča, čeprav za marsikoga moreča, vsekakor pa laže doumljiva od posvečene, a gledališkemu občestvu veliko teže, če že ne povsem nerazumljivaje umetnost Paola Magellija, ki v gledališevih ustih ob koncu svoje paralelne postavitve Sofoklovega in Müllerjevega Filokleta ohrani grenkobni okus, ki dolgo nikakor ne izgine. Magellijeva predstava porodi v gledalcu dvom, ali je ves ostali svet res tako drugačen od tebe, ki se ti o smislu in globini prikazanih simbolov še sanja ne. To se zgodi, ko se srečaš s prenapeto teatrsko umetniškostjo.

Gledališče je zmeraj težilo k ek-

skluzivnosti, nekateri bi uporabili celo besedo spektakel. K iskanju nečesa novega, drugačnih predstavitev in oblikovnih načinov eksperimentalno gledališče teži sploh v sodobnejšem času, saj to od njega zahtevamo že razvajeni gledalci, ki nos veliko raje, kot da bi ga prepustili sozvočju s prešernim nasmehom, impozantno zavijamo. Prav to je bil razlog za revolucionarnost Petra Handkeja, ki ga je nezadovoljstvo z ustaljenim, topim gledališčem, ki skuša vse razložiti na čim jasnejši način, sililo k dramskim marginalijam. Tako so nastale igre, v katerih namesto dogajanja nastopa samo govorjenje; neme igre, v katerih so vsi akterji, čeprav več kot poskočeni, prisiljeni ostati gluho nemi; igre, ki jih sestavljajo sama vprašanja... To, kar počne Vito Taufer, pa je po svoji kvaliteti prav tako in vsaj tristo stopnic pred kakšnim arhaičnim načinom postavljanja Jeana Anouilha, kot so nam ga pred kratkim tudi v Ljubljani prikazali gostujoči celjski gledališčniki v režiji Dušana Mlakarja.

Ni hujšega kot gledati predstavo, že takoj po začetku predstave samo še željno čakaš konec. To je gledališče brez duše, samovšečna onanija, delana za prav takšne gledalce - nezadovolj(e)ne ljudi brez duše in polne masturbacijskih nagnjenj. Žalostno je, da uspejo Celjani v tovrstni vrolec

razduhovljenosti privabiti dve mladi igralki iz cveta zadnjih igralskih generacij, ki so preživele igralsko akademijo. Njima sama tega ne gre očitati, saj lahko nujna po oskrbetju lastne eksistence človeka privede še do veliko hujših stisk, sploh če ni imel priložnosti izkusiti toliko bolj vabljevega valovanja igralske strasti, kakršno je prisotno v avantgardnem teatru. Tako pristane na ekonomski azil v gledališču, temelječem na večnem, statičnem in neiskrivem obnavljanju starih obrazcev, v gledališču rutine, kije svoje poslanstvo zanemarilo. Močno dvomim, da tisti del mladine, ki dandanes zahaja v gledališče, takšni umetniški ekskurzi sploh ganejo. Dvorano prej napolni ljubljanska gledališka srenja na čelu z nekaj eminentnimi kritiki in študenti AGRFT, za katere spada ogled tovrstnih predstav skorajda med dolžnosti bodočega poklica.

Da so ljudje pripravljeni požreti marsikaj oziroma odločno preveč, pokaže že drobno dejstvo, da je nekdo kot Peter Handke sposoben do zadnjega kotička napolniti Dramo SNG, občestvu prebrisano in persona vreči kost, okoli katere so se pripravljene malodane zgristi ter jim na koncu opeharjenim prebrisano pokazati hrbet. A pustimo zdaj to ob strani! Mnogo smiselneje se mi zdi s tišino dati hommage teatru, kakršnega imamo radi.

Primož Jesenko

Osebna epifanija

Knjiga pesmi Iztoka Osojnika z naslovom *Klesani kamni* (Založba Obzorja, Maribor: 1995) z metaforično zgovornostjo in z jasno liričnega razodetja priča o silovitem pesnikovem naporu, da bi se dokopal do skrivnosti biti, do misterija življenjske sile, ki nas tiho, a neodjenljivo žene, da vztrajamo taki, kakršni smo, popolni le v svojem nikoli uresničenem hrepenenju po popolnosti, tudi pred obličjem radikalnega zla in uničenja, tudi pred obličjem globokih tektonskih sprememb, ki zaznamujejo zemljevide naših novonastalih dežel, a tudi --- kako bi lahko bilo drugače? --- zemljevide naših zbeganih duš.

Kajpada se pesnik ne more in noče izogniti nekaterim stalnicam svoje simbolne pokrajine, po kateri potuje njegov večno nemirni, zvedavi, a tudi vedno bolj vaze zazrti lirični duh: tu so pustolovska potovanja skozi svetovna mesta, tu ja topografija gora on rek, parkov in ulic, tu je ustvarjalna spodbuda drugih pesnikov on mislecev, skozi

katere vodi pesnika njegovo iskanje notranje skladnosti, v kateri bi se lahko --- za hip, za bežen utrip --- zasvetila obljuba absolutne resničnosti, se pravi, božje prisotnosti. To prisotnost pesnik doživlja na --- smeli bi reči --- mističen način, na način neposrednega vstopa v "stvar samo", ki se izmika neposredni govorici in si išče pot v podobe, simbole in namige, po katerih prepoznavamo visoko individualizirano in od sleherne religiozne institucije ločeno izkustvo. V tem smislu ne bi bilo pretirano reči, da Osojnik v svojih najboljših pesmih črpa iz dolge in žlahtne tradicije mistično-asketskega liričnega glasu, zaradi katerega so imeli težave in probleme s svojimi religioznimi institucijami taki velikani disidentskega duha kot sta na primer katoliška ekstatika sveti Janez od križa in Tereza Avilska, pa tudi islamski pesnik Rumi.

Z vidika simbolne topografije pa je prišlo do spremembe, do izčiščenja in do zožitve: razgibani zemljevid Osojnikovih duhovnih in geograf-

skih potovanj namreč nima več tiste nekoč za njegovo estetiko tako bistvene zveze s raznovrstnimi signali zunanje stvarnosti, saj se zdi, da polagoma, a iz knjige v knjigo vedno bolj zanesljivo, odkriva najpoprej ravno brezbrežne pokrajine metafizičnih dilem v lastni duši. Osojnik očitno ne potrebuje več energetske razpršenosti in nekritičnega kopičenja vtisov, vzponov na komaj dostopne vrhove in preizkušanj telesne vzdržljivosti, s pomočjo katerih se je na začetku svoje bogate pesniške poti poskušal v izzivanju zunanjega sveta nemara le dokopati do smisla lastne eksistence.

Ne: zdaj je njegova pesniška pisava mnogo bolj osredotočena, lirično zgoščena, metaforično bolj "izklesana" in hkrati osvobodena izpod plasti deskriptivnega balasta, hkrati pa je postala tudi mnogo bolj stroga do enoznačnih ugotovitev in moralnih vzklikov. Zdaj je njegov iščočji napor večinoma usmerjen v to, da bi v kamnitem zidu na poljani, v cvetovih slive, v nevihtnem dežju in oblikah oblakov, ki jih pozorno zaznava njegov ustvarjalni čut, odkrival prvinke poteze epifanije, se pravi, individualno razodetje neugasljive svetlobe, ki nas neskončno presega. Z drugimi besedami, vibracije svojega kontemplativnega, z bibličnimi psalmi in molitvami navdihnjenega jezika se trudi prignati do tiste točke, na kateri bo zmožni ne le oddaljeno slišati, ampak tudi kar se le da nazorno --- zase in za bralce ---

opisati "drugačen glas, nedosegljiv človeškemu ušesu".

Zdi se, kakor da je Iztok Osojnik, ta nekdanji nadvse razigrani bard svetovnih meridianov in anarhične svobode, pod pritiskom zla balkanske vojne in nenadne zavesti o minljivosti eksistence ter usodne krhkosti naših življenj, ki jih vojna pri- naša, zdaj v klesanih kamnih pogumno stopi na samorazkriva- jočo se pot "boječega zaupanja", kot se glasi naslov ene od pesmi.

Stopil je torej na pot tistega metafizičnega zaupanja, ki nam prišepetava, da utegnemo živeti smiselno takrat, ko v naših potrhih sreih vendarle raste prostor za milost, s katero je nemara le mog- oče preseči samoto in obup post- katastrofičnega sveta: milost spoznanja o ljubezni, ki je ne more- mo doumeti, a jo lahko priključimo vedno znova, saj pesnik ve, da "ni- koli ne bomo izmerili najbolj globoke od vseh ljubezni".

Kljub temu pa mu pretanjenost lirične govorice jamči avtoriteto tiste izvirne, neponarejene in sa- mogibne osebne izkušnje, spričo katere lahko --- enostavno, lepo, zrelo --- zapiše svoj na novo odkriti credo: "Nespretno, a zelo jasno lju- bim".

To je knjiga duhovne zbranosti in modrosti telesa, izpovedne sile in pristnega doživljanja, v katerem se prepoznamo vsi, ki nam ni vseeno, kako ljubiti in kako biti.

Aleš Debeljak

DRESSING - OBLAČENJE

Na sončnem rumenem kavču sedi- jo tri prijateljice obleke in klepetajo o mimoidočih, ki si ogledujejo razstavo - z navdušenjem, distanco ali negodo- vanjem. Ne, zadnji najbrž ne bi niti vstopili v galerijo ANONIMUS od 3. do 19. marca 1996, ko je v njej postavil na ogled svoje stvaritve MATEJ ANDRAŽ VOGRINČIČ. In kombinacija treh veselih sedečih pisanih oblek, s pripadajočimi čevlji seveda, se je res imenovala "Klepet".

Mateja, drugače tudi študenta umetnostne zgodovine na ljubljanski Filozofski fakulteti, najbolj poznamo

po njegovi veleslavni oblečeni hiši, ki je živela jeseni 1993 na Gallusovem nabrežju ob Ljubljani. Zapuščeno staro hišo št. 31, edino grdo račko v ulici lepih polnih hiš, je oživel. Namesto fasade jo je oblekel v stare obleke, ki jih je zbral pri prijateljih, sorodni- kih in znanih. Da je ni več zeblo. V njej že dolgo niso več stanovali ljudje, da bi jo gledi. In zanjo je veljal povsem običajen človeški oblačilni red: čisto spodaj čevlji, nato krila in hlače, zgo- raj pa srajce, plašči in suknjiči. Ko jo je slekel, je obljubil, da ni zadnja oblečena hiša, ki smo jo imeli priložnost občudovati. Ves proces je (končno le) dokumentiran tudi v knji- gi KROJAČ ZA HIŠE-TAYLOR FOR

HOUSE - MATEJ ANDRAŽ VO- GRINČIČ s priloženim šiviljskim pri- borom: naprstnikom, žebličkom in delčkom (srečnim centimetrom) šivil- jskega metra, ki je mimogrede njegov stalni spremljevalec okoli vratu, tako kot so spremljevalci nekrojaških ljud- ji rute in šali.

Začelo se je že dolgo pred hišo. Nalepil je srajco na kovček. Risal je po kravatah, srajcah, nogavicah... Zavezal si je mamin čevlji namesto metuljčka okoli vratu. Hladilnik se je prelevil v omaro, poštni nabiralnik v polico za telefon, kopalna kad v kana- pe... Potem je prišla hiša. In po hiši manufaktura za oblačenje sadja: "Le

Coco Fruitwear". Na Prešernovem trgu sta z Vukom Čošičem odprla stojnico, kjer so ljudje oblačili sadje, katerega pred uporabo ponavadi slečeš oziroma olupiš. Kaj ni nespodobno, če je sadje golo? Vitkim bananam pristojijo vsakršna oblačila. In niso bile muhaste manekenke, tudi če si jih oblekel v pižamo in poslal spat.

In zdaj čakamo na naslednjo oblečeno hišo. Ali pa morda čisto nekaj drugačnega...

Tanja Mezga

Prva dama FV-ja

Gramofonska založba, distribucija in koncertni organizator FV ostaja najagilnejša tovrstna organizacija pri nas. Poosamosvojitveni čas morada ni najbolj naklonjen trgovanju z rockovsko glasbo domačega izvora, vendar direktorica FV-ja, Monika Skaberne z neomajno voljo podira vse pregrade. Številni izdani CD-ji ter koncerti domačih in tujih skupin so dokaz, da je jamranje in apatija na tem področju domena tistih, ki le čakajo, da se bodo stvari morebiti začele dogajati same od sebe. Povsem neprofitni značaj ji omogoča samostojno izbiro glasbenih izdelkov, ki so jih in jih še bodo realizirali pod svojo zaščitno znamko. Kako jim to uspeva, z neustavljivim zanosom razlaga Monika Skaberne.

T Kako je pravzaprav založba FV nastala?

Založba FV je nastala leta 1985 in to predvsem po zaslugi Borghesije. Oni so takrat vzdrževali disko FV in gledališko skupino FV 112/15 in kot glasbena skupina oziroma projekt so potrebovali založnika; dobiti založnika pa je bilo v tistem času praktično nemogoče. Neodvisnih založnikov še ni bilo, medtem ko RTV in Helidon nikakor nista izdajala takšne vrste stvari. In zato je Borghesia ustanovila še založbo in najprej izdala svojo ploščo Ljubav je hladnija od smrti in video kaseto Tako mladi. Kmalu zatem je izšel še singel Tožibab in kompilacija Hard Core Ljubljana.

T Sam težko verjamem, da se FV financira samo od prodaje plošč in dobička pri organizaciji koncertov?

Od prodaje plošč se zagotovo ne moremo financirati, glede na to, kaj izdajamo in v kakšnih nakladah. Povprečen izračun stroškov pri izdaji

plošče je približno 10 tisoč nemških mark in če prodaš od tega 300 izvodov, 200 jih vedno razdeliš v promocijske namene, in če jih prodajaš po 30 mark, potem ni računice. Poseben problem tu predstavlja razpad Jugoslavije. Prej smo imeli dobro distribucijo po vsej Jugoslaviji. Ko sem pred kratkim delala izračun, kolikšen delež se je tedaj prodal samo v Sloveniji, sem ugotovila, da le slabih 5 odstotkov. Vseeno smo v zadnjem letu oziroma dveh izdali veliko plošč in organizirali mnogo koncertov. Zato ne bom tarnala zaradi pomanjkanja denarja, ker se mi zdi, če si dovolj priden, je možno piti do denarja. Manj ga sicer dobimo od sponzorjev, ampak tu obstajajo SOROŠ, Urad za mladino, Ministrstvo za kulturo, Mestni sekretariat za kulturo. In če vztrajaš, te nekako uvrstijo v svoj "file" oziroma v program financiranja. Denar torej ni več tako grozen problem.

T V poduk ostalim?

Ja, ravno to sem hotela poudariti. V poduk založbam, organizatorjem, izvajalcem, komurkoli. Težava, ki jo vidim tu v Ljubljani na splošno, je prostor za koncerte. Obstajata v bistvu le dva prostora, ki sta primerna za koncerte. KUD France Prešeren ima dve slabe lastnosti; da je že sedaj zaseden tja do sredine maja, se pravi, da moramo vedeti za datume že dovolj vnaprej, druga stvar pa je, da je vseeno premajhen za določene koncerte. Drugi prostor je bunker, ki je spet za določene koncerte premajhen. Tretjega prostora trenutno ni, v K4 se je z novo postavo težko dogovoriti, ker še ne vedo, kaj bi rajši organizirali, koncerte ali študentske žure. In če se ne bomo organizatorji v Ljubljani povezali in primerno dvorano najel, ali kupil, ali na primer dobil, potem bo koncertna ponudba precej okrnjena.

T In kakšna dvorana manjka?

Manjka dvorana s kapaciteto nekje od 400 do 800 obiskovalcev. In to dvorana, ki bo nekje v centru mesta, pa zopet tako izolirana, da ne bodo v petih minutah povzdignili glasu vsi sostanovanci, ko se začnejo zbirati tovrstni ljudje. Ni problematičen Babilon, čeprav je tam disko, ti specifični prostori za koncerte pa so vedno bili problematični. Mi smo že morali nekaj koncertov odpovedati oziroma se odpovedati sami organizaciji, ker ni bilo primerne prostora.

T Kaj pa diskoteka Dakota, ki se sedaj odpira kot koncertni prostor?

To je dvorezni meč. Meni se zdi kar primeren, ko sem bila na nastopu Foetusa prvič tam. Po drugi strani pa ima, glede na to, da je ravearska diskoteka, negativen predznak.

T In se ti zdi, da druga publika niti ne bi prišla na koncert?

Če imaš dober koncert, bi publika prišla.

T Omenila si, da FV izdaja plošče in organizira koncerte. Se ukvarjate še s čim drugim?

V bistvu je še to, da smo celoten menedžment za skupine, katerim izdajamo plošče, se pravi sedaj za Hic Et Nunc in Dicky B. Hardy. To pomeni, da jim organiziramo koncerte po Sloveniji, poskušamo jim organizirati koncerte v tujini, jim zunaj najti

založbo oziroma distribucijo, skratka celostno skrbimo za določeno skupino. Skrbimo da imajo fotografije, plakate, torej skupini se s tem ni potrebno ukvarjati, vse delamo mi. Ponovno smo aktivirali distribucijo. S tem smo se že ukvarjali do leta 1990, takrat pa sem začela delat kot redaktor v KUD-u, pa je FV malce zamrl. Takrat so se dogajali koncerti v KUD-u, FV pa tisto leto, dve ni nič delal.

T Kako se vrši distribucija po nekdanjih jugoslovanskih republikah?

Katastrofalno. V bistvu tako, da je nekaj še vedno te črne variante, potem gre zamenjava, po Hrvaški nam distribuira Dallas, ker ima tam predstavništvo, drugje, na primer v Srbiji je pa tako, da kdo nese tja 10, 20 plošč, tako da zaenkrat tam še nimamo resne distribucije. Sicer pa nekje polovico naklade določene plošče razdelimo kot promocijske izvide, ostalo pa običajno ni težko prodati. Hic Et Nunc so na primer praktično razprodani, Dicky B. Hardy pa tudi kažejo, da bodo v roku dveh mesecev razprodani.

T Kako kaže v tujini?

Dicky B. Hardy imajo priredbo skupine Dead Moon Black September in izvod smo sami poslali skupini Dead Moon s pripisom, kaj boste pa sedaj rekli, ko vas nismo prej nič vprašali, ampak vam šele sedaj to pošiljamo. Ampak Fred je navdušen nad priredbo in ploščo v celoti. Poslali smo jo tudi na Crypt, Sympathy For The Record Industry, Music Maniac, pač na vse založbe, ki pokrivajo ta zvok.

Zaenkrat še čakamo na odgovor.

T Kaj pravzaprav pomeni založba? Je to tako kot v tujini, kjer založba plača snemanja, izdajo plošče, reklamo... Torej, kakšen je ta odnos med vami in skupino?

Pri nas je tako, da jim mi krijemo izdajo plošče, tiskanje plakatov, nalepk, organiziramo koncerte, medtem ko jim studia ne moremo plačati. Snemanja si torej skupine plačajo same. Založba je v splošnem dolžna celostno poskrbeti za določeno skupino, saj ji ne gre le za izvajalca, ampak se s tem promovira tudi založba sama. Čeprav je v končni instanci čisto prav, da tudi izvajalci malce pomigajo. Bendi dostikrat pojamrajo, kako v bistvu ne morejo priti v medije, dejstvo pa je, da ne prinesejo posnetkov. Absolutno mora skupina narediti vsaj to, da v garaži naredi posnetke, da jih potem prinesejo na založbe, distribucije, radio, studijem, saj končno Kif Kif, če jim je kaj všeč, sofinancira izdajo plošče. Nove skupine je treba najprej slišati. Jaz ne hodim po kletah in garažah ter preverjam, če morda tam kdo igra.

T Pa prihajajo demo kasete na vaš naslov?

Prihajajo, a ne toliko, kot bi si mislila. Vem, da je ogromno skupin, za Novi Rock se jih prijavlja res veliko, a mi recimo dobimo približno 30 kaset na leto.

T Zelo ste aktivni, imate že načrte za prihodnost?

Najprej bomo izdali še dva CD-ja, to še iz natečaja v sodelovanju s ŠOU-om, It's Not 4 Sale in Daddy's Pudding. Drugih načrtov za prihodnost ni, ker mislim, da se je treba najprej popolnoma posvetiti temu skupinama. Ne vemo še, ali bomo obdržal dva oziroma tri bende in se ukvarjali z njimi, ali pa bo tako kot že z Lolito, Strelnikoff in Regoč, ki smo jim izdal plošče, toliko da so se prebili iz anonimnosti, in jih potem pustili, da se sami znajdejo.

T Ti štirje bendi, ki so bili izbrani na natečaju, so striktni rock'n'roll. Kakšni so kriteriji pri iz-

biri?

V bistvu je res, da smo se v zadnjem času ozko usmerjeni, predvsem kar se tiče koncertov. Ampak bomo še postregli s presenečenji. Zdi se mi, da če pokrivaš en žanr, lažje dobiš stike z založbami, distribucijami, mediji. Jasno pa je, da je vsak izbor tudi subjektiven, in če nam to, kar počnemo, ne bi bilo všeč, bi s tem prenehali.

T Kakšna je prihodnost FV-ja? Ali obstaja možnost, da se osvobodite sponzorjev, donatorjev in začnete delovati tržno?

Ne, to je nemogoče zaradi asortimana, ki ga imamo. Zato, ker se te skupine ne morejo prodajati na tak način, kot se prodajajo skupine tipa Kalifornija, Čuki, Pop design. Niti ne bi delali na način, da bi na račun popularne skupine pomagali manj profitnim, na primer, da bi imeli Agropop in bi z njim krili ostale stvari. Ni možnosti. Delamo striktno stvari, ki so nam všeč. Jaz ne morem delati nekaj, za čimer ne stojim.

T Kako se vzpostavljajo stiki z domačimi mediji? Obstaja kakšna možnost, da skupina, ki jo vi podpirate, pride na televizijo?

To je problem. Naše skupine nikakor nimajo enake publicitete kot skupine, ki sem jih že omenila. Najprej potrebuješ denar, da posnameš video spot. Poskušamo, da bi dvema skupinama, Dicky B. Hardy in Hic Et Nunc financirali video spote, posnel naj bi jih Mirko Simič, obstaja pa možnost, da bi nam pomagala sama Televizija Slovenija. Vse je odvisno od scenarija in snemalne knjige. Če pokličeš enkrat, dvakrat, trikrat, prideš notri. Pogovarjala sem se že z urednikom oddaje Roka rocka in v tej oddaji se bodo predstavili. To je podobno kot z denarjem. Ne moreš jamrati, da ni denarja, pa niti poskusil nisi. Ne spominim se, da bi kdo sam poklical in rekel: "Hej, mi bi pa naredili intervju". Tega ni.

T Ampak FV je pred časom sam izdal video kasete?

Ja, to je bilo takrat, ko sta to delala še Zemira in Neven. Jaz o video ne

vem nič. Ko sem postala redaktor, smo pač prenehali z izdajanjem video kaset.

T Kakšne so možnosti teh skupin v tujini? Je možno organizirati turnejo?

Za turnejo tovrstnih bendov dobiš od tujih klubov premalo denarja, zato si moraš že doma najti sponzorja; ali SOROŠ, ali Ministrstvo za kulturo, in kakorkoli so te turneje dolge in uspešne, s finančnega vidika niso pozitivne. Po drugi strani je to začaran krog, ker kličeš klube po tujini, prosiš za koncerte in vprašajo, ali imamo distribucijo. Potem pokličeš distribucijo in oni vprašajo, če imamo koncerte? Potem pošiljaš, prosiš... Najlažje je, če poznaš koga, ki pozna nekoga, ki ima lastno distribucijo. Torej čisto na osebnih stikih. Ko delamo ameriške bende, vsakemu damo CD in prosimo, če bi nam lahko kako pomagali.

T To sprašujem zato, ker večina teh skupin, ki jim izdajate plošče, poje v angleškem jeziku?

To bi lažje povedal sami. Jaz lahko povem lastno mnenje. Zdi se mi, da rock'n'roll in slovenska besedila ne gredo skupaj. Če gledaš Res Nullius, ki imajo nekaj pesmi v slovenščini in nekaj v angleščini, bolje stojijo tiste v angleščini. Nimam predsodka proti slovenščini, saj ta jezik govorim. Raperji me popolnoma nič ne motijo, ko imajo besedila v slovenščini, to funkcionira. V pogovornem jeziku uporabljamo mnogo hrvatzimov oziroma srbizimov, tako kot se na primer v telefonskem pogovoru mnogokrat zgodi, da ti nekdo reče angleško frazo in ti nazaj isto. In slovenščina se mi ne zdi primerna za rock'n'roll.

T Kako vzpostavljate stike s tujimi koncertnimi agencijami? Ste morda v mreži tovrstnih organizacij?

Smo v Paperclipu, to je nizozemska agencija, ki ponuja ogromno skupin in veliko žanrov. Vem, da imajo tudi po novem tudi rave, imajo pa tudi vse te izvajalce, Jeff Dale, Dead Moon, Chrome Cranks, ki smo jih lani že organizirali. Poleg tega pa smo sedaj začeli dobivati ponudbe od večjih

agencij kot so SML, Crypt, IBD... To še ne pomeni, da smo avtomatsko notri, ker moramo sami določiti ceno skupine. Dejstvo je, da te agencije pošiljajo svoje ponudbe tudi drugim, večjim slovenskim promotorjem, in običajno močnejši promotorji ponudijo višjo vsoto. Mi običajno ponudimo manj kot se nam zdi in običajno še potarnamo, kakšne probleme da imamo, medtem ko ostali, jasno da poskusijo prav tako postaviti čim nižjo ceno, ampak lažje licitirajo. Mi tega ne moremo.

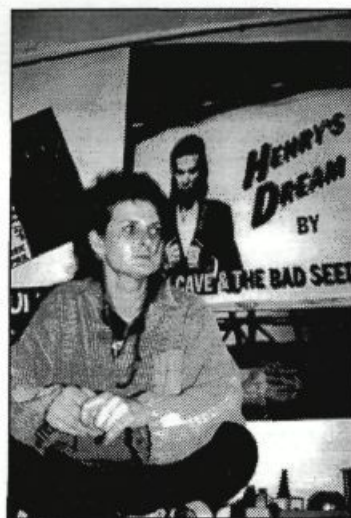
T Kako krijete morebitno izgubo?

Iz dotacij. Moram reči, da nam sedaj ŠOU v veliko pomač. Že lani nam je sofinanciral koncerte, prav tako bo letos.

T Ali imaš ob koncu morda kakšen nasvet ostalim založbam oz. organizacijam, ki se ukvarjajo s podobno dejavnostjo?

Če kdo misli, da lahko s tem zasluži, bolje da ne odpira založbe, bolje da gre za snažilko ali pleskarja. Po drugi strani pa, naj tisti čas, ko ljudje jamrajo, kako je težko priti do denarja, raje zasedejo telefon. Tudi to je delo. V Sloveniji je vseeno tako, da je lažje dobiti financerje, ki sem jih že omenila, kot pa sponzorje. V manjših mestih in vaseh je to še možno, ker se vsi poznajo. Stric ima birtijo, oče ključavničarstvo, teta modno šiviljstvo, vsak da 100, 200 mark, pa je.

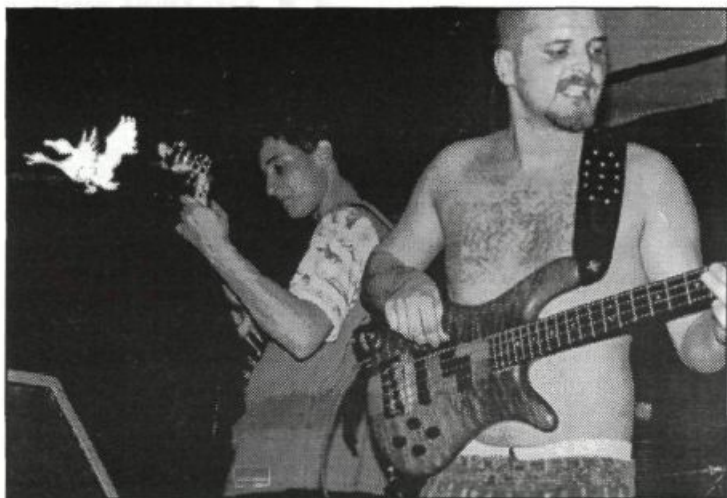
Za Tribuno se je pogovarjal
Janez Golič

Pozdrav iz Slovenije - Slovenci v Beogradu

V začetku marca so v beograjskem KST-ju (Klub študentov tehnike) nastopili štirje bendi iz Slovenije: PSY-

"KO TO TAMO PEVA". Podrobna razlaga najbrž ni potrebna. V nasprotju s tem so se beograjski gostitelji izkazali

CHOPATH iz Prekmurja, SKYTOWER iz Postojne, PRIDIGARJI iz Ormoža in ANA PUPEĐAN iz Pivke. Na kulturni ekspediciji recipročne narave - v začetku maja pričakujemo srbske glasbene skupine pri nas - so bende spremljali slovenski neodvisni založniki (FV iz Ljubljane, FRONT ROCK iz Maribora in PANIKA Records iz Kranja) ter predstavniki nekaterih medijev (radio študent, Večer, Rock Vibe, M zin).

Kulturna izmenjava je bila organizirana na pobudo (in dolgotrajno željo, ki jo je bilo potrebno le še finančno udejanjiti), vodje projekta VANJE ALIČA, pevska rockovske zasedbe ZAKLONIŠČE PREPEVA in urednika novogoriške založbe SHELTER Records. Karavana 36 potnikov se je odpravila v Beograd v organizaciji Kulturnoinformativnega centra PUPIN iz Ljubljane in beograjskega RITAM MAGAZINA z namenom: z rockom prebiti dolgoletno kulturno blokado in ponovno oživiti pretok informacij in idej med dvema nekoč zelo tesno povezanimi kulturama.

Pot preko Madžarske do Beograda (mimogrede, trajala je 17 ur) je bila dobra kopija balkanske filmske legende

- dogodek je bil promoviran že nekaj dni pred začetkom v skoraj vseh pomembnejših medijih. Slovenski bendi so dali izjave za vse važnejše beograjske radijske in televizijske postaje, ki predstavljajo rock kulturo (televizijska in radijska hiša Politika, Tretji program nacionalne televizije TVS 3, neodvisni radio B92, radio Index, Studio B). Naši založniki so navezali poslovne stike s srbskimi izdajatelji. Izvedelo se je celo, da naj bi RIBLJA ČORBA svojo novo ploščo izdala v Sloveniji, saj si v Srbiji te plošče nihče ne upa izdati, ker najnovejši teksti veterana jugorocka BORE DJORDJEVIĆA baje napadajo aktualno srbsko oblast. Prvi dan gostovanja je bila organizirana izjemno dobro obiskana okrogla miza o slovenskem rokenrol založništvu in novejši slovenski rock produkciji v prostorih že omenjenega kluba KST, kjer so se odvijali koncerti.

KST, popularen beograjski rock underground klub, podoben ljubljanskemu K4, je lociran v kletnih prostorih elektrotehniške in gradbene fakultete (od tod ime - Klub Studenata Tehnike) in lahko sprejme okrog 400 obiskoval-

cev, kolikor jih je prišlo prvi večer, v soboto, 2. marca, mladih Beograjčanov na "POZDRAV IZ SLOVENIJE", kakor se je imenovala kulturna izmenjava. Prvi so nastopili prekmurški PSYCHOPATH, ki so z odlično pevko in s koke-tiranjem z ameriškimi Sonic Youth poželi navdušenje občinstva. Za njimi so se predstavili SKYTOWER, notranjska skupina trash in funky ritmov, s tehnično perfekcionističnim nastopom, nabitim z energijo, ki je preplavila celoten klub.

Naslednji večer, 3. marca, v nedeljo, se je dogajanje pričelo z ormoškimi skapunkerji PRIDIGARJI. Kvalitetno in uspešno izveden nastop, ki je bil uvod v rajanje s pivškimi ANA PUPEĐAN, ki so klubske publiko zabavali cele tri ure in pol. Njihova izštekana verzija, ko so fantje električne instrumente zamenjali z akustičnimi (violina, kontrabas akustična kitara in boben s činelami na vrstico), je bila atrakcija, sprejeta z nepopisnim navdušenjem, ki mu ni in ni hotelo biti konca. Preko slovenskih ljudskih, evrovizijskih popevčic, balkanskih narodnjakov, bluesa, filmskih hitov, do "nesmrtni" Jugoslavije: "Od Vardara pa do Triglava". Veselo. Še bolj veselo. Najveselejše.

O slovenskih rock kulturnikih v Beogradu, o tem enkratnemu dogodku, se je govorilo, se še govori in se bo še govorilo. Tamkajšnja scena se je seznanila z našo in jo dobrodošlo sprejela. Blokada je porušena - ali vsaj malce nižja - srbski glasbeni kritiki, najbolj znan med njimi: BRANIMIR LOKNER (radio Politika, Yu rock magazin, Teen,

kruševska Pobjeda, Treći kanal, radio NS Plus, lastnik založbe Good Taste Records in kot zanimivost, imetnik druge največje zasebne zbirke avdio zapisov v Srbiji: 15 tisoč plošč, 4500 kaset, 800 zgoščenk in 15 tisoč singlic), so slovenske bende ocenili zelo pozitivno, temelji za nadaljno sodelovanje so postavljeni, tudi izročila "od ust do ust" ne gre zanemariti...

V začetku maja nastopi drugi del kulturne izmenjave: k nam pridejo štiri srbske glasbene skupine, ki se bodo predstavile v ljubljanskem KUD-u France Prešeren, MKNŽ-ju v Ilirski Bistrici in Gradacu v Beli Krajini. Njihov izbor pa je okrnjen zaradi določenih težav, katere smo v Sloveniji že davno premostili. Člani nekaterih bendov (moškega spola) nimajo urejenih potnih listov, brez katerih ne morejo na potovanje, pa čeprav je to povsem miroljubne kulturne narave. Torej, 2. maja bo v KUD-u koncert skupin: GOBLINI (Šabac), LOVE HUNTERS (Novi Sad), SVAROG (Beograd) in NIŠTA ALI LOGOPEDI (Šabac). Že popoldan istega dne pa javna tribuna-tiskovna konferenca s predstavniki srbskih neodvisnih založnikov (Metropolis, L.V.O., Good Taste Records, Music User, Complete Records), mediji (radio B92, Ritam magazin, Vreme zabave, YU Rock Magazin, radio Politika, TV Politika, Tretji kanal nacionalne televizije TVS 3), organizatorji in seveda bendi. Srbija vrača rokenrol udarec.

Tanja Mezga

LAMBCHOP

How I Quit Smoking City Slang

Vpliv okolja, v katerem določena glasbena skupina odraste, je hočeš nočeš prisoten v njenem izrazu. Že mnogokrat se je izkazalo, da je tovrsten vpliv nekaj časa lahko potisnjen v ozadje, da je komaj opazen, še posebej v začetkih, ko skupina zavestno išče lastno identiteto in se odreka tradiciji, kakor se za prepada med generacijami tudi spodobi. Lambchop so odrasli v Nashvillu,

središču posladkanega in vseh stvarnosti odrešenega countryja, vendar je pravih stičnih točk, torej tistih, ki usodno določajo identiteto skupine, malo. To so le zategli zvoki lap steel kitare, in lažno vzdušje, ki preveva takorekoč vseh 52 minut druge plošče Lambchopov. V primerjavi s prvim albumom, odlično naslovljenim z *I Hope You're Sitting Down*, je *How I Quit Smoking* stilsko močnejše zaokrožen, v celoti umirjen in izenačen izdelek. Trinajst članov s karseda različnimi instrumenti, mnogimi povsem netipičnimi za žanr, ustvarja glasbeno podlago za osebne izpovedi Kurta Wagnerja. To niso običajne ljubezenske žalostinke, saj v notranjosti nosijo motive boleče osamljenosti, sovraštva in zavesti o nepopravljivi naravi sveta, dovolj nazorno nakazane s prizori sarajevske stvarnosti na notranji strani ovitka.

Lambchop niso osamljeni jezdec na novo definirane countryja. V sledeh so si ga prisvojili tudi Spain, kvartet iz San Francisca, prav od tam prihajajo Tarnation in skoraj ne moremo mimo še enih nepopravljivih melanholikov Palace Brothers oziroma sedaj le še Palace. A Lamb-

chop so še najbližje duhu britanske šesterice Tindersticks. Druži jih širok izbor instrumentov, orkestracija, prisvajanje stilov in globoka naracija. In male predrznosti, ki so skrite pod elegantno podobo gospodov srednjih let.

HIC ET NUNC

Hic Et Nunc FV

Malce pozno, a iz srca. Prvenec vrhniških Hic Et Nunc je izšel tik pred koncem lanskega leta, vendar le je v letnih pregledih zabeležil vidne odzive. Skupina le ni povsem nova. Vsaj pevec Sašo Solarovič je oblikoval ljubljansko punk in novovalovsko sceno že tam koncem 70. let, ko je igral klaviature v legendarni zasedbi Berlinski zid. Kasneje je predsedal v frontmana skupin Ghostriders in nazadnje še Hic Et Nunc. Malo je protagonistov scene tistega časa, ki bi še vztrajali na

mejnih položajih in ohranili duha izvornega kitarskega rocka. Zato si Sašo in z njim Hic Et Nunc zaslužijo vsaj pozornost in vse dolžno spoštovanje.

Dokaj ozek manevrski prostor, ki ga določa žanr t.i. garažnega rocka, je v primeru Hic Et Nunc dobil širšo razsežnost. Ta se kaže v razdelani igri zavirljive ravni, v številnih prehodih in drvečih pasusih, ki šele lahko nosijo dokaj neposreden vokal. Mala zamera bi lahko letela na produkcijo zvoka, ki ne podpira vtisa, ki ga lahko dobi vsak obiskovalec njihovega živega nastopa. Manjka polnost zvoka, organska energija, ki se mora pretakati pri doživljanju kitarskega rocka.

Fantje vse nadomeščajo z žarom igranja, ki ne dopušča dvomov. To je

glasba, ki jo resnično čutijo, brez kompromisov in odstopanj. In najprej je potrebno zadovoljiti samega sebe, šele takrat lahko pričakuješ, da te bodo poslušali (in uživali) tudi drugi. Ko se bodo njihove ideje katalizirane, torej usmerile v izrazite in zaokrožene pesmi, bo njihov potencial prišel do polne veljave. Zato nestrno čakamo na njihov naslednji korak.

LOU REED

Set The Twilight Reeling Warner Bros.

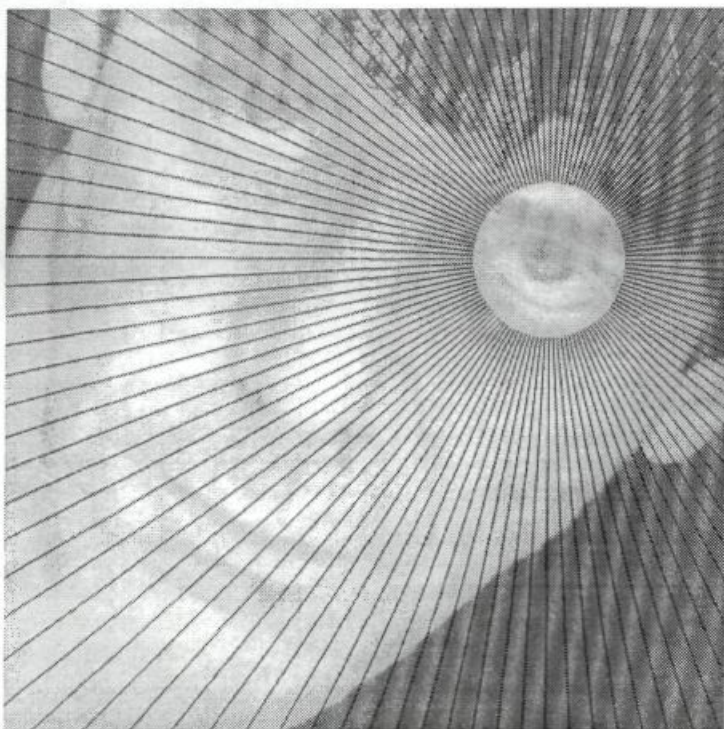
Le redki rockovski ustvarjalci, ki so zrasli v zlatih 60-ih letih, so ohranili integriteto glasbenega izraza. Se pravi, da niso podlegli golim nostalgicnim hlastanjem za časi, ki se ne bodo nikoli vrnili ali v slabšem primeru, pozabili na korenine in se podali v razprodajo oziroma prilagajanje okusu mlajše generacije. Črpanje iz tradicije rocka je eden od pogojev za njegovo preživetje, saj se je klasična oblika ohranila kot nekaj pristnega in trajnega. Mali, a stalni presežki v obliki in vsebini so domena velikih avtorjev, mad katere nedvomno sodi tudi Lou Reed.

Če je Reed s ploščo *New York* našel formulo, ki jo je nekaj manj uspešno uporabil na naslednjih dveh

albumih *Songs For Drella* in *Magic And Loss*, se je na *Set The Twilight Reeling* vrnil k zvoku svojih starejših plošč. Lahko bi celo zapisali, da je z novim albumom združil vse, kar je že predstavil v svoji 25-letni solo karieri.

Nepravično bi bilo pričakovati, da bo vsaka nadaljna plošča boljša. Pomembno je, da Lou še vedno drži stil, ki je vseeno dovolj odprt, da lahko združuje umirjeno, skoraj trpko lirčno izpoved na eni strani in na drugi strani je še vedno lahko neposredno ciničen in oster. Celo manj uspešne pesmi rešuje vokal; je stalno natančen in močan ter iz še tako enostavne predloge izvleče največ. Reed se je tokrat oprijel vseh kitarskih, kar jih slišimo na plošči. Mojstrstvo se ne kaže v tehnični virtuoznosti igranja, ampak predvsem v občutku za obračanje tistih nekaj akordov, kolikor jih je potrebno za povprečno rock'n'roll pesem. Nič ne kaže, da bi Reedu zmanjkalo idej in žara, s katerimi se loteva vsake nove pesmi. Zato verjamem, da bo še dolgo vztrajal in dodajal svoje v spektru rockovske glasbe.

Janez Golč

Mesi sine, mesi!

Grem ob Ljubljani, z banano v roki, z danskimi knjigami pod pazduho. Kupil sem jih pri starem, zafukanem plešcu. Če rečem "zafukanem", potem mislim na težavnost njegovega značaja. Knjige se mi sesujejo na tla. K meni pristopi Eva in mi jih pomaga pobrati. Rečem ji: Hej, Eva, ali si bila danes kaj na TV? Ona odgovori: Oh, yes, I was there! Well, you have very interesting books! Vprašam jo, če ima kaj denarja. Eva skomigne z rameni.

Doma (v hotelu) se usedem pred računalnik in prevedem prvo dejanje papeževe drame. Potem pokličem Agnieszko, ki stanuje v Dombrowi Gorniczy, in jo nagovarjam, naj se ne poroči z "makedoncem" in naj takoj pride v Slovenijo: Agnieszko, no to zostaw fszystko tam w Polsce, wiesz! Przyjdiesz do Slowenii? No, to po prostu boomba! Nakar malo surfam po WWW, a se hitro naveličam in odprem avtobiografijo o Polanskem, ki jo je napisal Polanski.

Polanski, raziskovalec nove estetikе - odkrival jo je na razne načine, tudi na filmskem platnu - je zame Bog. Njegova odštekana pojava je tako mogočna in trda, da se je sploh ne morem do konca naučiti. Listam po knjigi. Berem samo kratke odlomke. Prav v tem je nekaj božjega. Všeč mi je, kako je fukal Nastasjo Kinski in se izživljal na njenem telefonu. Všeč mi je golota Nastasje, ker je tako mrtva in hladna.

Ura je pet čez sedem. Moj pes leži na kavču. Z eno roko ga primem za kožušček in vržem z divana. (Moj pes je samo lutka, ki mi jo je kupila Eva za dvaindvajseti rojstni dan). Sedem. Nad kavčem so police, ki so polne vsemogočih slovarjev, antologij, slovnice in celo partitur (Stravinskega, Šostakoviča, Mahlerja). Pobrskam po etimološkem slovarju

norveškega jezika, zanima me izvor besede bryst oziroma ali ima beseda kaj skupnega z indoevropskim korenom bhul. Tega korena sicer nisem odkril jaz, toda svoj čas sem o njem pisal v neki reviji. Odkril pa sem, da naj bi ta koren pomenil okroglo obliko. Vzporodnice s francosko besedo boulange (pekarstvo) je našel že Slawski. Spominjam se, da je bil Slavko Štimac nekoč pekarski vajenec, spominjam se tudi, kako mu je rekel oče: Ti samo mesi, sine, samo mesi! Slavko Štimac pa je sladostno "mesil" joškasto pekarico. In zakaj to pravim? Vedeti je treba, da to niso nobeni štos (ne smeš se, bralec, ker te bom pohabil s svojo besedo). Vse ima svoj smisel, prav vse. Tudi takšna asociacija s pekarno lahko dokazuje izvor besede bryst (joški). Morda je beseda bryst nastala zaradi pohotnih pekarskih va-

Študentska organizacija Univerze v Ljubljani, Enota za kulturo, je podelila nagrade v vrednosti 100.000 tolarjev naslednjim mojstrom kratke zgodbe:

1. MESTO:

ŠIFRA: KO JE BE KRATKE ZGODBE:

50.000 SIT;

NASLOV ZGODBE: MESI SINE, MESI

2. MESTO:

ŠIFRA: MATER MAŠ LEPO BUNDO:

30.000 SIT;

NASLOV ZGODBE: TREPETLIKA

3. MESTO:

ŠIFRA: JAMES BOND:

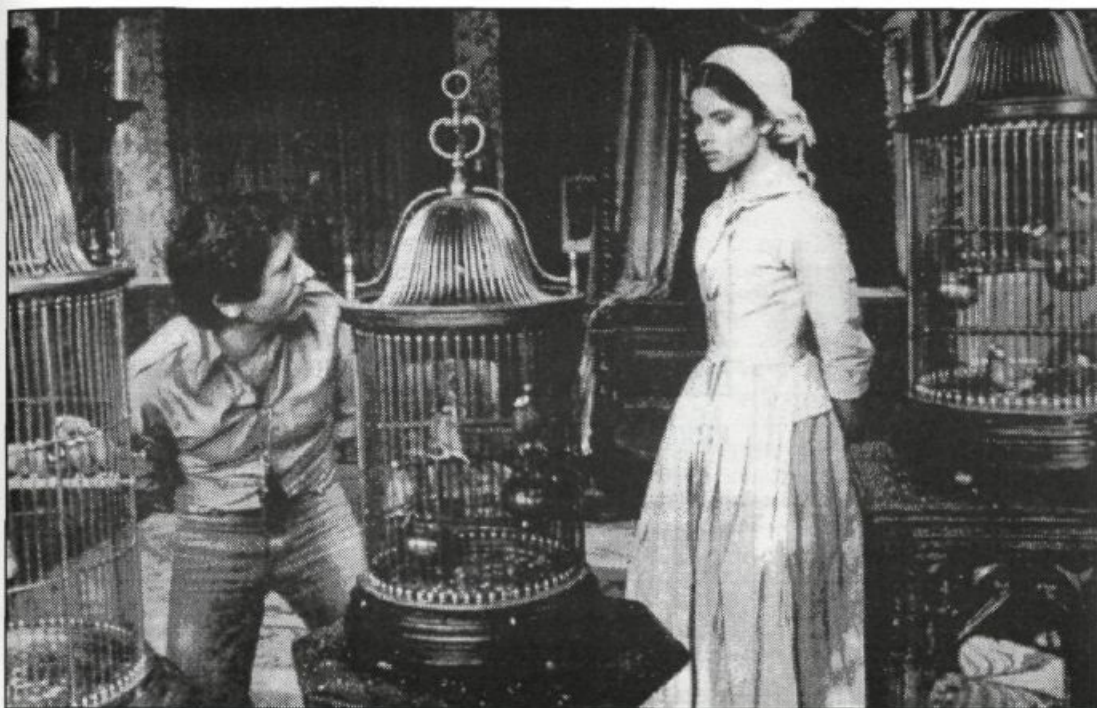
20.000 SIT;

NASLOV ZGODBE: SAMO V TVOJIH OČEH

Rezultati natečaja bodo razglašeni tudi na posebni prireditvi v Galeriji ŠOU Kapelica na Kersnikovi 4, mi pa objavljamo zmagovalno zgodbo Mesi sine, mesi. Avtor želi ostati anonimen, ker se boji, kaj bodo doma rekli.

jencev (oh, yes!). Toda, glej ga - ja nejasna. To me ne prizadene. Jaz zafuk - kaj piše v slovarju: etimologi - poznam pravi izvor.

Deset čez devet. Grem pod prho. Včeraj je bila z menoj pod prho Stine Kristoffersson, danes sem sam. Včeraj sem ji vtiral milo v njeno močno, mišičasto telo, ji mazilil noge - kot da bi bila še brezmadežna devica - in jo potem pofukal med kupi knjig na mizi (se dotikal njenih brysten). Rekel sem ji: Jeg mag dein brysten, kar pomeni: Rad imam tvoje prsi. To sem ji rekel hladnokrvno in naravnost v obraz, predstavljajoč si, da na mizi leži Agnieszka.

Ko pridem iz kopalnice, sedem pred televizijo in gledam Poslovno borzo. Nekaj perverznejše je v tej oddaji. Ponavadi, če me zelo zebe - to pa se največkrat zgodi po dolgi vožnji z motorjem na zamrznjenem bajerju Čukova jama - si natočim laavor vroče vode, vanj stresem nekaj soli, namočim noge in gledam to oddajo. Zdaj me v noge ne zebe. Zebe me po celem telesu, mrazi me (ker sem ravno prišel iz kopalnice). Poslovna borza me ogreje. Med gledanjem ni treba veliko razmišljati, vse se vrti okrog števil, te pa človeka privedejo v nekakšno alfa stanje, torej stanje, ko ni treba veliko razmišljati, kot sem že omenil, in jaz zelo rad omenjam nekatere stvari večkrat - mimogrede, ali ste vedeli, daje unča (!) zlata dosegla vrednost 7,5 \$?

Ob desetih se odpravim na ulico. Ljubljana ponoči spominja na New

York - tako groteskna je. Dvignem roko in pokličem taksi:

- Ali boš že ustavil svoje zafukano plovilo, ti brainless podgana zafukana?

Taksi ustavi. Črn mercedes, 206, letnik 1994.

- Ste vi naročili taksi, sir?

- Oh, yes! Peljite v Portorož!

- Mislite resno, sir?

- Smrtno resno.

Sedem zadaj. Taksi oddrvi na avtocesto, jaz pa si nataknem svoj discman. Methenyja poslušam - občudujem njegove kitarске improvizacije in ta njegov značilni zven, ki ga ustvari s pomočjo kitarškega sintesajzerja. To jest po prostu booooooombal! Ah, da bi se midva s Patom srečala v Portorožu in zaigrala kakšno skupaj na obali. Na primer Beat 66. Ali pa Train.

Taksi se pripelje v Portorož. Joj, koliko luči je tukaj! si rečem. Potem pa: Stop! Hotel, recepcija, nič prtljage in že pišejo na račun firme: Eva and company... Sploh ne grem v svojo sobo. Na obalo jo mahnem, na obalo!

Tam oprezam s pogledom, da bi uzrl kako najstnico, osamljeno in zagrenjeno zaradi svoje samote. Vedno se najde kakšna, no, sicer nikoli sama, vedno v družbi kakšne druge, še bolj osamljene najstnice in potem ti dve kreaturi oprezata po obali, da bi se že vendar našla kakšna

grda, grda roka, ki bi ju zgrabila... Pogledj, pogledj, prav tamle se sprehajata - odgovorim ju v poljščini:

- Dobry wieczor! Jak sie macie dziewczynny? Nie nosicie biustonosza?

Najstnici se spogledata.

- Kakšen jezik pa je to?

- Dragi moji najstnici, to je poljščina!

- Ha ha, hočeš reči, da znaš poljško! Dobra fora!

Rahlo se zdrznem. Ne prenesem, da se mi kdo posmehuje, še posebej, če se posmehuje mojemu znanju poljščine.

- Kaj pa delata ob tako pozni uri tukaj? Ali vaju očka spi? Zdaj se pa takole domenimo: ena naj ostane tukaj, druga pa naj gre spat. Okej?

Najstnici si nekaj šepetata, potem pa se končno dogovorita. Ena odide, druga ostane ob meni. Neverjetno, kako prebrisane smrklje so danes na svetu!

Sprehajava se ob obali. Nenadoma rečem:

- Veš, vseč mi nisi zato, ker imaš dobro postavo in lepe joške,

ampak zaradi dekadence... Dekadentna pa nisi ti, dekadentni sem jaz, ki to dekadenco odkrivam v tebi. Samo jaz jo lahko vidim, samo jaz... Ko boš starejša, boš razumela.

Potem jo začnem otipavati, ona me objame in kar naenkrat se znajdeva v pesku...

- Dolgo si čakala, kajne? Koliko si sploh stara?

- Petnajst.

- No, saj to so vendar že zrele leta! Hočeš da te pofukam?

- Hm...

Trdo jo primem in ji rečem z močnim glasom:

- Hočeš, da te pofukam?!

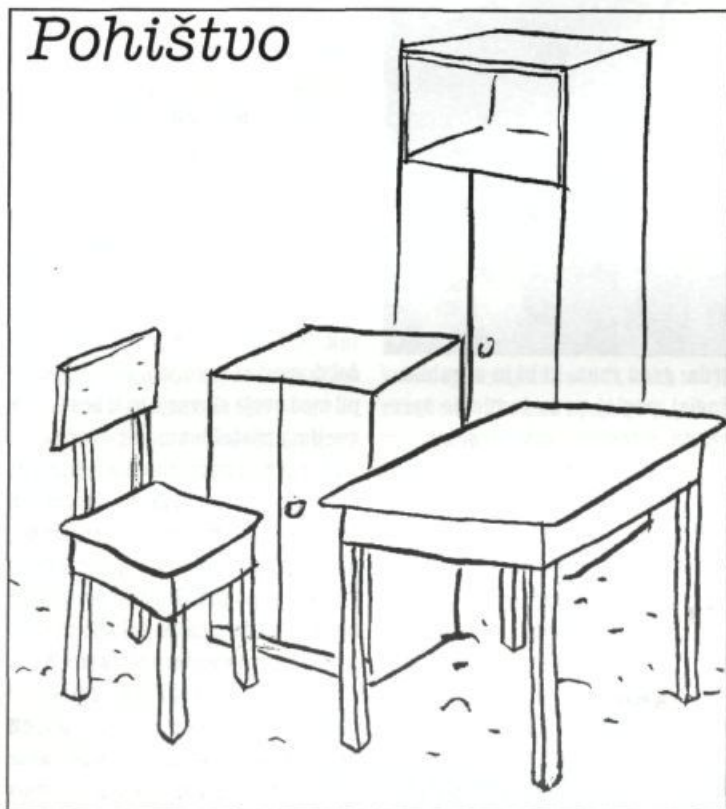
- Hm...

- Nekaj sem te vprašal, pogledj me v oči, zakaj nisi iskrena, zakaj ne rečeš, da hočeš, da te pofukam in potem te bom in bo konec in jaz bom šel domov zadovoljen, se spet potopil med svoje slovarje in ti boš lahko svojim prijateljicam pripovedovala da si zgubila nedolžnost z nekim dekadentnim etimologom... Zakaj nič ne rečeš, neumnica?! A sploh veš, koliko si stara? Petnajst!!! Sploh veš, kaj to pomeni?! To pomeni, da je že skrajni čas, da se odločiš in postaneš enaka svojim sošolkam! Kam gledaš? Glej me v oči!! Hej, kaj sem ti rekel?! V oči! tako, takole... Super si, pridna, pridna... Joj, kako si ti pridna, no, ali vidiš, kako si lahko pridna, ali vidiš, kako preprosto je...

Slika ali poezija

Pohišstvo

V svojem majskem diskurzu se bom poglobil ob temi, ki razburja že dalj časa duhove na pariški Sorbonni ter Oxfordu in Cambridgu. Ne ve se namreč čisto natančno, vsaj do danes ne, ali gre pri pesmi *Pohišstvo* za vizualno poezijo ali za kubistično skico (Glej sliko/pesem, ki je predstavljena spodaj). Meni se zdi, da lahko postavimo tezo, da gre tako za pesem kot tudi za sliko, obeta se teza, da sta pesem in slika v umetnini Henrika Gudufija eno in isto. Zato bi to sliko lahko imenovali kar pesem slika, gospoda Henrika Gudufija pa za začetnika slike pesmi, ki se je kasneje razširila zlasti v španskih jamah Altamire. Tako bi lahko razrešili problem, ki že dalj časa vzburja živčne končiče marsikaterega znanstvenika.

Kljub navidez enostavnemu problemu in enostavni razrešitvi problema pa se pojavlja nekaj vprašanj tudi v moji glavi, glavi s topim nosom, debelimi ustnicami in vražje lepimi očmi, ki spravijo v zadrego še tako zakrknjenega samca (Joke!). Najprvo me zanima, kako to, da je hišniku umrla babica. Potem se zastavlja vprašanje, zakaj nisi šel, tretji problem pa je problem problematičnosti vprašanja, zakaj je avtor slike Henrik Gudufi ves čas plezal na drevo.

Pojdimo po vrsti in pogledjmo, kako so v znanstvenih virih skušali odgovoriti na vprašanje, zakaj je hišniku umrla babica. V kratki anketi smo povprašali enega izmed glavnih fidžijskih znanstvenikov, Murtona Mkabuja:

Gospod Murton Mkabu, zakaj je hišniku umrla babica?

JLG, GHZHK FHZLB, ZU-
LKOI, LHGKZOG, LHKHKH, ZI-
HKV, LMVCFR, KHKZKKH-
FFFFDD VBGFJR DFGRTK
DGR TK JGKF KGJRCKFLS
KDTLRK LFTR KTOZK OFIEO
KBOTO KFOTO OVBORO
KBVOFO GOFG, OGIFO IFOGHI
OBIOFO ODOFI OGIDO IDFOGTI
OGFVIDO IDOTI OFVISOEI OS-
DITOTI OCFIZOEI OFIZOFUIFO

IGOIEO. HOLJA MULJA JE SKOPULJA.

Odgovor je vsekakor zanimiv in v pretežni meri razjasnjuje, zakaj je hišniku umrla babica. Zanimivo je zlasti opozorilo Murtona na babičino skopost, ki je morda glavni razlog, da je babica umrla. Babica si namreč ni privoščila niti grizljaja hrane, rajši je varčevala in tako najbrž od lakote umrla. Če upoštevamo to dejstvo, je seveda problem pesmi/slike popolnoma enostaven. Henrik Gudufi je hišnik, babica pa je stara mama od hišnika. A kaj, ko se zopet zastavlja vprašanje, zakaj nisi šel. Vprašanje je vsekakor dokaj zapleteno, kar boste tudi sami videli, ko se boste tistega poletnega večera spraševali zakaj nisi šel. Na voljo vam bodo štirje odgovori:

- A) Saj sem šel!
B) Kaj je zdaj to?
C) Vse je lepo, če _____ in _____, da _____.
D) A) Saj sem šel!
B) Kaj je zdaj to?
C) Vse je lepo, če _____ in _____, da _____.
D) A) Saj sem šel!
B) Kaj je zdaj to?
C) Vse je lepo, če _____ in _____, da _____.
D) A) saj sem šel!
B) Kaj je zdaj to?
C) _____

Gospod Južnič ponuja zanimiv odgovor na to vprašanje v delu *Mnogo poti*, ko pravi:

Ako nešto prolazi, onda to prolazi sasvim brzo. Brže nego hijene. Znao sam ja to, več kad sam bio sasvim mali i nije bilo hleba za nas, djecu. A i sad znam to, kad sam već odrastao i imam mnogo hleba, da jedem. Nisam ja nešto prljavo, znate vi to, a? Ne znate? E znat čete vi, kad vas ja malo dodirnem, glupani!

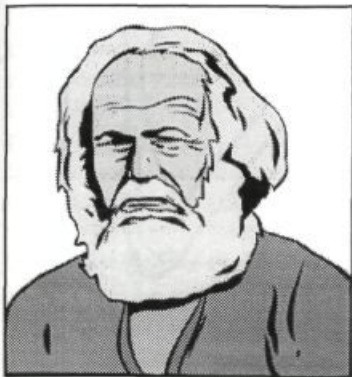
Če upoštevamo mnenje profesorja Južniča, potem lahko sedaj skrenemo s poti. Že se približujemo gozdu, sami smo, nikogar ni v bližini. Nakar opazimo osmo svetovno čudo. Henrik Gudufi pleza na drevo.

V svojih raztrganih hlačah, zelenih kot vedno, vijoličasti kratki majci, se spretno giblje po drevesu kot bi bil šimpanz. Sedaj zatuli kot pohabljen indijanec, ki so mu pojedli skalp in perjanico, res neznosen je bil njegov krik, to vam zagoavljam, če mi ne verjamete in igrate vlogo nejevernega Tomaža. Takrat se zastavi vprašanje, zakaj je Henrik Gudufi ves čas svoje-

ga teptanja zemeljskega planeta plezal na drevo. Nekateri so takoj po tem, ko se je to vprašanje zastavilo, jezno pogledali izpod čela in zagotavljali, da je to vprašanje problematično in odprli najdaljšo razpravo v zgodovini razpravljalnih esejev:

Problematičnost vprašanja, zakaj je Henrik Gudufi plezal na drevo

Poglejmo dva najbolj zanimiva pogleda na ta problema. Gospa Murasaka Harakiri hrabro pravi:

HA, JAUUUUU, UAAAAAU, MI-JAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA-UUUUU, IJAAAAAAAAAA, MNNNNNNNNNNNN, ČE MLAD JE KUŽA, CELO STANOVANJE LUŽA, HA, JAUUUUUUU, UAAAAAU, MIJAAAAAAAAAU-UUUUUUUUUUU, IJAAAAAAAAAAAAAAAA, MNNNNNNNNNNNNNNNNNNNN.

V nasprotju z njo se oglašil Slovenec Franc Stekel:

Bojlar, šporgt, peglzen, šraufenciger, štokrle, ker Nemčija je večja kot Slovenija.

Bojlar, šporgt, peglzen, šraufenciger, štokrle, ker Nemčija je lepša kot Slovenija.

Nato pa je tistega soparnega večera Franc Stekel postal stekel in stekel za sosedovim psom, da bi ga ogrizel.

Odgovori na probleme tujih avtorjev so vsekakor zelo zanimivi in v veliki meri razrešujejo problem, ki se zastavlja, vsekakor pa bodo nekatere stvari ostale nerazjasnene kljub temu, da se celoten svet ukvarja s tem zanimivim problemom.

Tako je termin slika/pesem vsekakor le začasna rešitev, ki pa seveda ne more razrešiti tri bistvena vprašanja, ki ostajajo še vedno odprta, ko se govori o sliki Henrija Gudufija Pohištvu. To pa ne pomeni, da ne bom spraševal to triletnje oziroma preverjal vašega znanja. Tukaj spodaj so vprašanja in glejte, da boste odgovarjali v celih povedih in da ne bo jecljanja pred tablo. Že tako sem bil dovolj dober in vam sam sestavil vprašanja, katera bom postavljal ob ustnem preverjanju znanja:

Podoba psov v slovenski meščanski prozi!

Predstavitel pripovedne proze druge polovice druge polovice druge polovice druge polovice druge polovice druge polovice 16. stoletja!

Sinteza norih krav v Aškerčevi poeziji!

Književni program Andrej Gladnjaka - Pepa!

Zgoraj so vprašanja, spodaj pa je pekel. Le pazite, da ne bo kdo prišel v pekel. Dajem vam ta recept, ki naj vas opogumi na vaši poti:

Veliko se gibljite na svežem zraku in nikomur ne povejte, da ste pametnejši od pajkov!

Za konec pa še pesem velikega slovenskega pesnika Andraža Kolportaja:

*Kdor eksa,
naj se boji Rekse.
Kdor ima dva kekse,
naj dobro ve, da kekse
nista zanj, ampak za Rekse,
ker se Rekse, ki se ga boji, kdor eksa,
lotevata kompleksa:
prvi, da vsak se ga boji, kdor eksa
in drugi, da vsak dan dobi dva kekse.*

Claudio Tihonov

Michal Nawka:

Ne verjamem, da tukaj ni volkov

Zima, bela dežela. Kot se za zimo spodobi.

Pravijo, da tukaj v Lužici ni volkov, vendar slišim - vuhuhu - iz daljave tuliti volkove; prav blizu in boleče mi volčji glasovi brijejo skozi ušesa in že mi nad glavo neznosno šumi. To so lačni volkovi, ki zaradi lakote tulijo, kakor da bi se mesa postili. Divjajo sem in tja, devajo ljudi iz kože in pijejo njihovo toplo kri. In strah popade te uboge ljudi, ko na sebi rdeče in modre sledi volčjih zob opazijo. In eno krdelo teh volčjih živali drugo krdelo preganja.

Čudno, da nas vseh ne pogrizejo do smrti. Marsikak ubožec se je teh tulečih peklensčkov tako prestrašil, da je prebledel in izdihnil. Pravijo, da je zjutraj zmrznil. Ne verjamem, da je zmrznil - volkovi so ga pokončali!

Glej glej, vidim jih, kako se podijo po modrem polju, ne, volkov ne vidim, pač pa sneg, kako prši za njimi, in sivi prah, ki se kadi. Nad njimi se dviga tiha meglica, ki naposled potone v jarku ali globoki soteski. S svojim besom so divji volkovi že marsikoga napadli in zadušili v snežnem viharju. Takšni so ti plenilski volkovi - morilci. Nihče jim ni storil ničesar, a bi vsakogar požrli.

Jo, kar dlake se mi postavijo pokonci, če se spomnim na njihovo krvoločnost!

Človek še doma ni več varen pred volčjo lakoto. Najtežje mi je v decembru, v mesecu volka.

Ne verjamem, da tukaj ni volkov.

Iz lužiške srbščine prevedel

Klemen Pisk

Ljubezensko pismo Janeza Sabonisa blagorodni gospodični M.C.

Pismo, ki ga Vašemu blagorod-ju, Vašemu presvetlitemu veličanstvu, milostljivi ekselenci posvečam, ne more izraziti tega, kar se dogaja znotraj mene, ne more z besedo opisati nadnaravnega stanja, ki ga ob pogledu na Vašo absurdno postavbo doživljam. Saj ne hlepim toliko po Vašem telesu - o katerem prav nobenih pripomb nimam - kolikor si želim spoznati Vašo nenadkriljivo dušo, brezmadežno in sveto, nedotakljivo in veličastno. Skrivnostni ste zame in marsikak trenutek preživim zasanjan nad Vašo bizarno pojavo, tako je - bizarno, toda prosim, ne razumite me napak, skozi to besedo nisem hotel izpovedati nič žalega, hotel sem samo reči, kako nenavadni ste, milostljiva gospodična, kako nenavadno me vsak Vaš korak presune in vsak smehljaj razdraži, ki ga, Vaša milost, meni namenjate, ko si z raznimi dejanji Vašo naklonjenost skušam pridobiti. Če bi kdo izrekel čez Vas eno samo besedo, potem bi jaz takoj svojo rokavico z roke snel in nesrečnika na dvoboj pozval, in ker ste najbrž seznanjeni s tem, kako dobro znam pomeriti s svojim samokresom, potem je jasno, da Vaša čast ne bi bila omadeževana; na to se lahko zanesete z največjo gotovostjo.

Dovolj s to odvratno patetiko! Saj vendar ne živimo v srednjem veku! Sploh ne vem, kako sem mogel napisati takšne neumnosti. Živimo vendar v dobi Arthurja Clarka, torej v nekakšni virtualni dobi, dobi, ki je sploh ni, ki sploh

ne obstaja, jaz pa se grem takšne oslarije! In ti, punči, nisi nič kriva. Bolje bi bilo, če bi napisal, da si te predstavljam neskončno erotično v belem vesoljskem skafandru na zadrgo in da ploveva v brezmejnem kozmosu, prižeta drug ob drugega. Zame si nekakšna kraljica veselja in bitje, ki povsem ustreza moji futuristični viziji o tem, kako naj bi izgledalo dekle prihodnjega tisočletja. Po tvoji podobi bi lahko poklicni risar izdelal model, lahko bi postala junakinja znanstveno-fantastičnih stripov, lahko bi bila kakor Jane Fonda v Derekovem filmu Barbarella. Če samo pomislim na vse te vesoljske, bleščeče in svetleče se obleke z debelimi zadrgami, me popade neustavljiva strast, ki me v svojem zadnjem stadiju privede do evforične blaznosti. No, punči, hotel sem samo povedati, da je napočila najina ura. Usoda pač zahteva, da postanem tvoj marsovec, ti pa moja marsovka, in da skupaj živiva v vesoljskem plovilu, samo midva in morda še najina služničad - zaradi mene so to lahko mutirane opice. Mi je prav vseeno.

Razmišljam o Tebi. Vsak Tvoj gib izžareva nepredstavljivo strast, vse kar počneš, počneš s strastjo, tukaj sva si podobna. In v Tebi zaslišim glasbo, ki jo moram na vsak način zapisati in prenesti na papir; sklenem, da bom napisal simfonijo, ki bo posvečena Tebi. Kot vidiš, sem prve osnutke priložil k svojemu pismu - ali si opazila, kako rahlo, kako

nežno vstopijo trobente, ki pravzaprav poosebljajo Tvoje soočenje z mano po tistem nesrečnem dogodku - saj veš, katerem - ko sva si stala nasproti, ne vedoč, kdo naj prvi pogleda drugemu v oči. In kako globok in rezek je bas, ki predstavlja mojo osamljenost in mojo prikrito, moško otožnost. Potem iz ozadja kar naenkrat planejo violine in ustvarijo napetost, takšno, kot je vladala takrat med nama. Potem par trenutkov tišine. In nenadoma globok, kromatični basovski vložek: c, cis, d, dis, podkrepljen z neznosnim udrihanjem činel, ki razblinjajo trenutno melanholično razpoloženje. To je simboličen prikaz tistega ubogege ničesar, ki sem ga takrat spregovoril s Tabo. To je pravzaprav slušna uprizoritev mojega molka, prav res, takrat sem bil čisto tiho, toda v resnici sem hotel reči: "C, cis, d, dis," oziroma: "Ljubim te!" Oh, da bi vsaj takrat uspel za-

momljati ti dve čarobni besedi ali pa, da bi vsaj zmoget zapeti te štiri tone, iz katerih bi prepoznala mojo izpoved!

Toda ti nisi razpoložena za moje norosti... nikoli jih ne boš razumela, kot ne boš razumela, da je to resnično pismo in ne samo nekakšna izrojenost nekega shizofrenega, blasfemičnega utrganca. Ko bo prišla pomlad in bo posvetilo sonce, si boš nataknila svoja plastična sončna očala - v katerih me spominjaš na Brigitte Bardot - in z njimi odvihrala tja, kamor te je volja odvihrati, jaz pa bom pobegnil daleč, daleč gor na sever in kot sraka ceketal na mrazu. Lahko noč.

Vam zmeraj vdani

Janez Sabonis

Prerok Stane prerokuje

Vsak dan vam pišem pismo v upanju, da mi boste enkrat le odgovorili na moja vprašanja v zvezi z mojo preteklostjo. Moja radovednost se veča iz dneva v dan, ker ne vem, kaj sem storila prejšnji dan. Tako rad bi vedela, kaj sem počela včeraj, ko je sonce sijalo z obale mrtvih sanj in so vrabci pogrinjali zaveso njegove neskončnosti. Rada bi bila na tekočem s svojim življenjem, da bi vedela, če je v mojem življenju sploh še kakšen smisel. O, jata lastovk, blagor vam, ker vedno veste, kje ste bile prejšnjo zimo in odrirete vsako jesen v isto smer iskat toplino in zavetje dvocifrne temperature. Tako rada bi vedela, kaj sem počela pred eno minuto, kaj sem pojedla danes za zajtrk, katero črko sem ravnokar zapisala! Stane, pomagaj mi, in se zazri v mojo dlan, stisni jo, ozagrizi v členke in polži vso črnino za nohti, da bo moja vedoželjnost napojena z dragocenimi sadovimi tvoje prerokovalne službe. Oh, spominjam se te še, ko si bil lep ko Dorian Gray in sem te ljubila; tudi zdaj te bom ljubila, Stane svoj, čeprav si star, nagnusen in grd, dokler te bom potrebovala. Potem te bom pa zavrгла, ker ne bom več potrebovala tvojih vizij, ki pa mi danes, ko je tekma za naslov nogometnega državnega prvaka, lahko rešijo življenje. Jeeeh, Stane reši mi življenje, pritisni svojo dlan ob mojo dlan in naj moja dlan prične zaudarjati po tvojem švicu. Stane, bodo gnili in me usliši!

Suzana, 39 let

Prerok Stane:

Smrad.
Neonske luči.
Krokodili.
Vaniljev sladoled.
Ah, kornet. Mami, kupi mi lučko!
Prestara je baraba, da bi si lahko obula mokre škornje.

Škorenjci, čisto novi, poceni in kvalitetni. Če jih ne boste vi kupili, jih bo kdo drug. Potem boste pa imeli vra-

ga v svojem naročju in ga boste zibali brez tuje pomoči.

Tujci so najpogostejši pometachi v naši krajevni skupnosti!

Skupnost je pa za to, da se človek ne izpridi,

ampak da se nagovarja k dobremu in poskrbi,

da imajo lačni dovolj kruha.

Naj lačni kruha imajo.

Kdor še ni postlal postelje, naj to stori nemudoma

in ne prepusti,

da bi drugi opravljali dobra dela namesto sebe.

Sebe je največji prasec v nas.

V nas je posejal posevke,

od pšenice,

koruze

do Metlike.

Kaj pa je to,

če včlovek nima olike?

To ni bonton, je rekel Clinton

in zagrozil Jelcinu, da ga bo ustrelil,

če mu ne bo postregel s pehtranovo potico.

Kaj se pa to pravi, da kdo ni čisto pri pravi?

Dragi Stane, črna prihodnost je pred vami. 6. junija se boste obesili na bližnje drevo, na 3 metre visoko in precej široko drevo, in od tam gledali, kaj počenja sosedov Tinček v peskovniku. Kar hitro se bo vrv okoli vas zadržila, zato ne boste videli, kaj bo Tinček napravil v peskovniku: V pesek bo skopal jamico in vanjo izlil kosilo tistega lepšega dne. Ker mu kosilo ni preveč teknilo, saj so imeli vampi vonj po neumitem, je zakopala vsebino krožnika v pesek. Le kaj bo oče dejal ko bo začel zidati drvarnico in bo v pesku našel polno preperelih govejih vampov, na katerih se bo pasla mrčes? Bo premikastil mulca ali pa ga poljubil na čelo?

Janez, 42 let

Prerok Stane: Hvala, vam gospod Janez, dragi moj učenec, ki se tudi sami polzkušate v prerokovalnih spretnostih, za to zanimivo pismo. Preskusili ste samega sebe in poskušali napovedati mojo prihodnost. Pravite, da se bom obesil, da pa ne veste, kaj bo, oče malega Tinčka storil po tem, ko bo našel preperete vampe, ki jih mali Tinček ni hotel pojesti za kosilo. Res je, da se bom obesil čez nekaj dni zaradi globoke eksistenčne krize, ki jo bom tisti čas doživljal, čisto prav imate in prav presenečen sem nad vašo prerokovalno spretnostjo. Kaj bo pa oče naredil, tega pa ne veste. No, naj vam pomagam. Ker bo takrat zelo lačen, bo pojedel preperete vampe z mrčesom vred in poljubil svojega sina na čelo, ker mu je odstopil svoje kosilo. Seveda zahteva takšna prerokba kar veliko vaje, zato vam ne zamerim, da niste odkrili, da bo mali Tinček nagrajen s poljubom, ki bo dišal po preperelih vampih in gnusnih mrčesih.

Dragi Stane, tudi jaz sem Stane. In ker sem jaz Stane, tako kot ste tudi vi Stane, upam, pa saj vas nič ne stane, Stane, če meni, ki sem Stane, poveste, da zato, ker sem Stane, tako kot ste vi Stane, in ker vas nič ne stane, da Staneta, pa ne vas, ki ste isto Stane, kot sem jaz Stane, nič ne stane, če si drugo žensko vzame.

Stane, 55 let

Prerok Stane: Dragi Stane, sami dobro veste, da bo vaša sedanja ženska zelo razočarana, če se boste obrnili k drugi ženski, in to celo k svoji osemnajstletni gimnazijki s Poljanske gimnazije, vaši dijakinji. Kako morete sploh pomisliti na kaj takega! Da bi izkoristili mlado, čustveno nezrelo dijakinjo, ki je se je slekla pred vami le zato, ker ji je mama Herodiada tako rekla. Saj sami veste, kakšne so Herodiade. Lepoto svojih hčera zlorabljajo za to, da dobijo glavo Janeza Krstnika. Sami dobro veste, kako je potem vaša dijakinja prosila za glavo vaše stare mame, ki ste jo vi obglavili v svoji drvarnici. In vi ste odšli in prinesli glavo svoje stare mame, kateri ste s sekuro odsekali svojo glavo, da je curljalo in je pes kričal svoj hov hov iz dna svojega slepiča. Pa saj ne veste, da je Saloma odnesla glavo svoji Herodiadi, ki se je naslajala, ko je metala na koš glavo vaše stare mame na igrišču domžalske osnovne šole Bratstva in enostavnosti. Zato vas prosim, da hitro pozabite, na mlado Salomo, ki ji ni do belih ženinov, bele ženine pestujejo le toliko časa, kot je pestovala Marlene Dietrich profesorja Nesnaga, potem jih zavržejo. Ubijte vendar Salomo, kot je ubila Judita Holofernesa, prebodite si vaše srce, dovolj hudega ste že storili, ko je vaša žena (stara mama, baba, koza, potujoči vlak, zemlja, češplja, ljubica, polna luna, žareče ognjišče ljubezni) ostala brez glave in razburjena išče črnino metliške črnine, ker svetlobe več ni, ki skrita je bila v njeni glavi.

št. 176 - CIVILIZACIJA KULTOV - želi spodbuditi in artikulirati teoretsko ukvarjanje s posameznimi razsežnostmi sodobnih mitologij, ki mnoga spominjajo na tista iz zakladnic arhaičnih oz. klasičnih mitologij. Pomenljive podobnosti kljub popolnoma drugačnim časom in okoliščinam ne zbledijo. Mitologija je neminljivi del družbene konstrukcije realnosti, neukinljivi sopotnik vsakršnih razlag sveta. Drugače rečeno: dogajanj v družbi ne moremo nikoli razumeti, če ne poznamo njene mitologije.

Številka prinaša poleg zgoraj navedenega tematskega sklopa še naslednje: Ekstremizem pod Slovenci, Kognitivna znanost, Ženske študije, stalno rubriko Oikos in Prikaze in recenzije.

Obseg: 292 strani, študentska cena 1.312,50 SIT

št. 177 - GEJEVSKE IN LEZBIČNE ŠTUDIJE -

obravnava istospolnost. Biti gej, lezbijka ali queer največkrat pomeni biti spolni izobčenec. V številki so predstavljeni avtonomni teoretski spisi, ki obravnavajo politiko in kulturo drugačnih spolnih praks. Na voljo je prerez političnih stališč ter zgodovinskih podob, ki segajo od homoseksualnosti antike do Hollywooda, rokenrola devetdesetih in gejevske zgodovine na Slovenskem. Spolno izobčenstvo, ki spregovori, pa naj bi postalo del skupnega občestva.

študentska cena 1.312,50 SIT

ALAN ASTA, SPOMINI Z DRUGE STRANI

“Alan mi je nekoč, ko je pričujoča knjiga še nastajala, dejal, da piše zgodovino duše. Ima se za čarovnika in čarovniki si ne delajo utvar, da se ukvarjajo z občimi problemi. Torej raziskuje zgodovino svoje duše. (...) Motiv je iskanje prostosti, iskanje prvinskega zdravja, iskanje neke v labirintih življenja izgubljene otroške čistosti in neobremenjenosti. (...) Nedvomno je Alan na svojih sanjskih popotovanjih videl marsikaj, kar možno presega vsakdanjo izkušnjo človeka z ulice. Temeljni motiv celega potovanja je iskanje svobode, ki je edino pravo človekovo stanje. Knjigo naposled tudi končuje s poslanico: svoboda je.” (Viktor Gerkman, Predgovor)

Obseg 385 strani, študentska cena 1.732,50 SIT

scripta

Dr. Mirko Zupančič: TEORETSKE OSNOVE MEŠČANSKE DRAME V 18. STOL.
obseg 49 str., cena za študente 630,00 SIT

V 18. stol. so spremembe v družbenih odnosih, v mišljenju in vsakdanjem življenju prinesle drugačen “oder”, pojavila se je meščanska drama. Georg Lillo je začel, Denis Diderot pa je izdelal podrobno dramaturško in tudi splošno načelno utemeljitev nove dramatike in novih žanrov.

Kazalo: - Uvodna opomba

- V pričakovanju Lilloja
- Diderotova zamisel meščanske dramatike v 18. stoletju
- Lessingova dramaturgija
- Linhart in Lessing
- Literatura
- Kazalo imen in pojmov

Vso literaturo dobite po študentskih cenah le v prostorih Študentske založbe na Beethovnovi 9/1 v Ljubljani, kjer vas pričakujemo vsak delavnik med 8. in 16. uro; Tel. 210-332, 125-15-24, tel. in faks: 222-618.

Akademija za Gledališče, Radio, Film in Televizijo
razpisuje
vsakoletni natečaj
za

GROSSMANNOVO NAGRADO 96

Na natečaju lahko sodelujejo *študentje* Univerze v Ljubljani in Univerze v mriboru z izvirnimi *scenariji za kratki filmi*, dokumentarni ali eksperimentalni, v trajanju do 20 minut. Trije izvodi scenarija morajo biti poslani *do 1. oktobra* 1996 na naslov:

AGRFT
"Grossmannova nagrada 1996"
Nazorjeva 3, 1000 Ljubljana

Natečaj je anonimen, scenariji naj bodo oddani pod šifro. Z isto šifro naj bo označena zaprta kuverta, v kateri naj bodo zapisani podatki o avtorju: ime, priimek in naslov ter potrdilo o vpisu.

Prejeta dela bo ocenila žirija: Prof. Karpo Godina, prof. Matjaž Klopčič, prof. dr. Igor Koršič, prof. Franci Slak, doc. Igor Šmid in doc. Miran Zupanič. Žirija bo nagradila en sam scenarij in zneska nagrade ne bo razdelila med dva ali več scenarijev, lahko pa opozori na posebno kvaliteto nenagrajenih scenarijev in povabi avtorje k sodelovanju. Žirija si pridržuje pravico, da nagrade ne podeli.
Rezultati natečaja bodo objavljeni najkasneje do 15. novembra 1996.

Avtor nagrajenega scenarija bo prejel odkupno nagrado v višini *250.000 SIT*, ki jo poklanja anonimni darovalec.

Z izplačilom nagrade pridobi AGRFT pravico po nagrajenem scenariju posneti študijski film brez kakršnih koli nadaljnih obveznosti do avtorja scenarija. Ta pravica vsebuje tudi pravico adaptacije nagrajenega scenarija. Če AGRFT v petih letih od dne, ko je bila izplačana nagrada, ne posname filma, preidejo vse pravice nazaj na avtorja scenarija.

odžejja in osveži

© Revolver

